

Univerzita Pardubice

Fakulta restaurování

Ateliér restaurování a konzervace nástěnné malby a sgrafita

Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl

**Reštaurovanie vybraných maľovaných výjavov na klenbe v kaplnke
sv.Václava v kostole Nanebovzatia Panny Márie v Klokotoch**

Verena Fialová

Vedoucí práce: Mgr. art. Jan Vojtěchovský

Konzultant: prof. PhDr. Petr Fidler

Oponent: MgA. Daniela Jakubů

Bakalářská práce

2016

Univerzita Pardubice
Fakulta restaurování
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Verena Fialová**
Osobní číslo: **R12004**
Studijní program: **B8206 Výtvarná umění**
Studijní obor: **Restaurování a konzervace nástěnné malby a sgrafita**
Název tématu: **Restaurování vybraných malovaných výjevů na klenbě kaple sv. Václava v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech**
Zadávající katedra: **Ateliér restaurování malby a sgrafita**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce je prací, ve které student dokládá, že je schopen samostatně provést komplexní restaurátorský zákrok. Veryně Fialové byly přiděleny dva malované výjevy ve štukových rámcích, první v západní části klenby kaple, druhý na vítězném oblouku při vstupu do kaple směrem z lodi. Jedná se o výjevy s náměty "Sv. Václav provázený anděly přichází do sněmu říšských knížat" a pašijový výjev "Korunování trním". Výjev na klenbě má tvar oválu, jeho rozměry jsou 95 x 80 cm. Výjev na vítězném oblouku o rozměrech 37 x 56 cm je namalován do štukové kartuše, rovněž v zásadě oválného tvaru. Tentokrát je však tvar určován akantovými rozvilinami, které vytvářejí po okrajích výjevu vybíhající cípy. Oba výjevy jeví známky znečištění a lokálních rustikálních přemaleb. Je zřejmé, že po odstranění přemaleb, které dílo esteticky znehodnocují, budou odhaleny poměrně rozsáhlé úbytky původní barevné vrstvy.

Na vybraných úsecích má studentka nejdříve provést restaurátorský průzkum zacílený jak na originální techniku malby výjevů a povrchových úprav na štukách, tak i na rozbor poškození a určení sekundárních zákroků. V závěru restaurátorského průzkumu musí být studentka schopna vyhodnotit všechna zjištění provedená in situ, stejně jako v rámci laboratorního průzkumu. Následně vypracuje detailní verzi návrhu na restaurování, která bude schválena vedoucím práce. Na základě schváleného návrhu bude proveden restaurátorský zákrok. Průběh prací bude konzultován jak s vedoucím práce, tak i se zástupcem investora a s představiteli památkové péče. Nedílnou součástí bakalářské práce je vyhotovení restaurátorské dokumentace přiděleného úseku malby. Vedoucí práce určí, které součásti této dokumentace se stanou součástí celkové restaurátorské dokumentace, jež bude odevzdána investorovi a na příslušné pracoviště NPÚ.

Vzhledem k předpokládaným úbytkům původní barevné vrstvy bude studentka kromě náročného čištění a konsolidace nucena řešit i otázku následných retuší a rekonstrukcí, které jsou vzhledem k liturgické funkci interiéru požadovány vlastníkem i zástupcem odborné složky památkové péče. Pro rekonstrukci proto vytvoří studentka barevnou studii ve vodorozpustné technice na papír.

Studentka rovněž provede rešerši literatury a pramenů týkající se témat zobrazených na restaurovaných výjevech. Poté, co shromáždí a zpracuje potřebnou literaturu k tématu, se bude snažit o nalezení možných inspiračních zdrojů klokotských maleb, a to jak psaných, tak i obrazových. Výsledkem práce by mělo být celkové vyhodnocení nalezených souvislostí mezi náměty a vyobrazením scén, stejně jako porovnání s analogiemi. Tato část práce může posloužit i při případných rekonstrukcích chybějících částí malby. Obdobný přístup jako u malovaných výjevů by měl být aplikován i u souvisejících nápisů.

Po formální stránce dodrží studentka pravidla psaní bakalářských prací, stanovená na FR UPa.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Jazyk zpracování bakalářské práce: **Slovenština**

Seznam odborné literatury:

1. Mora P., Mora L., Philippot P.: Conservation of Wall Paintings. London 1984.
2. Slánský, B.: Technika malby I a II. Praha 2003
3. Vaněček I.: Nástěnné malby. VŠCHT Praha 1997.
4. Zelinger J. a kolektiv: Chemie v práci konzervátora a restaurátora. Praha 1987.
5. Dvorský J. Fučíková E. (edd.): Dějiny českého výtvarného umění II/2, Praha 1989.
6. Hall J.: Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění, Praha 1991.
7. Herout J., Slabikář návštěvníků památek. Středisko památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje, Praha, 1980
8. Ourodová L.: Klokoty: Poutní místo, Tábor 2013
9. Ourodová L.: Světecké obrazové cykly na jihu Čech. Vyd. 1. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2011
10. Bartůňková L., Vojtěchovský J.: Restaurování nástěnných maleb v kupoli presbytáře kostela Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech, Restaurátorská dokumentace, Litomyšl 2012
11. Bartůňková L., Vojtěchovský J.: Restaurování nástěnných maleb v západní části presbytáře kostela Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech, Restaurátorská dokumentace, Litomyšl 2013

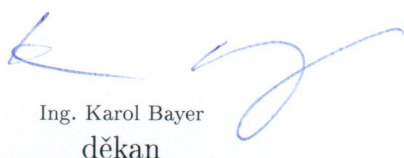
Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. art. Jan Vojtěchovský

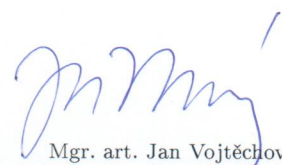
Ateliér restaurování malby a sgrafita

Datum zadání bakalářské práce: **15. září 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **9. srpna 2016**

Ing. Karol Bayer
děkan

L.S.

Mgr. art. Jan Vojtěchovský
vedoucí ateliéru

V Litomyšli dne 8. srpna 2016

Prehlasujem:

Túto prácu som vypracovala samostatne. Všetky literárne pramene a informácie, ktoré som v práci využila, sú uvedené v zozname použitej literatúry.

Bola som zoznámená s tým, že sa na moju prácu vzťahujú práva a povinnosti vyplývajúce zo zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, hlavne zo skutočnosti, že Univerzita Pardubice má právo na uzatvorenie licenčnej zmluvy o užívaní tejto práce ako školského diela podľa § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tým, že pokiaľ ide o užívanie tejto práce mnou, alebo bude poskytnutá licencia o užívaní inému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávnená od mňa požadovať primeraný príspevok na úhradu nákladov, ktoré boli na vytvorenie diela vynaložené, a to podľa okolností až do ich skutočnej výšky.

Súhlasím s prezenčným sprístupnením svojej práce v Univerzitnej knižnici Univerzity Pardubice (Dislokované pracovisko – Fakulta restaurování, Litomyšl)

V Litomyšli dňa

.....
Verena Fialová

Podakovanie

Ďakujem všetkým, ktorí sa podieľali na vzniku tejto práce. Úprimne ďakujem Mgr. art. Janovi Vojtěchovskému, Ing. Renatě Tišlovej, PhD. a PhDr. Martinovi Mádlovi, Ph.D. za odborné vedenie a konzultácie. Rada by som poďakovala Zuzane Wichterlovej za jej trpezlivosť a veľa cenných rád počas mojho štúdia. Veľké poďakovanie patrí mojej rodine, vďaka ich podpore som mala možnosť študovať na Fakulte reštaurovania v Litomyšli a Jiřímu Vodehnalovi za obetavosť a všestrannú pomoc počas štúdia.

Anotácia

Bakalárska práca prezentuje priebeh reštaurovania vybraných malieb na klenbe južnej kaplnky sv. Václava v kostole Nanebovzatia Panny Márie v Klokotoch. Jedná sa o dva maľované výjavy v štukových rámoch, prvý v západnej časti klenby kaplnky, druhý na víťaznom oblúku pri vstupe do kaplnky smerom k lodi. Konkrétne sa jedná o výjavy s námetmi „Sv. Václav sprevádzaný anjelmi prichádza do snemu ríšskych kniežat“ a pašiový výjav „Korunovanie trnám“. Práca obsahuje reštaurátorský prieskum a dokumentáciu s doplnením o obrazovú a grafickú prílohu. Rozšírená je o časť, ktorá sa zaoberá ikonografiou figurálnych výjavov a dohľadávaním grafických či iných predlôh k maľbám a nápisom pod výjavmi, z dôvodu rozsiahlej rekonštrukcie malieb.

Kľúčové slová

Reštaurovanie, nástenná maľba, čistenie, olejomaľba, svätováclavský cyklus, pašiový cyklus

Title

Restoration of selected mural scenes on the vault of St. Wenceslaus Chapel in the Church of the Assumption of the Virgin Mary in Klokoty

Annotation

The Bachelor's thesis presents the process of restoration of selected paintings on the vault of the South Chapel of Saint Wenceslaus in the Church of the Assumption of Virgin Mary in Klokoty. There are two scenes painted in stucco frames, the first in the western part of the chapel vault, the second one on the triumphal arch at the entrance to the chapel toward the nave. Specifically, the scenes with the theme of „Saint Wenceslas accompanied by angels coming to the council of Reich princes „, and the passion scene „Crowned with thorns“. The work includes restoration survey and documentation with the addition of visual and graphic attachment. It is extended with the part that deals with the iconography of figurative scenes and looking for graphic or other propositions to painted and written subject matter, due to the extensive reconstruction of the paintings.

Keywords

Restoration, wall painting (mural), cleaning, oil painting, St. Wenceslaus cycle, Passion cycle

OBSAH

I.	ÚVOD	12
II.	REŠTAURÁTORSKÝ PRIESKUM A DOKUMENTÁCIA.....	13
1.	Úvodné údaje o pamiatke	13
1.1	Lokalizácia pamiatky.....	13
1.2	Údaje o pamiatke	13
1.3	Údaje o akcii.....	14
1.4	Údaje o dokumentácii.....	14
2.	Prieskumová správa.....	15
2.1	Úvod	15
2.2	Sumarizácia prieskumov z predchádzajúcich etáp a cieľe nadväzujúceho rozšíreného prieskumu.....	16
2.3	Metódy prieskumu	16
2.4	Umeleckohistorický prieskum	17
2.4.1	Dejiny kostola Nanebovzatia Panny Márie v Klokočoch/.....	17
2.5	Popis kostola Nanebovzatia Panny Márie	18
2.5.1	Popis kaplnky sv. Václava	19
2.5.2	Popis nástenných malieb s figurálnymi výjavmi a ich námet	20
2.5.2.1	Námet nástenných malieb — ikonografia	21
2.5.2.2	Nástenné maľby na klenbe kaplnky – svätováclavský cyklus..	22
2.5.2.3	Nástenné maľby na víťaznom oblúku – pašiový cyklus	23
2.6	Reštaurátorský prieskum	24
2.6.1	Vizuálny prieskum v rozptýlenom dennom svetle	24
2.6.2	Vizuálny prieskum v razantnom bočnom nasvietení.....	25
2.6.3	Prieskum UV luminiscencie.....	25
2.6.4	Prieskum pomocou snímok v IR režime	26
2.6.5	Prieskum poklepom	26
2.6.6	Sondážny prieskum	26
2.7	Chemicko-technologický prieskum	28
2.8	Vyhodnotenie prieskumu	30
2.8.1	Pôvodná technika a technológia	30
2.8.2	Druhotné zásahy	30
2.8.3	Poškodenie	31
3.	Skúšky materiálov a technologických postupov	32
3.1	Skúšky čistenia a odstránenia premalieb	32
4.	Reštaurátorský zámer	34
4.1	Koncepcia zásahu	34
4.2	Návrh postupu reštaurátorských prác.....	35
4.2.1	Figurálne výjavy	35
4.2.2	Štuková výzdoba a súvisiace nápisy	36
5.	Dokumentácia reštaurátorského zákroku	37
5.1	Postup reštaurátorských prác	37
5.1.1	Prekonsolidácia farebnej vrstvy	37

5.1.2	Odkryv a čistenie nápisových častí	37
5.1.3	Čistenie druhotných náterov na štukových rámoch a ich zaistenie pred odpadnutím	37
5.1.4	Čistenie a odstránenie premalieb	38
5.1.5	
	Injektáž.....	39
5.1.6	Plošná fixáž farebnej vrstvy.....	40
5.1.7	Tmelenie.....	40
5.1.8	Štrukturálna konsolidácia povrchu štuku.....	41
5.1.9	Retuše a rekonštrukcie	42
5.1.9.1 Retuše a rekonštrukcie figurálnych výjavov.....	42
5.1.9.2Retuše a rekonštrukcie nápisových častí a povrchová úprava odkrytých častí štuku	43
5.2	Podklady pre rekonštrukcie	43
5.2.1	Výjav na klenbe a súvisiaci nápis na stene pod výjavom.....	43
5.2.2	Výjav na oblúku a súvisiaci nápis na štuku	45
5.3	Nové zistenia v priebehu reštaurovania.....	47
5.3.1	Figurálne výjavy	47
6.	Doporučený režim pamiatky.....	49
6.1	Použité materiály.....	50
7.	Záver	52
III.	ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY A PRAMENOV	53
IV.	ZOZNAM POUŽITÝCH SYMBOLOV A SKRATEK.....	54
V.	ZOZNAM OBRAZOVÝCH A GRAFICKÝCH PRÍLOH.....	59
VI.	OBRAZOVÁ A GRAFICKÁ PRÍLOHA.....	62
VII.	ZOZNAM TEXTOVÝCH PRÍLOH.....	110

I. ÚVOD

Bakalárska práca je rozšírenou reštaurátorskou dokumentáciou. Zaoberá sa prieskumom a komplexným reštaurovaním prideleného úseku barokovej nástennej maľby v južne orientovanej bočnej kaplnke sv. Václava, ktorá je súčasťou barokového pútného areálu, ktorý vznikol v prvej polovici 18. storočia. Predmetom reštaurovania sú nástenné maľby dopĺňujúce štukovú výzdobu v kaplnke. Konkrétne ide o maľby v oválnych štukových rámoch na klenbe kaplnky zobrazujúce legendu o sv. Václavovi. Maľby vo víťaznom oblúku priliehajúcom ku kaplnke sú drobné a v obdĺžnikových štukových rámoch s tematikou pašiových scén, v ktorých ale vystupuje aj Panna Mária. Konkrétne maľby prideleného úseku sú: v klenbe „*Sv. Václav sprevádzaný anjelmi prichádza do snemu ríšskych kniežat*“ a pašiový výjav vo víťaznom oblúku „*Korunovanie trním*“. Súčasťou prideleného úseku je aj časť štukového rámu v tesnej blízkosti maľby. Cieľom reštaurátorského prieskumu je zistiť mieru dochovania originálnej maľby, jej súčasný stav, predchádzajúce zásahy a identifikovať mieru a príčiny poškodení. Na základe porovnania získaných poznatkov z chemicko — technologického prieskumu, umeleckohistorického prieskumu, skúšok materiálov a technologických postupov bol vypracovaný podrobný návrh na reštaurovanie. Podľa tohto návrhu boli prevedené reštaurátorské práce, ktorých postup a použité materiály sú popísané v reštaurátorskej dokumentácii. Rozšírenie dokumentácie spočíva v obširnejšom umeleckohistorickom prieskume, čo sa týka hlavne ikonografie figurálnych výjavov a dohľadávaním grafických či iných predlôh k maľbám a písma, z dôvodu plánovanej rekonštrukcie malieb, ktorá je požadovaná investorom a zástupcom odbornej zložky pamiatkovej starostlivosti.

II. REŠTAURÁTORSKÝ PRIESKUM A DOKUMENTÁCIA

1. Úvodné údaje o pamiatke

1.1 Lokalizácia pamiatky

- **Kraj:** Juhočeský
- **Bývalý okres:** Tábor
- **Obec:** Tábor-Klokoty
- **Adresa:** kostol Nanebovzatia Panny Márie, Staroklokotská 1, 390 03 Tábor
- **Bližšie určenie miesta popisom:** kaplnka sv. Václava je južnou kaplnkou priľahlou k lodi kostola Nanebovzatia Panny Márie, ktorý sa nachádza v centre pútného areálu v Klokotoch
- **Klasifikácia pamiatky:** objekt je chránený ako kultúrna pamiatka (KP v ochrannom pásme MPR Tábor)
- **Registračné číslo objektu v ÚSKP:** 33854/3-4878
- **Názov (charakteristika) reštaurovaného diela:** Nástenné maľby na klenbe kaplnky sv. Václava a víťaznom oblúku priliehajúcom ku kaplnke

1.2 Údaje o pamiatke

- **Autor:** neznámy, nesignované; autor malieb na klenbe kaplnky bol pravdepodobne iný ako vo víťaznom oblúku
- **Sloh, datovanie:** baroko, okolo roku 1712 (rok dostavby kaplnky)
- **Materiál, technika:** figurálna kompozícia – olejomalba na vápennej omietke, nápisy pod výjavmi – vápenná technika, štukové prvky – vápenný štuk
- **Vymedzenie reštaurovanej časti:** dva maľované výjavy v štukových kartušiach vrátane súvisiacich nápisov v kaplnke sv. Václava, prvý v západnej časti klenby kaplnky s námetom „Sv. Václav sprevádzaný anjelmi prichádza do snemu ríšskych kniežat“ a druhý na víťaznom oblúku pri vstupe do kaplnky smerom z lodi zobrazujúci pašiový námet „Korunovanie trnám“
- **Rozmery reštaurovaného diela:** výjav na klenbe v tvare oválu: 95 x 80 cm, výjav na víťaznom oblúku: 36,8 x 56 cm
- **Predošlé známe (reštaurátorské) zásahy na diele:** v minulosti boli nástenné maľby pravdepodobne niekoľkokrát upravované; posledný zásah v 70. rokoch 20. storočia - celoplošná premalba prevedená pravdepodobne technikou suchej tempéry
-

1.3 Údaje o akcii

- **Vlastník pamiatky, objednávateľ:** Rímskokatolícka farnosť Tábor-Klokoty, Staroklokotská 1, 390 03 Tábor
- **Pamiatkový dohľad:** PhDr. Roman Lavička, Ph.D. (NPÚ, ÚOP, České Budějovice)
- **Reštaurátorský zámer - návrh na reštaurovanie:** Mgr. Jozef Novotný, 2007
- **Záväzné stanovisko:** Rozhodnutie MÚ Tábor, odbor územného rozvoja, č.j.: NPÚ-331/327/2008 zo dňa 29.1.2008, S00FX00BXTFY
- **Generálny dodávateľ:** Stavebná huť Slavonice, spol. s r. o., Nádražní 298, 378 81 Slavonice
- **Zhotoviteľ:** Fakulta restaurování Univerzity Pardubice
- **Reštauroval/a:** Verena Fialová, študentka 4. ročníku ARNMS FR UPCE
- **Odborný pedagogický dozor:** Mgr. art. Jan Vojtěchovský
- **Na ďalších maľovaných zrkadlách v kaplnke pracovali:** študenti 4. ročníku ARNMS FR UPCE (Adéla Škrabalová, Eliška Miklovičová, David Svoboda, DiS.) Mgr. art. Jan Vojtěchovský, MgA. Lenka Slouková,
- **Odborná spolupráca, chemicko-technologický prieskum:** Ing. Renata Tišlová, Ph.D.
- **Odborné konzultácie:** PhDr. Martin Mádl, Ph.D.
- **Termín začiatku a ukončenia akcie:** marec – júl 2016

1.4 Údaje o dokumentácii

- **Autor dokumentácie:** Verena Fialová, študentka 4. ročníka Fakulty reštaurovania, odbor reštaurovania a konzervácie nástennej maľby a sgrafita
- **Autori fotografií:** Bc.A. Martina Poláková, Verena Fialová,
- **Použitá snímacia technika:** Canon EOS 70D, Canon EOS 60D
- **Počet strán textu dokumentácie:** 42
- **Počet fotografií v obrazovej prílohe:** 83
- **Počet príloh:** 3
- **Miesto uloženia dokumentácie v tlačenej a digitálnej podobe:** Univerzita Pardubice, Fakulta reštaurovania, Univerzitní knihovna UPCE, Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl, osobný archív autora

© Reštaurátorská dokumentácia je chránená v zmysle zákona č . 121/2000 Sb., o práve autorskom, o právach súvisiacich s právom autorským a o zmene niektorých zákonov (autorský zákon), v znení neskorších predpisov s tým, že právo k používaniu v zmysle zákona číslo 20/1987 sb. v plnom znení (o pamiatkovej starostlivosti) má objednávateľ a príslušný orgán pamiatkovej starostlivosti.

2. Prieskumová správa

2.1 Úvod

Kostol Nanebovstúpenia Panny Márie sa nachádza v Klokotoch ktoré bývali v minulosti samostatnou obcou, tá je teraz miestnou časťou mesta Tábor. Predmetom prieskumu a reštaurátorského zásahu sú dve maľby v južnej kaplnke sv. Václava. Konkrétne sa jedná o maľby v štukových rámoch na klenbe kaplnky s tematikou legendy o sv. Václavovi a drobnejšie maľby pašiových výjavov na víťaznom oblúku.

Z dôvodu komplikovanosti konštrukcie strechy kostola dochádzalo v minulosti k opakovaným závadám oplechovania a k následnému zatekaniu, ktoré viedlo k značnému poškodeniu malieb a štukovej výzdoby. Z dôvodu neustáleho zatekania, boli časté opravy nevyhnutné, preto aj výzdoba v kostole prešla rôznymi úpravami. Posledným zásahom ktorý výrazne dezinterpretuje maľby divákovi, pochádza podľa svedectva pamätníkov zo 70. rokov 20. storočia. Bohužiaľ nie je tento zásah priamo doložený žiadnymi písanými dokumentami. V tomto období prebehla rozsiahla rekonštrukcia kostola, ktorá spočívala aj v celoplošnom premaľovaní originálnych malieb. Akým spôsobom táto rekonštrukcia zasiahla maľby a dôsledky tohto zásahu, bolo odhalené pri reštaurovaní interiéru kostola, ktoré začali okolo roku 2011. Behom ďalších rokov došlo k reštaurovaniu nástenných malieb presbytéria (august–november 2011, august–november 2013) južného oratória (november 2014–február 2015) a severnej kaplnky sv. Jozefa (august–december 2015) v rézii hlavného dodávateľa Stavebnej huťi Slavonice s.r.o, robené skupinou reštaurátorov a študentov Fakulty reštaurovania Univerzity Pardubice v Litomyšli pod vedením Mgr. art. Jana Vojtěchovského¹ (nástenné maľby) a BcA Daniela Chadima (štukatúry).

¹ VizBARTŮŇKOVÁ, Lucie a VOJTĚCHOVSKÝ Jan. Reštaurátorský průzkum a dokumentace: Restaurování nástenných maleb v kupoli presbytáře, Reštaurátorská dokumentace, Litomyšl 2013 a ŠIMÁNEK, Petr. Restaurování nástenných maleb v prostoru jižní oratoře kostela Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech, bakalářská práce, Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Litomyšl 2015

2.2 Sumarizácia prieskumov z predchádzajúcich etáp a ciele nadväzujúceho rozšíreného prieskumu

Predchádzajúce etapy reštaurátorských prác a prieskumov z rokov 2001-2015 z veľkej časti nadväzujú na koncept, použité technológie a metodológiu reštaurovania. V priebehu vyššie zmienených reštaurovaní bolo zistené, že zásah zo 70. rokov 20. storočia zapríčinil dezinterpretáciu malieb od vizuálnej podoby a tiež ikonografického zobrazenia a hodnoty malieb. Preto bol (s výnimkou prvej etapy v roku 2012) tento zásah úplne odstránený, aby bol pôvodný ikonografický koncept malieb obnovený. Spôsob prezentácie malieb sa potom v priebehu etáp menil predovšetkým v závislosti na miere dochovania originálu (viz nižšie). Je teda možné predpokladať, že technika a technológia originálnych malieb aj premalieb je u všetkých vyššie zmienených reštaurovaní podobná ako v kaplnke sv. Václava. Bude nevyhnutné tieto skutočnosti overiť rozšíreným prieskumom.

Predmetom tohto nadväzujúceho prieskumu je overenie a upresnenie získaných z minulých prieskumov. Na základe týchto výsledkov budú zvolené vhodné technológie reštaurátorských postupov vzhľadom k predpokladanej koncepcii (rekonštrukcie).

2.3 Metódy prieskumu

Umeleckohistorický prieskum

- Rešeršia dostupných materiálov a podkladov
- Rešeršia materiálov pre získanie predlôh k reštaurovaným výjavom
- Overenie predchádzajúceho prieskumu a doplnenie o nové poznatky

2.4 Umeleckohistorický prieskum

2.4.1 Dejiny kostola Nanebovzatia Panny Márie v Klokočoch^{2/3}

O podobe pôvodne jednoduchého gotického kostolíka nemáme žiadne správy. V rokoch 1648 bol kostol spravovaný premonštrátmi a v roku 1679 stál za jeho odkúpením benediktínsky prelát P. Didacus Convero, ktorý sa stal zakladateľom dnešného pútnického kostola. Na mieste pôvodného gotického kostolíka v rokoch 1701-1746 postupne vznikol pútnický areál. Už na počiatku stavby roku 1705 bol Convero odvolaný do Viedne, stavba však pokračovala ďalej vďaka darom od táborských mešťanov a mecenášov významných šľachtických rodov, ktorých erby sú vymaľované v okenných špaletách presbytéria. Po ukončení prestavby kostola v roku 1710 (niektoré pramene uvádzajú 1708). Chrám dostal pôdorys dvojramenného kríža. K presbytériu bola pristavaná chrámová loď, nad pôvodnými kaplnkami vedľa presbytéria vznikli oratória a po stranách lode dve veľké bočné kaplnky: kaplnka sv. Václava (1712) a kaplnka sv. Jozefa (1714). Kostol bol obohnaný ambitmi s kaplnkami v rohoch: kaplnka sv. Jana Nepomuckého a kaplnka Panny Márie Růžencové (1728) a kaplnka sv. Anny (1730). V južnej časti bola roku 1743 pristavaná rezidencia.

Archívne doklady uvádzajú, že stavbu viedol staviteľ z neďalekých Ratibořských hôr a vykonávaná bola taktiež českými murárskymi majstrami. Menovite tu pracoval majster Jiří Beránek a štukatér Jan Kykinwais.

Dôležitou súčasťou pútnického miesta je zázračný obraz Panny Márie, zobrazený v podobe Assumpty, nazývaný „Klokotská Panna Mária“ z 1. polovice 17. storočia. Hlavná púť sa koná vždy najbližšiu sobotu k sviatku Nanebovzatia P. Márie (15. augusta). V prvej polovici 70. rokov 20. storočia. V priebehu nasledujúcich storočí sa tu vystriedalo niekoľko rádo. Od roku 1994 tu pôsobí kongregácia oblátov Nepoškvrneného počatia Panny Márie.

Z histórie nasledujúcich stavebných úprav a reštaurátorských zásahov nie je veľa známe. Je zrejmé, že tu došlo k niekoľkým zákrokom ako v štukovej výzdobe, tak na maľbách. Podľa ústnych výpovedí pamätníkov, ktoré sa nie vo všetkom úplne zhodujú, je však zrejmé, že posledná väčšia renovácia presbytéria sa konala zrejme

² ŠTOLC, L., Mariánské poutní místo Klokočy. 1994.

³ OURODOVÁ, Ludmila. Klokočy: poutní místo. Vyd. 1. Klokočy: Římskokatolická farnost Tábor-Klokočy, 2013. ISBN 978-80-260-3991-4, str. 35.

v prvej polovici 70. rokov 20. storočia. Túto skutočnosť podporuje aj pamätný text klockotského kaplána Aloisa Matulíka, ktorý bol uložený do makovice veže nad presbytériom kostola. Text je síce datovaný rokom 1971, ale je zrejmé, že opravy interiéru boli v pláne. Z textu možno citovať: „Bude-li to vůle Boží a skončí práce klempířské, bude třeba nová krytina – vlnovky na celý objekt a pak teprve malba kostela, která tak volá, aby byla provedena a tak byl stánek Boží na Klokotech zachován budoucím pokolením...“ Z tohto textu sa tiež dozvedáme, že po druhej svetovej vojne bol kostol považovaný za cintorínsky a z kláštora bol v 50. rokoch zriadený domov dôchodcov pre prestárlych, o ktorých sa starali ctihodné sestry sv. Vincenta. Dom aj kostol však naďalej chátrali, čím sa objekt stal pre dôchodcov nevyhovujúcim. Najskôr prebiehali najnutnejšie zásahy pre záchranu objektu, predovšetkým klampiarske práce. Podľa pamätníkov prebehol v roku 1975 aj reštaurátorský zásah v presbytériu kostola, ktorý bol zameraný predovšetkým na oltár, ale došlo vraj aj k reštaurovaniu malieb a štukov. V kronike je možné nájsť tento zápis: „Za p. Matulíka byl malován vnitřek kostela a restaurovány stropní malby pracovníky chrámového družstva v Pelhřimově (začalo se v presbytáři)“ V kronike nachádzame ešte niekoľko poznámok o opravách staršieho dáta, ale tie sa nevzťahujú priamo k presbytériu: 1931 „...dík za vzácné porozumění městské táborské radě...restaurační práce prováděné značným nákladem a s odbornou pečlivostí dávají již dnes záruku...veliké nebezpečí již hrozilo a jen letošní včasnou úpravou bylo odvráceno (umělecké práce malířské, zlatnické, kovotepecké)...“.

2.5 Popis kostola Nanebovzatia Panny Márie

O podobe pôvodne jednoduchého gotického kostolíka nemáme žiadne správy. Po prestavbe z počiatku 18. storočia pripomína pôdorys kostola tvar dvojramenného kríža. Ku kruhovému základu kostolíka bola pristavaná chrámová loď, nad pôvodnými kaplnkami vedľa presbytéria vznikli oratóriá a po bokoch lode dve veľké bočné kaplnky.

Strop nad hlavným oltárom má klenutú kupolu, ktorá je bohato zdobená štukami s obrazmi. Zrkadlá môžeme rozdeliť na väčšie a menšie, ikonograficky sa vzťahujú k Panne Márii. V nápisoch pod obrazmi je ukrytý chronogram udávajúci vznik staviteľského diela (1708). Z presbytéria je možný vstup do bočných kaplniek, ktoré sú dnes využívané ako sakristie, oratóriá nad nimi venovali v roku 1708-1709 Hodějovický z Hodejova a Bechyňovia z Lažian. Presbytérium a hlavná chrámová loď

sú oddelené oblúkom zdobeným sochou piety, nad ktorou je erb patróna chrámu - mesta Tábora. Bočné oltáre sv. Barbory a sv. Doroty vedľa oblúku boli zriadené vďaka rodine Deymov zo Střítež. Lobkowiczovia sa zaslúžili o veľkú bočnú kaplnku sv. Jozefa, južná bočná kaplnka sv. Václava vznikla nákladom rodu Eggenbergov. Oltár v tejto kaplnke bol na začiatku 20. storočia doplnený sochami sv. Cyrila a Metoda, sv. Anežky Českej a sv. Ľudmily. Strop v chrámevej lodi vyzdobený obrazmi z roku 1892, znázorňujúcimi Zvestovania, Nanebovzatia a Navštívenia Panny Márie, je oproti stropom v bočných kaplnkách rovný pravdepodobne z dôvodu, že v minulosti spadol strop a bol urobený nový, už nie barokový. Chór, kazateľnica i chrámové lavice pochádzajú z roku 1720. V prednej časti hlavnej lode kostola zaujme veľký náhrobný kameň, ktorý uzatvára kryptu vybudovanú roku 1746 pre ostatky miestnych kňazov z priestoru pútného areálu.

2.5.1 Popis kaplnky sv. Václava

Kaplnka sv. Václava prilieha k južnej stene hlavnej lode kostola. Je zasvätená sv. Václavovi, hlavnému patrónovi českej zeme. Je prístupná ako z priestoru hlavnej lode, tak východným vchodom z priestorov pútného areálu. Od priestoru kostola je oddelená víťazným oblúkom. Kaplnka sv. Václava bola dokončená v roku 1712. Financovaná bola z darov donátora Jana Kristiána Eggenberga (1641–1710) a jeho manželky Marie Ernestiny z Eggenbergu (1649–1719), ktorá bola donátorkou stavieb niekoľkých mariánskych kaplniek v južných Čechách.⁴

Kaplnka je polygonálna, delená šiestimi kanelovanými pilastrami s korintskými hlavicami. Na nich sú posadené štukové plastiky putti, držiace štítové kartuše. Kaplnka je v hornej časti zakončená klenbou so šiestimi trojbokými nestyčnými výsečami. V každej výseči sa nachádza jedno oválne zrkadlo o rôznej veľkosti s obrazom zo života sv. Václava. V strede klenby sa nachádza väčšie centrálné zrkadlo s nástennou maľbou a s prieduchovým kruhovým otvorom, ktorý v minulosti zrejme slúžil aj k zaveseniu lustru.

Zvyšná plocha klenby je bohato zdobená štukami s vegetabilnou tematikou, z väčšej časti zastúpenou akantovými rozvilinami. Rámy okolo výjavov sú tvorené tiež z listov vavrínu, okrem toho aj motívmi rozličného ovocia a kvetín, doplnené stužkami. Rastlinný dekór tvorí aj orámovanie jednotlivých zrkadiel. Len centrálné zrkadlo je

⁴ OURODOVÁ, Ludmila. Klokoty: poutní místo. Vyd. 1. Klokoty: Římskokatolická farnost Tábor-Klokoty, 2013. ISBN 978-80-260-3991-4, str. 35.

ohraničené geometrickým profilovaným rámom v tvare švorlistu s tromi vybiehajúcimi hrotmi v spojení listov, v priereze má tvar hrušky. Celý štukový rám nesie osem putti.

Na víťaznom oblúku sa nachádza sedem medailónov s nástennou maľbou s pašiovými výjavmi, v ktorých sa objavuje, až na jeden prípad, aj Panna Mária. Maľby sú olemované reliéfnymi štukovými rámami s rôznymi rastlinnými prvkami (vavrín, kvetinové motívy atd.). Medzi rámami sa nachádzajú bohaté akantové rozviliny s prvkami ovocia, kvetín a stužiek. Maľované výjavy ikonograficky dopĺňujú tiež postavy putti, ktorý držia atribúty sv. Václava ako kráľovskú korunu, knihu, atď. Atribúty sú zakomponované do rastlinného dekoru aj samostatne, rovnako ako sú súčasťou rámov výjavov (predovšetkým u scény „Sv. Václav ako ochranca českého vojska“) s ovocím, listovcom a stužkou.

Pôvodná povrchová úprava štukovej výzdoby je skrytá pod vrstvami vápenných druhotných náterov. Plochy medzi štukami sú teraz prevedené v tlmenej rúžovej farebnosti, všetky ostatné aktívne prvky architektúry, dekoratívne motívy aj figuratívna plastická výzdoba je prevedená v bielej farbe. Na základe výsledkov predošlých prieskumov a reštaurátorských prác urobených v minulých rokoch je možné očakávať úplne odlišné farebné pojetie výmalby interiéru kaplnky. V priestore presbytéria bola najstaršia úprava stien interiéru prevedená v bielej so zlatými prvkami, nasledujúca výzdoba neskôr bola o poznanie pestrejšia, v kombinácii chladnej zelenej a šedej s farebným zvýraznením niektorých štukových prvkov.

2.5.2 Popis nástenných malieb s figurálnymi výjavmi a ich námet

Podľa charakteru farebnej vrstvy predpokladáme, že technikou nástenných malieb je masťná, zrejme olejová technika. Lokálna rustikálna premalba zo 70. rokov 20. storočia bola prevedená pravdepodobne technikou suchej tempery. S veľkou pravdepodobnosťou tieto premalby v maľovaných výjavoch pozmeňujú, či dezinpretujú pôvodný námet. To je možné predpokladať z nejednoznačnosti niektorých častí maľby po ikonografickej stránke, ale aj zo skúseností z predchádzajúcich etáp reštaurovania z roku 2012 — 2015. Popis reflektuje aktuálny stav malieb pred začatím reštaurátorských prác.

2.5.2.1 Námet nástenných malieb — ikonografia

sv. Václav prevádzaný anjelmi prichádza do snemu ríšskych kniežat^{5/6}

Václav (Wenceslaus) je kresťanský svätec a mučeník, české knieža z rodu Premyslovcov. Je hlavným patrónom českého štátu, jeho kniežat a kráľov. Najčastejšie zobrazovaný ako stojaca postava či polo postava v rytierskom brnení s mečom, štítom s orlicou ako zemským symbolom, či s praporom s orlicou alebo držiaci Staroboleslavské paládium. Často býva obklopený dvoma anjelmi.

V legende o sv. Václavovi je scéna jeho príchodu do ríšskeho snemu pomerne výrazne akcentovaná. Príbeh v legende začína tým ako Václav usadol na premyslovský stolec a zmenil spôsob vlády v Českej zemi. Tým sa stal aj spojencom Henricha, ktorému hovorili tiež Vtáčnik. Henrich bolo veľmi vzdelaným panovníkom s pevnou vierou no neústupným v presadzovaní myšlienky zjednotenia nemeckých zemí pod svoju vládu. Václav sa priklonil k saskému kráľovi a tak sa rozhádal s Bavorskom, ktoré tiež usilovalo o nadvládu v Nemecku. Kráľ Henrich zvolal snem všetkých ríšskych kniežat do Regensburgu. K založení chrámu sv. Víta sa traduje príbeh, v ktorom kráľ Henrich zvolal snem pre všetky ríšske kniežatá. Knieža Václav, zdržaný návštevami kláštorov pri ceste do Řezna, nedorazil na zahájenie včas. Urazený kráľ chcel českému kniežaťu udeliť lekciu za jeho ľahkovážnosť. Nariadil všetkým, aby nikto na sneme s kniežaťom Václavom neprehovoril. Keď sa však objavil Václav vo vysokých dverách, bol kráľ prvým, kto ho bežal privítať. K údivu všetkých kráľ vysvetlil, čo ho k tomu viedlo. Prehlásil: „Vojvodovi Zemi českej kráčali po boku dvaja anjeli a nad hlavou sa mu vznášala zlatá svätožiara. Nemohol som inak, než vzdať mu úctu, aká svätému mužovi a panovníkovi jeho veľkosti náleží”. Toho dňa sa kráľ s kniežaťom veľmi zblížil a na dôkaz priateľstva mu venoval vzácny dar. Václav si mohol vybrať čo len chcel, a namiesto zlata a iných hmotných vecí si vybral časť ostatkov sv. Víta, patróna Saska, ktorému sa prisudzuje zázračná štátotvorná moc. Hovorí sa, že zem, kde je uložená jeho relikvia, pretrvá naveky.

⁵ PECHÁČKOVÁ, Ivana. Legenda o svätém Václavovi. Ilustroval Jarmila MAREŠOVÁ. Praha: Meander, 2008. Pražské legendy, 3. sv. ISBN 978-80-86283-54-8.str. 18 —21.

⁶ HALL, James a Jan ROYT. Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění. Přeložil Allan PLZÁK. Praha: Mladá fronta, 1991. ISBN 80-204-0205-5.str. 469 — 470.

Korunovanie trním⁷

Táto scéna by mala zobrazovať Krista so zviazanými očami a zviazanými rukami. Kristus je obvykle na stupienku o niečo vyššie, na hlave má trňovú korunu, je oblečený do červeného alebo purpurového plášt'a a drží v ruke rákosku. Vojaci okolo neho držia zaťaté päste a chystajú sa ho udrieť, alebo kľ'acia a posmešne mu vzdávajú hold. V talianskom maliarstve 15. a 16. storočia bolo bežné zobrazovať dvoch vojakov, každého s palicou či konárom, ktorými tlačia na trňovú korunu pričom palice symbolicky vytvárajú podobu kríža. Pokiaľ ide o samotnú korunu umelci južnej Európy majú tendenciu byť zdržanlivejší a zobrazujú ju upletenú z rastliny s menšími trňami, čo kontrastuje s ohromnými trňami nemeckých a holandských maliarov. Celý cyklus v oblúku zobrazuje takmer v každom výjave Pannu Máriu, v niektorých sa objavuje aj sv. Ján a Mária Magdalénska. To napovedá tomu, že tento cyklus nie je len pašiovým cyklom, ale zásadne sa odvoláva aj k Panne Márii a jej účasti na Kristovom utrpení.

2.5.2.2 Nástenné maľby na klenbe kaplnky – svätováclavský cyklus

V klenbe kaplnky sa nachádza 7 maľovaných zrkadiel lemovaných štukovým rámom zobrazujúcich legendu o sv. Václavovi. Výjavy sú na klenbe podľa legendy v tomto poradí: „*Vyučovanie sv. Václava, sv. Václav dáva kácať pohanské modly a stavať kresťanské kostoly, sv. Václav miništruje pri omši svätej, sv. Václav seje, žne a mláti obilie, sv. Václav prevádzaný anjelmi prichádza do snemu ríšskych kniežat, sv. Václav ako ochránca českého vojska, zavraždenie sv. Václava.*”

Úsek vymedzený ku komplexnému reštaurovaniu v klenbe

sv. Václav sprevádzaný anjelmi prichádza do snemu ríšskych kniežat

Umiestnenie výjavu je na klenbe v západnej časti kaplnky s vyobrazením „*sv. Václava sprevádzaného anjelmi, prichádzajúceho do snemu ríšskych kniežat.*”

Západné zrkadlo je zasadené do štukového rámu oválneho tvaru, tvoreného listovcom, skladajúceho sa z vavrínových listov s občasne prebiehajúcimi cez neho jemne zvlňenými stuhami. Po celom štukovom ráme sú nepravidelné rozmiestnené plody (bobule), v hornej časti rámu je zasadený otvorený kvet, z ktorého vedú listové

⁷ HALL, James a Jan ROYT. Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění. Preložil Allan PLZÁK. Praha: Mladá fronta, 1991. ISBN 80-204-0205-5.str. 227

výhonky do oboch strán. Rovnako vedú akantové rozviliny, zo spodnej časti rámu, zo stredu do oboch strán.

Maľovaný výjav sa odohráva v interiéri s portálom dverí, cez ktorý prichádza sprava sv. Václav s anjelmi. V strede naproti sv. Václavovi by mal byť podľa všetkého kráľ Henrich Vtáčnik, ktorý má na sebe veľmi bohato zdobené rúcho a ľavú ruku dvíha hore. Pravá ruka nie je na maľbe vidieť, pravdepodobne následok premalieb z minulosti. Na ľavej strane výjavu za H. Vtáčnikom sedia rôzne postavy z ríšskeho snemu. Keď začneme popisovať od najbližšie umiestnených, tak sú to dve postavy, ktoré sa medzi sebou rozprávajú (zrejme o neskorom príchode Václava), muž po ľavej strane s červenou kapucňou a napravo od neho mladý muž v žltom rúchu so svetlo modrým plášťom. Za týmito postavami sedia ďalší dvaja muži pravdepodobne kráľovia. Jeden sedí v hermelíne s korunou na hlave a druhý pravdepodobne tiež s korunou (nedá sa úplne identifikovať) v zelenom rúchu. V rade za nimi sedia štyri postavy kniežat, ktoré sa tiež medzi sebou baví a v poslednej rade už len v náznakovej maľbe osem postáv mužov v rôznych rúchach farebne odlišených a okolo krku majú šľachtický ozdobný golier.

2.5.2.3 Nástenné maľby na víťaznom oblúku – pašiový cyklus

Vo víťaznom oblúku kaplnky sa nachádza 7 pašiových výjavov v štukovom ráme. Postupnosť výjavov je daná rozmiestnením zrkadiel na víťaznom oblúku pri vstupe do kaplnky pri čelom pohľade smerom k lodi. Chronologicky zoradené výjavy (s pravej strany) nasledujú v tomto poradí: „*Lúčenie Krista s Pannou Máriou a apoštolmi, Kristus na hore Olivetskej, Bičovanie Krista, Korunovanie trnám, Ježiš zbavený rúcha, Ukrižovanie, Pieta.*”

Úsek vymedzený ku komplexnému reštaurovaniu vo víťaznom oblúku

Korunovanie trnám

Výjav zasadený do štukového rámu zhruba oválneho tvaru, ktorý je určovaný akantovými rozvilinami, ktoré vytvárajú po okrajoch výjavu vybiehajúce cípy. Celý štukový rám je umiestnený do obdĺžnikového štukového rámu s profilom.

Jedná sa o horizontálne orientovanú scénu, kde je na tmavom hnedom pozadí maľovaný výjav zobrazujúci v strede sediaceho Krista ako mu vojak v brnení nasadzuje pomocou halúzok trňovú korunu. Vedľa Krista vpravo kľáčí muž v jednej ruke má čiapku

a druhou podáva Kristovi palmovú ratolesť. Tieto tri postavy sú v prvom pláne obrazu ako ústredné. Kristus má spútané už odokrvené (dozelena) ruky a tvár, z čela mu steká krv zo zranení od tŕňov. V druhom pláne je sedem postáv, sprava pravdepodobne sv. Ján v červeno — zelenom rúchu, vedľa Panna Mária, ďalším svätým by mohla byť Mária Magdalénska je ale vidieť len hlava so svätožiarou, ďalej dvaja muži v nenápadných okrovo — zelených farbách, ako pomáhajú pri nasadzovaní koruny. Za vojakom stojí muž trúbiaci na bližšie neurčený dychový nástroj, a úplne naľavo, vďaka premalbám ťažko identifikovateľná postava otočená chrbtom k divákovi, pravdepodobne prizerajúca celej scéne. Je možné že má na sebe hermelín.

Na nápisovej páske v spodnej časti malby je zachovaný nápis: *wizte dczery sionske krale w korúnie.*

2.6 Reštaurátorský prieskum

Reštaurátorský prieskum bol urobený predovšetkým neinvazívnymi metódami. Jeho cieľom bolo rozpoznať historické fázy, pôvodnú techniku a vzhľad, poškodenia a príčiny poškodenia.

Na prieskum sme použili nasledujúce metódy:

- Vizuálny prieskum v rozptýlenom dennom svetle
- Vizuálny prieskum v razantnom bočnom nasvietení
- Prieskum UV luminiscencie
- Prieskum pomocou snímok v IR režime
- Prieskum poklepom
- Sondážny prieskum farebných a omietkových vrstiev
- Chemicko–technologický prieskum – odber vzoriek (analýza pigmentov, spojív, mikrobiologického napadnutia a zistenia stratigrafie vrstiev)

2.6.1 Vizuálny prieskum v rozptýlenom dennom svetle

Povrch malby pôsobí zďaľky uceleným dojmom, pri skúmaní zblízka je možné pozorovať rozsah premalieb, znečistenia a ich poškodenie. Výjav bol premalovaný zväčša celoplošne technikou suchého charakteru. Maliarsky štýl premalby je veľmi rozdielny od originálu, farebne sa s originálom nezhoduje, chýba detailnosť a postráda výtvarnú a technickú kvalitu. Premalba má tupú, tlmenú farebnosť a matný vzhľad.

Modelácia v maľbe je minimálna, čo je zásadné hlavne v miestach drapérie a inkarnátu. Plošnosť maľby zvyrazňuje takmer jednoliate premaľované pozadie.

Originálnu maľbu je možné dobre rozpoznať od premalieb. Nepremaľovaná originálna vrstva sa odlišuje rozdielnou farebnosťou, krakelážou typickou pre olejomaľbu a nesmiernou detailnosťou. Použitie techniky olejomaľby a detailnosť prevedenej maľby poukazuje na neskúsenosť maliara s nástennou maľbou, kde je vzdialenosť pozorovateľa oproti závesnému obrazu oveľa väčšia. Z diaľky tieto detaily nie sú pozorovateľné a preto sa môžeme domnievať, že maliar mal skúsenosť len so závesným obrazom.

Štuky v okolí maľby majú na sebe niekoľko vrstiev vápenných náterov, ktoré deformujú ich pôvodný tvar.

2.6.2 Vizuálny prieskum v razantnom bočnom nasvietení

Maľba bola preskúmaná pri bočnom nasvietení. Pri tom bola posúdená pôvodná realizácia maľby, jej súčasný stav aj neskoršie zásahy. V razantnom bočnom nasvietení bolo možné lepšie identifikovať miesta dochovania originálu. Zvýraznila sa štruktúra danej plochy, z ktorej vystupujú krakely originálnej vrstvy a šupinky premalieb. Omietka má hladkú štruktúru. V niektorých častiach maľby bočné nasvietenie odhalilo rôzne vrypy a nerovnosti maľby, no zároveň v oblasti okrajov maľby bolo zreteľné prerýtie slúžiace k rozvrhnutiu štukového rámu do vlhkej omietky.

2.6.3 Prieskum UV luminiscencie

Použitá technika: UV svetlo UVA SPOT 400T značky Hönle UV Technology.

Po nasvietení UV svetlom došlo predovšetkým k zvýrazneniu niektorých sekundárnych zásahov (premalieb, retuší a ich spojív), špecifických pigmentov a ďalšieho poškodenia (napr. mikrobiologického napadnutia).

V celej ploche maľby došlo k zvýrazneniu premalieb. Tie pôsobia v UV svetle tmavšie, ako originálne časti maľby, ktoré luminujú veľkou škálou farieb, od zelenej cez oranžovú až k žlto-bielej. Táto metóda sa prejavila, ako vhodná pri presnejšom určení premalieb a ku kontrole pri jej následnej redukcii (viz ďalej). Výraznú žltozelenú luminiscenciu vykazujú aj časti premaľby, kde bola pravdepodobne použitá zinková beloba.

Lokálne sa objavujú svetlo modré zhľuky škvŕn, ktoré ukazujú zrejme na biologické napadnutie. Na štukovej výzdobe okolo výjavu luminuje modro-zelenou farbou pravdepodobne jeden z druhotných náterov.

Pri nasvietení UV svetlom sú lepšie viditeľné jemné praskliny po celom povrchu maľby a ďalšie drobné poškodenia, ktoré luminujú svetlo modrou farbou.

2.6.4 Prieskum pomocou snímok v IR režime

Pomocou prieskumu snímok v IR režimu bolo zámerom zistiť, koľko originálu je na maľbách, kde sa predpokladajú výrazné straty originálnej farebnej vrstvy nenachádzajú pod premaľbami jej fragmenty. Tento druh prieskumu bol urobený pomocou snímania infračerveného spektra pomocou fotoaparátu Sony DSC F828 s použitím infračerveného režimu a optického filtra, ktorý eliminuje spektrum viditeľného svetla. Týmto prieskumom nebolo ale možné potvrdiť na výjavoch originálnu farebnú vrstvu, ktorá by sa ukázala pod premaľbami. Dôvodom bola prílišná mohutnosť farebnej vrstvy premaľieb a malý dosah IR spektra snímacieho zariadenia.

2.6.5 Prieskum poklepom

Cieľom tejto perkusnej metódy je zistenie prítomnosti dutín v omietkových vrstvách. V oblasti maľovaných zrkadiel sa dutiny vyskytujú len zriedka, tieto miesta sú zakreslené v grafických zakresoch [viz. VI. OBRAZOVÁ A GRAFICKÁ PRÍLOHA na strane 59]. V oblasti štukovej výzdoby okolo výjavov sú miesta, kde došlo k oddeleniu reliéfne pojatých štukatúr z dôvodu, že boli robené dodatočne na hladkú omietku.

2.6.6 Sondážny prieskum

V okolí nástenných malieb na štukových prvkoch a v priestore medzi nimi je zrejme prekrytie niekoľkými vrstvami vápenných náterov z dôvodu zaliatych detailov na štukovej výzdobe. Z predchádzajúcich reštaurovaní je možné predpokladať odhalenie pôvodnej farebnosti starších povrchových úprav. Pomocou sondážneho prieskumu boli preskúvané časti štukovej výzdoby. V oblasti štukového rámu a jeho okolia bolo dôležité hľadať vrstvu s nápisom, ktorý v ostatných častiach interiéru tvorí vždy významovou dvojicu spolu s výjavom. V tomto prípade sa ale pod výjavmi nevyskytovali nápisové zrkadlá, ako to je obvyklé v presbytériu, či v protiľahlej kaplnke sv. Jozefa. To bolo možné predpokladať podľa už zreštaurovaných častí kostola. Preto bol prieskum robený

v miestach klenby aj pod štukovým rámom výjavu aj keď tu nebola ohraničená oblasť určená pre nápis ako v kaplnke sv. Jozefa. Vo víťaznom oblúku bol urobený podrobný prieskum štukového rámu opäť na základe predchádzajúcich nálezov z kaplnky sv. Jozefa.

V oblasti pod výjavom v klenbe kaplnky, bolo pomocou sondy odhalených niekoľko vrstiev vápenných náterov. Rovnako tak na štukovej výzdobe, kde sa farebnosť pohybovala v béžovej, bielej a šedej farbe. Na lístkoch štukového rámu bolo nájdené aj malé množstvo zelenej farebnej úpravy. Na drobných bobuliach vyskytujúcich sa medzi vavrínovými listami, bolo možné odhaliť aj fialovú farebnú vrstvu. Na stuhách ktoré prechádzali cez štukový rám bola odkrytá zelená farebnosť pod ktorou bola okrovo žltá a pod ňou boli nájdené, niekde aj vo väčšom množstve pozostatky zlátenia.

V klenbe pod výjavom bola odkrytá pomocou sondy časť nápisu, rovnako tak aj na výjave vo víťaznom oblúku, kde bol nápis podľa predpokladu na štukovom ráme.

Sondy boli zaznamenané vo fotografickej dokumentácii sond, ktorá je zahrnutá [viz. VI. OBRAZOVÁ A GRAFICKÁ PRÍLOHA na strane 59]

- **Sonda S1** (stena pod výjavom na klenbe „*Sv. Václav sprevádzaný anjelmi prichádza do snemu ríšskych kniežat*“): stratigrafická sonda farebných vrstiev [Obr. 24 na stránce 75]
- **Sonda S2** (stena pod výjavom na klenbe „*Sv. Václav sprevádzaný anjelmi prichádza do snemu ríšskych kniežat*“ vrátanie štku): stratigrafická sonda farebných vrstiev, nájdená časť nápisu a pôvodná farebnosť štku a stuhy [Obr. 23 na stránce 75]
- **Sonda S3 a S4** (štukový rám na klenbe okolo výjavu, „*Sv. Václav sprevádzaný anjelmi prichádza do snemu ríšskych kniežat*“): sonda pôvodnej farebnosti dekoru na liste a stuhe štukovej výzdoby aj s vrstvou zlátenia [Obr. 25 na stránce 76],[Obr. 26 na stránce 76]

2.7 Chemicko-technologický prieskum

V rámci chemicko-technologického prieskumu nástenných malieb v kaplnke sv. Václava bolo odobraných celkom deväť vzoriek farebnej vrstvy. Na vymedzenom úseku k reštaurovaniu boli odobrané dve vzorky V5 a V8 z maľovaného výjavu na klenbe kaplnky: kna určenie stratigrafie farebných vrstiev, zloženie vybraných vrstiev a na overení prítomnosti premalieb a prípadne aj zistení ich materiálového zloženia.

Miesta odberov a bližší popis vzoriek sa nachádza v textovej prílohe obsahujúcej prieskumovú správu. Cieľom prieskumu bolo predovšetkým overenie výskytu premalieb a ich datovanie. Ďalej zistenie farebných vrstiev a analýza pigmentov pôvodnej farebnej vrstvy, poprípade pojiva.

Súčasný prieskum nadväzuje na predchádzajúce chemicko-technologické prieskumy podobných nástenných malieb v ďalších častiach interiéru kostola Nanebovzatia Panny Márie v Klokotoch. Prvý prieskum bol urobený už pri reštaurátorskom zásahu vo východnej časti presbytéria v roku 2012⁸, druhý v roku 2014⁹ pri reštaurovaní južne položeného oratória a posledný z kaplnky sv. Jozefa z roku 2015¹⁰. Technológie výstavby maľby, rovnako ako použitá škála pigmentov sa na základe výsledkov súčasného prieskumu javí veľmi podobne s maľbami v presbytériu, oratóriu a v kaplnke sv. Jozefa. Výnimkou sú viac menej maľby na víťaznom oblúku, ktoré nemajú, na rozdiel od všetkých ostatných doposiaľ skúmaných malieb, bolusový podklad.

V kaplnke sv. Václava, rovnako ako v presbytériu, oratóriu a v kaplnke sv. Jozefa, sú nástenné maľby prevedené technikou olejomaľby na svetlej jemnozrnnej omietke spojenej bielym vzdušným vápnom. Na omietke bola u všetkých novo odobraných vzoriek z klenby identifikovaná červená podkladová vrstva prefarbená červenou hlinkou - bolusový podklad, v oblúku na vzorke (V1)¹¹ táto vrstva nebola

⁸ BAYEROVÁ, Tatjana. Průzkum barevných vrstev. VOJTĚCHOVSKÝ, Jan - BARTŮŇKOVÁ, Lucie, *Restaurátorský průzkum a dokumentace restaurování nástenných maleb v kupoli presbytáře kostela Nanebevzetí panny Marie v Klokotech*. 2012

⁹ CHADIM, Daniel, VOJTĚCHOVSKÝ, Jan, KOVAŘÍK Zdeňek, ŠIMÁNEK, Petr, SLOUKOVÁ, Lenka, *Restaurování nástenných maleb a štukové výzdoby v prostoru jižní oratoře kostela Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech*. 2014

¹⁰ POLÁKOVÁ, Martina. VAŘEJKOVÁ, Barbora a spol. *Restaurování nástenných maleb v kapli sv. Josefa v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech*. 2015

¹¹ TIŠLOVÁ, Renata. *Průzkum nástenných maleb klenby a vítězného oblouku, Kaple sv. Václava. Chemicko-technologický průzkum nástenných maleb*. Katedra chemické technologie, Fakulta

identifikovaná. V originálnej farebnej vrstve bol identifikovaný výskyt pigmentov typických pre predpokladanú dobu vzniku malieb v 1. polovici 18. storočia – hlavnou zložkou je vždy olovnatá bieloba, biele hlinky a prímes bieloby na bázy uhličitanu vápenatého. Farebné pigmenty sú väčšinou hlinky (V1, V2, V8), umbra (V4, zjavne aj V7), prípadne aj iné olovnaté pigmenty (minium, masikot).¹² V červenej u vzorky V5 je vo vrstvách pôvodného súvrstvia rumelka, užitá v zmesi s miónom a červenou hlinkou.

Použitý modrý pigment nebol analyzovaný, nedá sa však vylúčiť podobné použitie modrých pigmentov ako v presbytériu, tzn. indigo poprípade azurit.

V mladších vrstvách druhotných zásahov boli identifikované farebné úpravy skôr na základe stratigrafického prieskumu než na vyhodnotení materiálového zloženia. Vrstvy originálnej maľby a neskorších premalieb sú oddelené vrstvou nečistôt. Z chemicko-technologického prieskumu z protiľahlej kaplnky sv. Jozefa boli v premalbách identifikované pigmenty, ktoré je možné zaradiť najskôr do 2. tretiny 19. storočia - zinková beloba (širšie použitie od roku 1834), zelený pigment na bázy zlúčenín chrómu (1815), kobaltová modrá (1802) a pravdepodobne syntetický ultramarín (1828).¹³ Vzhľadom na podobnosť vzhľadu malieb a ich charakteru môžeme predpokladať podobné materiálové zloženie farebných vrstiev najmladších premalieb aj v kaplnke sv. Jozefa. Posledná vrstva premalieb pochádza podľa ústnych svedectiev až zo 70. rokov 20. stor.

Odobrané vzorky na biologické napadnutie doteraz neboli vyhodnotené. V priebehu prác nebola na maľbách, či jej okolí zaznamenaná akákoľvek aktivita tohto napadnutia.

restaurování, Univerzita Pardubice Jiráskova 3, Litomyšl. 2016, str. 4.

¹² TIŠLOVÁ, Renata. *Průzkum nástěnných maleb klenby a vítězného oblouku, Kaple sv. Václava. Chemicko-technologický průzkum nástěnných maleb*. Katedra chemické technologie, Fakulta restaurování, Univerzita Pardubice Jiráskova 3, Litomyšl. 2016.

¹³ LESNIAKOVÁ, Petra. *Mikroskopický Průzkum vzorků z mástěnné malby Klokoty, kostel Nanebevzetí Panny Marie, kaple sv. Josefa*. Katedra chemické technologie, Fakulta restaurování, Univerzita Pardubice Jiráskova 3, Litomyšl. 2016.

2.8 Vyhodnotenie prieskumu

2.8.1 Pôvodná technika a technológia

Maľba v kaplnke bola zhotovená na hladkú kletovanú vápennú omietku s vápenným typom pojiva, do ktorej bolo ešte za vlhka rozvrhnuté rytou kresbou umiestnenie maľovaných zrkadiel a štukových rámov, či ostatnej štukovej výzdoby. Môžeme preto predpokladať, že štukové rámy boli vytvorené skôr ako maľované výjavy. Na povrchu omietky u vzorku (V5)¹⁴ je patrné rozhranie tvorené zkarbonatizovanou vrstvou vápna a penetrácia s výraznou luminiscenciou. Pôvodné nástenné maľby boli urobené technikou olejomaľby (pigmenty pojené organickým pojivom na bolusovom podklade.) To platí pre maľby v klenbe oblúka len na olejovej izolácii, ktorá je silnejšia než penetrácia pod bolusom, ktorý je nanesený na podkladovej omietke.

Nápisy na štuku v oblúku a časti pod maľbou v klenbe kaplnky boli urobené na vápenný náter, aplikovaný čiastočne na zrelú vápennú omietku. Podľa chemicko-technologického prieskumu zrejme technikou s vápenným pojivom. Vzhľadom k výraznej farebnosti písma nie je možné vylúčiť aj prítomnosť organického pojiva. Čierny pigment, použitý v nápisochoch, je jemnozrnný uhlíkatého charakteru.

Maľby sú datované v prvej štvrtine 18. storočia a to v období baroka. Autor malieb je neznámy, nepodarilo sa nám o ňom dohľadať v dostupných zdrojoch viac informácií. Detailnosť malieb značí akurát jeho neskúsenosť s nástennou maľbou, tak že mal autor skúsenosti len so závesným obrazom.

2.8.2 Druhotné zásahy

Originálne maľby sú takmer celoplošne premaľované a vzhľadom k tomu obtiažne čitateľné. Na výjavoch sú nanesené dva druhy premalieb. Staršie premaľby majú charakter masného spojiva, naopak mladšie premaľby boli urobené pravdepodobne technikou suchej tempéry.

Prevedenie premalieb druhotného zásahu môžeme datovať do obdobia zrejme zo 70. rokov 20. storočia. Tento druh premaľby pozmeňuje vizuálne pôsobenie pôvodného ikonografického námetu a prejavuje nízku kvalitu techniky maľby.

¹⁴ TIŠLOVÁ, Renata. *Průzkum nástěnných maleb klenby a vítězného oblouku, Kaple sv. Václava. Chemicko-technologický průzkum nástěnných maleb 2016*, str. 8. viz. přílohy

V mladšej vrstve druhotných zásahov boli identifikované pigmenty pomocou chemicko-technologického prieskumu, ktoré môžeme zaradiť do druhej tretiny 19. storočia. Výsledky potvrdzujú predpoklad, že ide o zásah na základe svedectiev pamätníkov z 70. rokov 20. storočia, ktorý bol prevedený pracovníkmi Jihočeského podniku pro údržbu památek, Tábor s.p. Môžeme predpokladať, že v rámci tohto zásahu boli predchádzajúce druhotné zásahy na olejomalbách redukované.

2.8.3 Poškodenie

Povrchové nečistoty

Maľované výjavy majú na sebe vrstvu nečistôt pravdepodobne zo sadzí a prachového depozitu a množstvo pavučín. Na výjave vo víťaznom oblúku bolo znečistenie silnejšie pravdepodobne zo sviecí, alebo olejových lúč.

Strata adhézie pôvodnej farebnej vrstvy

Povrch malieb je premaľovaný niekde silnou vrstvou premalieb a tak sa ťažko odhaduje poškodenie, je pozorovateľná strata adhézie pôvodnej vrstvy s podkladom, odlupujúca sa v malých aj väčších šupinách od podkladu. Na veľa miestach originálna farebná vrstva úplne chýba.

Biologické napadnutie

Farebná vrstva vykazuje miestami zmenu farebnosti v podobe šedého zákalu, ako povlak na povrchu. Pravdepodobne ide o biologické napadnutie, pri pohľade zblízka boli drobné škvrnky lepšie pozorovateľné. Toto poškodenie nebolo v rámci chemicko-technologického prieskumu ďalej skúmané.

Praskliny

Na výjavoch je možné rozoznať sieť jemných prasklín. V ich okolí sa vyskytujú malé dutiny spôsobené stratou adhézie a kothézie v omietkových vrstvách, tie však nemajú zásadný dopad na maľbu. Štuková výzdoba je rovnako pokrytá prasklinami a defektami v podobe odpadnutých častí štku.

Vrpy

Veľmi málo sa vyskytuje poškodenie vrypami, ktoré bolo pravdepodobne spôsobené už pri vytváraní podkladu pre originálnu maľbu.

3. Skúšky materiálov a technologických postupov

Vzhľadom že v minulých reštaurátorských zásahoch boli overené niektoré postupy a metódy reštaurovania, rozsah skúšok v našom prípade nebol až tak obsiahly. Vychádzali sme hlavne zo záverov predchádzajúcich etáp reštaurovania v presbytériu, južnom oratóriu a v severnej kaplnke sv. Jozefa. Tie nám umožnili znížiť škálu skúšaných materiálov a technológií na minimum. Dobré výsledky v kaplnke sv. Jozefa dosiahli hlavne v čistení a konsolidácii.

3.1 Skúšky čistenia a odstránenia premalieb

Pred čistením bola potrebná lokálna prekonsolidácia krakelov, originálnej maľby vykazujúca stratu adhézie od podkladu a spráškovatelej farebnej vrstvy súvisiaceho nápisu. Vzhľadom predchádzajúcim odskúšaným metódam a materiálom boli urobené len lokálne skúšky, slúžiace len k overeniu postupu. Na prekonsolidáciu odlupujúcej sa farebnej vrstvy olejomaľby bol použitý 4% (hm) roztok akrylátovej disperzie *Disperzion K9* vo vode. Kvôli zvýšeniu zmáčanlivosti podkladu, boli šupinky pod injektované zmesou ethanolu a vody v pomere 1:1. Šupinky boli na záver pritlačené k podkladu vatovým tampónom (obalený v mikroténovej fólii). Tento spôsob sa overil a bol vyhodnotený ako dobre účinný.

Na maľbách sme ako prvé skúšali čistenie prachového depozitu, ktorý sa nám podaril odstrániť čistením mokrou cestou mikroporéznu špongiou *Blitz-fix* vlhčenou vo vode. Touto cestou sa nám podarilo zároveň odstrániť aj radu nečistôt masného charakteru, pravdepodobne sadze a vrstvu vodorozpustných premalieb, hlavne v miestach straty originálnej farebnej vrstvy. Ďalej sme na lokálne dočistenie skúšali aplikovať isopropanol pomocou mäkkej kefky, čo sa nám osvedčilo ako vyhovujúce.

Premalby na olejovej báze boli týmto spôsobom neodstrániteľné a tak sme podľa predošlých reštaurátorských postupov vyskúšali Carbopolový gél, podľa nasledujúceho receptu:

2g *Carbopol EZ2*

15 ml vody

4 kvapky čpavkovej vody

4 kvapky tenzitu *Ethomeen C25* (detergent) ; (v predchádzajúcich zásahoch bol použitý *Triton X-100*)

Do pripraveného gélu bola pridaná rozpúšťadlová zmes 50 ml vody a 50 ml acetónu.

Gél sa nanášal na maľbu pomocou špachtle. Doba pôsobenia sa skúšala v rozmedzí piatich až desiatich minút. Potom bola vrstva gélu mechanicky odstránená špachtľou a dočistená pomocou vaty namočenej v acetóne. Počet aplikácií gélu a doba pôsobenia sa opakovala podľa potreby. Týmto spôsobom sa nám podarilo očistiť väčšinu starších premalieb na báze oleja, a značnú časť mastných nečistôt.

Ako úplne nový prostriedok bol vyskúšaný citrát amónny, ktorý sa používa zväčša na závesných obrazoch s olejovými technikami k odstráneniu mastných nečistôt. Roztok sme pripravili podľa nasledujúceho receptu:

150 ml 25% čpavkovej vody

100g kyseliny citrónovej

Dôležité bolo, aby mal pripravený roztok neutrálne pH. Tento roztok mal koncentráciu okolo 50%. Na základe poznatkov o čistení na závesných obrazoch používali väčšinou koncentráciu okolo 2% (hm). Aplikácia bola prevedená čistiacim štetcom a čistené miesto bolo po krátku dobu namáhané krúživými pohybmi. Nakoniec prípadné zbytky rezíduí omyté pomocou mikroporéznej špongie *Blitz-Fix*. Táto koncentrácia bola pre nás nedostatočná, preto bola navýšená na 5%. Pri tejto koncentrácii bolo odstránenie nečistôt z malieb dostatočne predovšetkým pri odstraňovaní mastných nečistôt, pričom časová náročnosť nebola nijak vysoká. Posledné dočisťovanie olejových premalieb bolo pri koncentrácii aj 10% (hm). Týmto spôsobom bola premaľba len namäkčená a redukovaná pomocou skalpela, či skelného vlákna.

Fotografická dokumentácia čo zaznamenáva účinnosť prevedených skúšok je obsiahnutá v Obrazovej prílohe. [viz. VI. OBRAZOVÁ A GRAFICKÁ PRÍLOHA na strane 59]

4. Reštaurátorský zámer

4.1 Koncepcia zásahu

Cieľom koncepcie bolo hlavne čistenie malieb a štukových prvkov v okolí maľby a s tým súvisiacej výslednej estetickej prezentácie. Dôležitá je aj miera retuší a rekonštrukcií.

Z výsledkov umeleckohistorického a chemicko-technologického prieskumu, a po následnej konzultácii s investorom a zástupcami pamiatkovej starostlivosti a s prihliadnutím a koncepciu z reštaurátorských prác v rokoch 2011 – 2015, bolo rozhodnuté čistenie až na originálnu olejomalbu, s odstránením všetkých nepôvodných vrstiev. Redukovanie druhotných zásahov sa týkalo aj štukovej výzdoby a plôch medzi tým.

V oblasti figurálnych výjavov mali premaľby rušivý charakter a navyiac originálnu maľbu dezinterpretovali ako jej ikonografickú, tak aj vizuálnu podobu. Z tohto dôvodu budú všetky druhotné premaľby odstránené. Predpokladané veľké straty originálu pod premaľbami súvisia s rozhodnutím o miere retuší a rekonštrukcií. Maľba bude retušovaná nápodobivou retušou a rekonštrukcie budú len o niečo málo výrazné ako originálna maľba, aby bola dosiahnutá celistvosť výjavu po formálnej a obsahovej stránke.

K rozhodnutiu viedli nasledujúce dôvody:

Stav druhotných premalieb javí známky degradácie materiálu a zároveň originálnu maľbu (hlavne v oblasti klenby) ruší esteticky vzhľadom k výrazne rozdielnemu štýlu premalieb a zároveň mení ikonografický význam diela. Výsledky skúšok čistenia umožňujú úplne odstránenie premalieb. Dohľadanie veľmi podobných grafických predlôh. V oblasti štukových partií mali vrstvy druhotných náterov za následok zaliatie detailov modelácie na štukovej výzdobe. Preto bude pristúpené k redukcii druhotných náterov, pravdepodobne na vrstvu nad barokovou úpravou, tak aby nebola poškodená.

Pod výjavmi v klenbe, kde boli objavené pri sondážnom prieskume nápisy súvisiace s výjavmi o sv. Václavovi, bude redukcia vápenných náterov, až na pôvodnú vrstvu nápisu. V oblasti štukového rámu, v oblúku bude postup rovnaký. Retuše a rekonštrukcie nápisov a jeho okolia budú doplnené podľa dohľadaných predlôh, do

intenzity o stupeň svetlejšej, ako originálna vrstva s prihliadnutím na zachovanie nápisov celkovo v kaplnke.

4.2 Návrh postupu reštaurátorských prác

Postup reštaurátorských prác bol zvolený na základe vyššie uvedených predpokladov a cieľov.

4.2.1 Figurálne výjavy

Šetrné očistenie malieb v celej ploche od prachového a iného depozitu a odstránenie vonných premalieb pomocou mikroporéznej špongie *Blitz-Fix* namáčajúcej vo vode. Lokálne dočistenie s použitím rozpúšťadla isopropanol.

Prekonsolidácia originálneho povrchu maľby lokálne v miestach krakel, ktorá javí známky straty adhézie. Na predspevnenie bude použitá 4% akrylátová disperzia *Dispersion K9*.

Očistenie a odstránenie vode odolných premalieb a mastných nečistôt. Čistenie pomocou čistiacieho gélu *Carbopol EZ2* s dobou pôsobenia maximálne 10 minút, v prípade potreby s opakovaným nanášaním. Dočistenie a odstránenie gélu pomocou vatových tampónov namočených v acetóne.

Dočistenie a odstránenie mastných nečistôt na povrchu olejomaľby, podľa postupu zvoleného na základe skúšok. Čistenie pomocou rozpúšťadlového gélu citrátového amónneho o koncentrácii medzi 5 až 10 %.

Hĺbková konsolidácia prasklín dutín v omietke injektážnou zmesou na vápenatom základe *Ledan TAI* v zmesi s mramorovou múčkou.

Povrchová konsolidácia (fixáž) farebnej vrstvy v celej ploche figurálnych výjavov pomocou roztoku akrylátovej živice *Paraloid B-72* v xyléne o koncentrácii 3% (hm.). Fixáž bude plniť ochrannú funkciu proti neskorším doplnkom, zaisťuje konsolidáciu povrchu a farbám čiastočne prinavrátí pôvodnú farebnú intenzitu.

Tmelenie drobných defektov v miestach olejomaľby a obtmelenie krakelov vystupujúcich nad plochu originálu jemným akrylátovým tmelom s obsahom disperzie *Dispersion K9*.

Retuše a rekonštrukcie budú v oblasti olejomalieb urobené v dvoch fázach: v prvej fáze akvarelovými farbami *Winsor & Newton* a v druhej fáze použitím olejoživicových farieb *Mussini (Schmincke)*. Charakter retuší bude nápodobivý.

4.2.2 Štuková výzdoba a súvisiace nápisy

Oblasti štukových rámov budú odkryté na povrchovú úpravu ktorá súvisí z nápisovými páskami a to len v bezprostrednej blízkosti maľby.

Ďalej budú mechanicky očistené vápenné nátery na omietke v mieste nápisu súvisiaceho s maľbou.

Celoplošná fixácia súvisiacich nápisov 2% (hm.) roztokom akrylátovej disperzie *Medium für Konsolidierung* vo vode. Povrchová konsolidácia nesúdržných štukov nanosuspenziou *CaLoSiL E25*.

Injektáž štukov a dutín v oblasti nápisov pomocou injektážnej zmesi na vápennom základe *Ledan TAI*.

Tmelenie defektov vápenným tmelom s dvomi zrnitosťami. Doplňenie chýbajúcich častí štuku vápenným tmelom.

Retuš a rekonštrukcia nápisov s použitím akvarelových farieb *Winsor & Newton*. Náter na odkryté štuky tónovaným vápenným náterom vo farbe najstaršej povrchovej úpravy.

5. Dokumentácia reštaurátorského zákroku

5.1 Postup reštaurátorských prác

5.1.1 Prekonsolidácia farebnej vrstvy

Po dôkladnom preskúmaní farebnej vrstvy sme sa rozhodli pôvodné časti maľby pred očistením prekonsolidovať. Maľba vykazovala stratu adhézie k podkladu a odlupovala sa vo forme šupiniek, kde hrozilo ich odpadnutie. Preto bolo treba maľbu zaistiť, a opäť pripevniť k podkladu. Nebolo možné vidieť pod vrstvou premalieb kde je originálna vrstva a kde nie, preto sme museli prichytiť všetky vrstvy aj s premalbami. Na prichytenie šupín maľby sme použili akrylátovú disperziu *Dispersion K9* o koncentrácii 4% (hm). Pre zvýšenie zmačkanlivosti podkladu, a tým dosiahnutie lepších výsledkov, bola najskôr pod jednotlivé šupinky aplikovaná injekčnou striekačkou s ihlou zmes ethanlou s vodou (v pomere 1:1), a na záver každá časť pritlačená k podkladu špeciálne upraveným vatovým tampónom v mikroténovej fólii.

5.1.2 Odkryv a čistenie nápisových častí

Pri sondážnom prieskume boli objavené nápisy pod maľovanými výjavmi v kaplnke. Tie boli prekryté niekoľkými vrstvami druhotných vápenných náterov. Odkrývané boli suchou cestou, vzhľadom k ich vodorozpustnému charakteru. Na odstránenie vápenných náterov boli použité odkrývacie reštaurátorské kladívka, čepieľové skalpely a čistiace štetce o rôznej veľkosti. Nápis nebolo možné úplne dočistiť, preto bolo nutné zvoliť vhodný druh prekonsolidácie pred úplným dočistením. Ako prekonsolidačný prostriedok bola zvolená akrylátová disperzia *Medium für Konsolidierung* o 2% (hm) vo vode. Potom bolo možné celý nápis a jeho pozadie mechanicky dočistiť do maximálnej možnej miery. Použité boli čepieľkové skalpely, skelné vlákno a čistiace štetce. Znenie novo odkrytého textu je popísané v kapitole [viz. 5.3 *Nové zistenia v priebehu reštaurovania na strane 45*]

Čistenie druhotných náterov na štukových rámoch a ich zaistenie pred odpadnutím

Štukové rámy v tesnej blízkosti maľovaných výjavov boli pretrené niekoľkými vrstvami vápenných náterov, rovnako ako nápisy. Tieto vrstvy deformovali detailnosť štukových prvkov. Štuková výzdoba bola očistená len v blízkosti maľby do vzdialenosti

cca 6 cm. Použité boli hlavne reštaurátorské odkrývacie kladivka a do záhybov čepeľkový skalpel, poprípade čistiace štetce. Na štukovom ráme vo víťaznom oblúku okolo výjavu „korunovanie trnám“ bol odkrytý pri čistení nápis, ktorý sa odkazoval na starozákonný text, odkiaľ bol vyňatý úryvok nápisu v maľbe.

Znenie novo odkrytého textu je popísané v kapitole [viz. 5.3 *Nové zistenia v priebehu reštaurovania na strane 45*].

Takmer odkrytý nápis v klenbe pod oblúkom bolo potrebné dočistiť a keďže mal vodorozpustný charakter bola potreba ho pred spevniť. Použitý bol konsolidačný prostriedok akrylátovej disperzie *Medium für Konsolidierung* o koncentrácii 2% (hm) vo vode. Po prekonsolidácii bolo možné nápis dočistiť pomocou skelného vlákna a čepeľkových skalpelov.

Niektorým častiam štukovej výzdoby hrozilo odpadnutie, a tak bolo nevyhnutné prichytiť kusy uvoľnených štukov k omietke pomocou dočasného prelepu. Na prichytenie bola použitá gáza a 5% derivát celulózy *Tylose MH300* vo vode nanesený na gázu pomocou štetca.

5.1.3 Čistenie a odstránenie premalieb

V prvom kroku boli maľby očistené pomocou navlhčenej mikroporéznej špongie *Blitz-Fix* vo vode. Ďalej bola maľba čistená pomocou isopropanolu nanášaného za pomoci stredne tvrdého guľatého čistiaceho štetca. Po aplikácii isopropanolu bola maľba dočisťovaná mikroporéznu špongiou namočenou vo vode. Toto čistenie odstránilo z maľby len malé množstvo nečistôt a premalieb, preto bola maľba ešte čistená lokálne od premalieb čistiacim gélom. Premalby boli redukované postupne, opakovaným nanášaním čistiaceho gélu s dobou pôsobenia max. 10 minút. Pri dlhšej dobe pôsobenia by mohlo vzniknúť riziko narušenia originálnej farebnej vrstvy. V každom prípade ku každému kúsku maľby bolo pristupované individuálne, vzhľadom na veľkosť vrstvy premalieb, preto na niektorých miestach bolo nutné celý postup s čistiacim gélom niekoľkokrát opakovať. Po dobe pôsobenia čistiaceho gélu bol odstránený pomocou vatových tampónov namočených v acetóne.

Zloženie čistiaceho gélu: 2 g *Carbopol EZ2*

15 ml destilovanej vody

2 kvapky čpavkovej vody

4 kvapky (1-2 g) tenzidu *Ethomeen C 25* (detergent)

do gélu bolo následne pridané 50 ml destilovanej vody a 50 ml acetónu (rozpúšťadlová zmes)

Po vyčistení čistiacim gélom, bola urobená dodatočne skúška citrátom amónnym, kvôli ťažkostiam s dočisťovaním malieb hlavne od čiernej rezistentnej špiny na originálnej vrstve a aj niektorých druhov premalieb.

Roztok citrátu amónneho bol pripravený:

150 ml 25% čpavkovej vody

100g kyseliny citrónovej

Dôležité bolo, aby mal pripravený roztok neutrálne pH.

V priebehu prác bol vyskúšaný roztok citrátu amónneho v koncentrácii 5% (hm) na odolnejšie miesta 10% z 50 percentného roztoku, kde sa účinnosť čistenia overila. Dočisťovali sme maľbu pomocou guľatých čistiacich štetcov namočených do citrátu a po rozpustení nečistôt a špiny odstránili pomocou mikrošpongie *Blitz-Fix* namočenej vo vode. Týmto spôsobom bola maľba očistená od nečistôt masného charakteru, no nepodarilo sa odstrániť niektoré rušivé premaľby. Z tohto dôvodu bolo rozhodnuté kombinovať nanášanie čistiaceho gélu *Carbopol EZ2* s nasledovným čistením riedeným roztokom citrátu amónneho. Povrch premalieb bol týmto spôsobom namäkčený a po vyschnutí skrehnutý a bolo možné premaľby odstrániť pomocou čepieľkového skalpela a skleneného vlákna.

Posledným krokom čistenia bolo odstránenie zbytkov možných rezíduí z maľby. Dočistené boli pomocou detergentu *Ethomeen C25* v pomere 1:100 pomocou jemnej zubnej kefky a umyté mikroporéznu špongiou *Blitz-Fix* namáčanou vo vode.

Vápenné nátery boli odstránené na oboch maľovaných výjavoch pomocou čepieľkového skalpela.

5.1.4 Injektáž

Injektovaná časť bola v miestach okolo výjavov v oblasti štukového rámu. Niektoré časti štukovej výzdoby stratili adhéziu schopnosť vzhľadom k hladkému podkladu. Preto bolo nevyhnutné štuky pod injektovať, poprípade transferovať a prichytiť hustejšou zmesou injektážnej maltovinovej zmesi a zdrsnením priliehajúcich plôch. K injektáži bol použitý prostriedok *Ledan TAI* v zmesi s mramorovou múčkou v pomere 2:1 po predvlhčení vodou s liehom v pomere 1:1. Zákres injektovaných častí je zaznamenaný do Grafickej prílohy. [viz. VI. OBRAZOVÁ A GRAFICKÁ PRÍLOHA na strane 59]

5.1.5 Plošná fixáž farebnej vrstvy

Nástenné maľby boli urobené s najväčšou pravdepodobnosťou olejovou technikou a preto boli opatrené ochrannou vrstvou 3% (hm) roztoku z akrylátovej živice *Paraloid B72* v xyléne. Konsolidant bol nanesený pomocou jemného vlasového štetca.

V miestach vodorozpustnej techniky ako nápisové polia a časť štuku s nápisom, boli ošetrené 2% akrylátovou disperziou *Medium für Konsolidierung* vo vode, ktorá v tejto koncentrácii poskytla dostatočné spevnenie na zachovanie matného charakteru a tónu farebnej vrstvy.

5.1.6 Tmelenie

V oblasti olejomalby bol použitý jemný akrylátový tmel, z dôvodu citlivosti olejového spojiva na alkálie (vápno). Bol nanesený v tenkej vrstve, maximálne o hrúbke farebnej vrstvy. Týmto tmelom boli zarovnané len jemné nerovnosti v maľbe, hlavne v oblasti, kde chýbala veľká časť originálnej vrstvy a originálna farebná vrstva bola silnejšia ako okolná podkladová omietka. Išlo hlavne o zmiernenie prechodu, čo by mohlo mať nežiaduci efekt na neskoršom vizuálnom výsledku, na vzniknutých výškových rozdieloch medzi pôvodnou maľbou a prípadnými retušami a rekonštrukciami.

Použitý bol jemný akrylátový tmel v zložení:

- mramorová múčka
- 10% akrylátová disperzia *Disperzion K9*

Pomer medzi spojivom a plnivom bol zvolený na základe ideálnej konzistencie tmelu na prácu. Povrch akrylátových tmelov bol po zaschnutí (niekoľko dní) omytý

jemnou mikrošpongiou *Blitz-Fix* a na prípadné dorovnanie (brúsenie) bol použitý skalpel, okolie tmelu bolo podľa potreby dočistené pomocou špongie *Akapad*.

Ďalšie dva typy tmelu boli vápenné. Jeden na veľké defekty v oblasti nápisových polí a štukového rámu, a druhý jemný na dotmelenie, či drobné nerovnosti v tejto oblasti.

V štukových rámoch a v nápisových poliach boli použité dva druhy vápenného tmelu:

- 1) hrubý, podkladový tmel v zložení 2 obj. diely jemne preosiateho piesku a 1 diel vápna.
- 2) jemný, finálny tmel v zložení 2obj. diely mramorovej múčky 1 diel jemne preosiateho piesku a 1 diel vápna.

Na väčšie plochy tmelov bolo potrebné kvôli hrubosti povrchu tmelu pretrieť vápenným náterom, aby sa povrch priblížil čo najviac kletovanej omietke.

Použitý bol vápenný náter v zložení:

- 1 obj. diel vzdušného vápna
- 1 obj diel mramorovej múčky

5.1.7 Štruktúrna konsolidácia povrchu štku

Po očistení štukového rámu vo víťaznom oblúku bol povrch štku nesúdržný, preto bolo potrebné spevniť povrch. Ako najvhodnejší prostriedok bola vybraná koncentrovaná nanosuspénzia na báze vápna *CaLoSil E25*. Konsolidačný prostriedok bol nanosený po menších častiach, pomocou štetca s mäkkým vláknom a následne zvlhčený pomocou rozprašovača vodou, aby sme zamedzili vzniku bieleho zákalu. Nanosupenziu sme aplikovali vo dvoch cykloch, s odstupom niekoľkých dní medzi jednotlivými časťami.

5.1.8 Retuše a rekonštrukcie

V originálnych maľbách boli po odstránení premalieb a odstránení nečistôt odhalené pomerne rozsiahle úbytky pôvodnej farebnej vrstvy. Pôvodná podoba malieb však bola už v minulosti ovplyvnená rozsiahlymi poškodeniami z dôvodu zatekania do kaplnky. Na pridelenom úseku k reštaurovaniu bol stav malieb nasledovný: na výjave v klenbe s námetom „*Sv. Václav, sprevádzaný anjelmi, prichádza do snemu ríšskych kniežat*“ chýbalo cca 25% farebnej vrstvy a v oblasti na víťazného oblúka, na výjave „*korunovanie trním*“ cca 6%. V rámci maľovaných zrkadiel bola použitá iná technika retuší ako v oblasti štukových rámov a nápisových pásov, vzhľadom na rozdielnosť charakteru maľby. V časti nápisu bola strata cca 35%.

5.1.8.1 Retuše a rekonštrukcie figurálnych výjavov

Úlohou retuší bolo zaceliť miesta kde chýbala originálna vrstva maľby. Po dohode s investorom a zástupcami pamiatkovej starostlivosti bolo rozhodnuté rekonštruovať maľby podľa dohľadaných predlôh alebo analógií [viz. 5.2 Podklady pre rekonštrukcie na strane 41]. Bolo nevyhnutné rešpektovať originálny maliarsky rukopis. Podľa koncepcie boli rekonštrukcie robené nápodobivou retušou s mierne zníženou intenzitou farebnosti a detailov. Prístup k výjavu sa odvíjal od miery dochovania originálu a tiež dohľadaných predlôh.

Pre výjav v klenbe „*sv. Václav sprevádzaný anjelmi prichádza do snemu ríšskych kniežat*“ bola dohľadaná predloha ktorá bola natoľko podobná, že miera rekonštrukcií mohla byť vysoká. Pred začatím retuší a rekonštrukcií bolo potrebné vyhotoviť farebnú štúdiu predovšetkým k postavám anjelov, pretože miera ich dochovania bola veľmi malá. Zostávajúce časti originálu v okolí a malé krakely boli prekreslené cez pauzovací papier a podľa týchto zostatkov originálu a predlohy bola vytvorená kresebná a neskôr farebná štúdia.

Pre výjav v oblúku „*korunovanie trním*“ bola dohľadaná len jedna a nie tak podobná predloha, aj napriek tomu bolo zhotovenie retuší možné. Strata v tomto prípade nebola tak výrazná. Potrebné bolo vyriešiť postavu ktorá je na výjave zjavne otočená chrbtom k divákovi. Nakoniec sa rozhodlo postavu retušovať nápodobivou retušou dostratena.

Spočiatku retuší bola technika pre figurálne maľby rovnaká. V oblasti drobných defektov bola použitá lokálna nápodobivá retuš s mierne zníženou intenzitou. Použité

boli vodorozpustné akvarelové farby, ktoré boli nanášané v jemných lazurách, ktoré mali vytvoriť dostatočný základ a vytvoriť izoláciu pre retuše olejovou technikou. V druhej fáze boli použité pre retuš olejo — živicové farby *Mussini*, ktoré dobre korešpondujú s olejovou technikou pôvodných malieb. Vďaka tomuto spôsobu retuší majú dobrú reverzibilitu.

5.1.8.2 Retuše a rekonštrukcie nápisových častí a povrchová úprava odkrytých častí štku

Nápisy súvisiace s výjavmi v klenbe sa podarilo identifikovať, tie boli rekonštruované podľa nájdených analógií v Starom zákone [viz. 5.2 Podklady pre rekonštrukcie na strane 41]. Všetky texty boli retušované a rekonštruované rovnakou technikou vodorozpustnými akvarelovými farbami nápodobivou retušou. Šedé pozadie pod textom na klenbe bolo doretušované rovnako akvarelovými farbami. Tmavé oblasti, ktoré rušili v čitateľnosti nápisu boli redukované pomocou skelného vlákna.

Povrch odkrytých častí štku bol pro zjednotenie svetlejších a tmavších častí pretrený dvoma vrstvami svetlého riedkeho vápenného náteru, ktorý bol miešaný z vápna, vody a minerálnych pigmentov s prídavkom 2% (hm) akrylátovej disperzie *Disperzion K9* vo vode. Zbytok štukovej výzdoby ja naplánovaný na nasledujúcu fázu reštaurátorských prác.

5.2 Podklady pre rekonštrukcie

5.2.1 Výjav na klenbe a súvisiaci nápis na stene pod výjavom

V oblasti výjavu v klenbe bola už od začiatku zrejmá značná strata originálnej maľby pod vrstvami premalieb, čo sa potvrdilo aj u výsledkov chemicko-technologického prieskumu. Po následnej konzultácii s investorom a zástupcami pamiatkovej starostlivosti a s prihliadnutím a koncepciu z reštaurátorských prác v rokoch 2011 – 2015, bolo rozhodnuté nakoľko bude maľba retušovaná a rekonštruovaná. V oblasti straty originálnej vrstvy bude lokálna retuš o niečo svetlejšia ako intenzita originálu.

Pri vyhľadávaní predlôh bolo nevyhnutné urobiť podrobnú rešeršiu dostupnej literatúry a dohľadať čo najpresnejšiu analógiu výjavov. Významným vodítkom bolo dohľadanie podobnosti jedného výjavu („sv. Václav dáva kácať pohanské modly a stavať kresťanské kostoly“) z malieb v klenbe zo Škrétoým svätováclavským cyklom.

Tento cyklus bol vytvorený Karolom Škrétom (1610-1674) pre augustiniánsky kláštor na Zderaze na Novom Meste v Prahe. V knihe z výstavy umelca his work and his era¹⁵ boli objavné grafické listy ktoré boli vytvorené podľa Škrétového cyklu malieb. Pri podrobnom skúmaní sa zistilo, že grafiky majú svoje číslovanie, ktoré na seba nenadväzovalo. Pretože v knihe boli grafiky len ku konkrétnym maľbám Karola Škréty, a tie sa všetky do súčasnosti nedochovali. Znamenalo to však že počet grafik bude vyšší ako počet malieb v uvedenej knihe. Po odbornej konzultácii s PhDr. Martinom Mádlom, Ph.D., z Ústavu dejín umění Akademie věd ČR, bol nájdený pôvodný zdroj grafických listov. Kniha obsahujúca grafické listy z roku 1649 D. Wenceslao Bohemorum Duci ac Martyri inclyto Sertumz etc. popisuje život sv. Václava, ktorú napísal zderazský bosý augustinián Jiljí od sv. Jana Křtitele (asi 1605-1661).

„Obšírný životopis sv. Václava doplnený sbírkou epigramů jehož autory jsou bratr Jindřich (frater Henricus), člen augustiniánského konventu při kostele sv. Václava na Zderaze a jeho nadřízený, převor konventu bratr Jiljí od sv. Jana Křtitele (Aegidius a Sant Joanne Baptista), vlastním jménem Daniel Wenzel Himmelstein (1605-1661), uznávaný literát a přítel malíře Karla Škréty. Karel Škréta v roce 1638 obdržel významnou a rozsáhlou zakázku, kterou byl Svatováclavský cyklus pro klášter bosých augustiniánů na Zderaze. Vytvořil 32 lunet, ze kterých se dochovalo pouze osm. V námi nabízené knize je všech 32, které podle Škrétových originálů nakreslil a vyryl bratr Jindřich, rytiny Jindřichovy postrádají Škrétovu dramatickosti, psychologické detaily, dokonce zcela pomíjí i některé ústřední momenty Škrétových děl, přesto si díky nim můžeme udělat alespoň určitý obrázek významného a většinou nedochovaného cyklu největšího českého malíře doby raně barokní.“¹⁶

Grafické listy boli v období baroka často používané ako predloha malieb so svätováclavskou tematikou. V knihe boli nájdené predlohy takmer ku všetkým výjavom na klenbe, až na jeden z výjavov, ktorý bol poskladaný pravdepodobne z troch grafik, ide o scénu „*sv. Václav jako ochránca českého vojska*“. Bolo preto zrejme že autor malieb v kaplnke sv. Václava v Klokočoch vychádzal s tejto knihy. Kniha bola vytlačaná

¹⁵ ŠKRÉTA, Karel, STOLÁROVÁ, Lenka a Vít VLNAS (eds.). Karel Škréta 1610-1674: his work and his era. Prague: National Gallery, 2010. ISBN 978-80-7035-459-9. str. 155 — 177.

¹⁶ <http://www.ztichlaklika.cz/antikvariat/show/aegidius-a-sancto-joanne-baptista-himmelstein-daniel-wenzel-d-wenceslao-bohemorum-duce-ac-martyri-inclyto-sertvm-ortus-vitae-necis-e-duabus-supra-triginta-iconibus-totidemque-tetrastichis-velut-e-rosis-quisbusdem-contextum-id14824>.

v latinskom, českom a nemeckom jazyku. Grafické listy sú doplnené len latinskými úryvkami z Biblie, zo Starého zákona. Pre rekonštrukcie bolo pre nás dôležité mať kvalitné fotky grafických listov a nápisov, preto sme si knihu vyhládali a vyfotili ich kolegyňa MgA. Lenka Slouková v knižnici v Prahe. V dostupných zdrojoch na internete táto kniha nebola v dostatočnej kvalite. V priebehu dohľadávania analógií boli nájdené aj iné maľby podobného námetu. Boli to napríklad Svatováclavský cyklus od Mistra litoměřického oltára alebo nástenná maľba na severnej strane kaplnky sv. Václava na pražskom hrade. Žiadny s týchto výjavom nebol natoľko podobný, že by sme ho mohli použiť pri rekonštrukciách.

Pri sondážnom prieskume boli objavené nápisy pod výjavmi v klenbe kaplnky, ktoré sú v staročeštine a nie v latinskom jazyku ako by sa dalo predpokladať v tomto období. Navyše v celom kostole boli pri reštaurátorských zásahoch nájdené nápisy len jazyku latinskom. Pri nápisoch pod grafickými listami bola vždy uvedená signatúra na konkrétnu kapitolu z Biblie podľa nej sme vedeli hľadať konkrétne časti v českom jazyku, ktoré by sa mohli zhodovať z nápisom pod výjavom v klenbe. Dohľadaná a zdokumentovaná bola aj česká verzia knihy D. Wenceslao Bohemorum Duci ac Martyri inclyto Sertumz etc., v národnej databázi knižníc z roku 1661. Túto knihu zdokumentovala kolegyňa Adéla Škrabalová v kláštornej knižnici v Brne, pri dokumentovaní knihy bolo zistené že kniha je síce v českom jazyku, ale nápisy pod grafikami sú jazyku latinskom. Ďalej bolo hľadané čo najpodobnejšie znenie textu. Preložená bola pomocou slovníka z latinského jazyka tzv. Vulgata. To potvrdilo zhodovanie sa s textom pod výjavom aspoň po obsahovej stránke. Bolo potrebné hľadať aj iných Bibliách ktoré by mohli pripadať do úvahy, podľa obdobia malieb v klenbe kaplnky. Do úvahy v tomto prípade pripadala Biblia Kralická, Svätováclavská Biblia a Biblia Melantrichova. Najpodobnejšie znenie textu bolo v Svätováclavskej Biblii z roku 1715, kde sa zhodoval aj kaligraficky štýl písma. V tomto prípade nešlo o presné znenie textu a preto bolo usúdené, že nápis pod výjavom v kaplnke bol preložený samotným maliarom či v spolupráci so zadávateľom urobil voľný preklad do češtiny z grafického listu, nie z biblie. Po nájdení podkladov bolo možné doplniť (rekonštruovať) zostávajúce písmená v nápise pod výjavom.

5.2.2 Výjav na oblúku a súvisiaci nápis na štuku

Behom celého reštaurovania sa k výjavu na oblúku podarila dohľadať len pár veľmi vzdialených analógií a z toho len jediná podobná niektorým výjavom. Nájdená

bola v kostole Panny Márie Snežnej v Prahe. Na určenom úseku na reštaurovanie bola maľba v dobrom stave a tak nakoniec nebolo nevyhnutné použiť pri retušiach predlohu.

Maľovaný výjav na oblúku mal zakomponovanú nápisovú pásku priamo v spodnej časti maľby. Na štukovom ráme v bezprostrednej blízkosti maľby bol odkrytý nápis (nie dobre čitateľný) ktorý sa odkazoval na konkrétnu kapitolu v Biblii, kde mal byť text z nápisovej pásky. Preto bolo potrebné hľadať text z nápisovej pásky v maľbe a to zadávaním jednotlivých slov do databázy rôznych Biblií. Po dôkladnom hľadaní bola nájdená konkrétna časť biblie a podľa odkazu sme mohli doplniť nápis na štukovom ráme.

5.3 Nové zistenia v priebehu reštaurovania

5.3.1 Figurálne výjavy

Výjavy v klenbe a oblúku boli očistené na svoju pôvodnú podobu. Ako sa predpokladalo z predošlých reštaurátorských zásahov, premaľby výrazne dezinterpretovali originálnu barokovú maľbu. Po očistení a sňatí premalieb došlo k upresneniu ikonografického významu a samotného obsahu výjavu. Originálna maľba mala výrazne vyššiu výtvarnú a technickú úroveň. V priebehu odkryvu štukových prvkov boli odkryté aj nápisy pod maľovanými výjavmi v klenbe kaplnky.

„ sv. Václav sprevádzaný anjelmi prichádza do snemu ríšskych kniežat“

Na maľbe po očistení chýbali dve postavy anjelov, ktoré sprevádzali sv. Václava. V dôsledku veľkých strát na výjavoch bolo potrebné dohľadať predlohy k rekonštrukciám. Hľadanie bolo zamerané na svätováclavskú tematiku. Dohľadali sme maľby od Karola Škréty v knihe zo súbornej výstavy, ktorá sa konala v roku 2010 . V knihe umelcových malieb, boli uvedené aj grafické listy, ktoré boli predlohou pre jeho svätováclavský cyklus. Pôvod grafických listov nám umožnil dohľadanie existencie knihy D. Wenceslao Bohemorum Duci ac Martyri inclyto Sertumz etc. (z roku 1661-česká verzia). Kompozícia výjavu odpovedala grafike číslo XIV., ktoré boli vytvorené podľa malieb Karla Škréty frater Henricus v 2. polovici 17. storočia [*Podklady pre rekonštrukcie na strane 41*]. Podľa tejto grafiky bolo možné zrekonštruovať podoby anjelov a základné tvary drapérie.

Z týchto poznatkov sme mohli upresniť obsah malieb aj nápisov. Nápisy v knihe sú v latinskom jazyku a nápisy pod maľbami v dobovej češtine, preto ako sa ukázalo bolo užitočné dohľadať knihu aj v českom jazyku. Po získaní tejto knihy a zistení, že nápisy pod grafikami sú v latinskom jazyku sme k uceleniu informácií hľadali v biblii podľa biblického číselného označenia na grafike.

Pôvodný nápis pod výjavom sa podarilo prečítať takto (bodky uprostred vety vyjadrujú chýbajúcu časť nápisu): *„Knížata přestávali mlúvit a...kládali na ústa svá.“*

Súvisejúci text na grafickom liste: *„Principes ceffabant loquii, et digitos fuper ponebant ori fuo, uocem suam cohibebant Duces, et lingua eorum gutturi fuo adhaerebat.“*
Job.29.V. 9. et 10.

Študovaním rôznych prekladov Biblie bolo zistené, že originálne plné znenie

Vulgáty je: „*Principes cessabant loqui, et digitum superponebant ori suo.*“

Ani jeden z českých prekladov Biblie, ktorý mohol byť v dotknutej dobe použitý, nie je identický s originálnym nápisom a tak sme usúdili, že maliar sám, či v spolupráci so zadávateľom urobil voľný preklad do češtiny z grafického listu, nie z Biblie.

Český ekumenický preklad znie: „*velmoži se vystříhali řečí, kladli si na ústa ruku*“

Pod výjavom je iba fragment z knihy Jóbovej: Job. 29., ver. 9. pod ktorým sa nachádza v **Kralickej Biblii** verš: „*Knižata choulili se v řečech, anobrž ruku kladli na ústa svá.*“

Svätováclavská Biblia: Job.29., ver.9.

„*Knižata přestávali mluvit/ a prst vkládali na usta swá*“ [OBRAZOVÁ A GRAFICKÁ PRÍLOHA na strane 59]

„Korunovanie trňovou korunou“

Na štukovom ráme výjavu vo víťaznom oblúku bol v priebehu reštaurovania odkrytá signatúra s odkazom na kapitolu Starého zákona: Cant., 3. v. 11

Na nápisovej páske vo výjave je text v znení:

„*wizte dczery sionske krále w korúníe.*“

Vulgáta: „*Egredimini et videte, filiae Sion, regem Salomonem in diademate quo coronavit illum mater sua in die desponsationis illius, et in die laetitiae cordis ejus.*“

Český ekumenický preklad: „*Vyjděte jen a pohled'te, sijónské dcery, na krále Šalomouna, na korunu, jíž ho korunovala jeho matka v den jeho svatby, v den, kdy jeho srdce naplnila radost.*“

Kralická Biblia: „*Vyjděte a pohled'te, dcery Sionské, na krále Šalomouna v koruně, kterouž ho korunovala matka jeho v den oddávání jeho a v den veselí srdce jeho.*“

Svätováclavská Biblia: „*Wygdite a wizte dcery Syonfké krále Sfalomauna w koruně*“ [OBRAZOVÁ A GRAFICKÁ PRÍLOHA na strane 59]

6. Doporučený režim pamiatky

Väčšinové poškodenie kaplnky a následne klenby súvisí so zatekaním do krovu. Ako kľúčovou sa javí pravidelná kontrola strešnej krytiny a oplechovania. Pravidelný monitoring striech a malieb nám dáva účinnú prevenciu závažných poškodení a doporučuje sa ho vykonávať v päťročných intervaloch. Najrizikovejším miestom, ktorým do kaplnky počas dažďov zateká je vetrací prieduch v centrálnom výjave. Tomuto zatekaniu je potrebné v čo najkratšej dobe zabrániť. Na olejomal'by nepriaznivo pôsobí prípadná kondenzácia vzdušnej vlhkosti a preto je dôležité jej predchádzať. V tomto prípade, ako vhodné preventívne opatrenie sa javí napríklad: regulácia vetrania v jarných mesiacoch a jeho obmedzenie na minimum. Tým sa dosiahne v interiéri postupné zvyšovanie teploty vzduchu a eliminácia dosiahnutia hodnôt rosného bodu. V nemalej miere olejomal'bám škodí taktiež prašnosť a z tohto dôvodu by sa mal brať ohľad na jej obmedzenie. Bolo by vhodné taktiež obmedziť na minimum pálenie sviečok, vzhľadom k vzniku sadzí a možnosti tvorby depozitu. Zreštaurovaná pamiatka by mala byť pod kontrolou zodpovedného reštaurátora (v intervale cca päť rokov). S odborníkmi pamiatkovej starostlivosti je potrebné priamo, či nepriamo konzultovať všetky kroky súvisiace s mal'bami.

6.1 Použité materiály

Čistenie

- *Akapad*, latexová čistiaca špongia; výrobca: Akachemie Albert Kauderer GmbH, SRN)
- voda
- isopropanol (organické rozpúšťadlo, výrobca: Marmot)
- aceton (čistý; výrobca: Penta s.r.o.)
- *Ethomeen C 25*, neionogenný tenzid (distribútor: Kremer Pigmente GmbH & Co. KG)
- *Carbopol® EZ-2* (kyselina polyakrylová; distributor: Kremer Pigmente GmbH & Co. KG)
- kyselina citrónová
- čpavková voda

Konsolidácia, prekonsolidácia, injektáž

- *Dispersion K9*, akrylátová disperzia (distribútor: Kremer-pigmente, SRN)
- *Medium für Konsolidierung*, akrylátová disperzia (Výrobca: Lascaux, Švajčiarsko)
- *Ledan TAI*, injektážna zmes na bázy hydraulického vápna (výrobca: Tecno Edile Toscana, Taliansko)
- *Tylose MH 300* (methylhydroxyethylcelulóza, dodavateľ: Ceiba s.r.o.)

Štruktúrálna konsolidácia

- *CaLoSil E25*, nanosuspénzia na bázy vápna (výrobca:
- technický lieh (výrobca: Severochema, ČR)
- voda

Tmelenie

- biele vzdušné vápno $\text{Ca}(\text{OH})_2$
- kremičitý piesok (Stavebniny Litomyšl)
- mramorová múčka (distribútor: Kremer Pigmente GmbH & Co. KG)
- *Dispersion K9* (akrylátová disperzia, distribútor: Kremer Pigmente GmbH & Co. KG)

Celoplošná ochranná fixáž farebnej vrstvy

- *Paraloid B72* – akrylátová živica (distribútor: Deffner a Johann, ČR)
- xylen, organické rozpúšťadlo (výrobca: Severochema, ČR)

Retuše a rekonštrukcie

- arabská guma (distribútor: Kremer Pigmente GmbH & Co. KG)
- *Winsor & Newton* — akvarelové farby
- práškové minerálne pigmenty (distribútor: Kremer Pigmente GmbH & Co. KG)
- *Mussini* – olejo-živicové farby (výrobca: Schmincke, SRN)
- *White spirit*, lakový benzín (výrobca: Johnstone's)
- biele vzdušné vápno Ca(OH)_2

7. Záver

Cieľom tejto práce bolo zdokumentovať priebeh reštaurátorských prác na pridelenom úseku. Rozšírením práce bolo doplniť a rozšíriť umeleckohistorickú časť reštaurátorského prieskumu, čo sa týkalo najmä ikonografie figurálnych výjavov a dohľadávaním grafických či iných predlôh k maľbám a písmu, ktoré mohli byť nápomocné pri požadovaných rekonštrukciách zo strany investora a zástupcu odbornej zložky pamiatkovej starostlivosti, v južnej kaplnke sv. Václava kostola Nanebovzatia Panny Márie v Klokotoch. Jeho cieľom bolo stanoviť a uchopiť ikonografické zameranie cyklu výjavov, ktoré sa tu nachádzajú. Dôvodom bol fakt, že pravdepodobne v jednej fáze opráv došlo k nepochopeniu a dezinterpretácii výjavov, čo viedlo k pozmeneniu ikonografie a tiež vizuálnej podoby, či niektorých zásadných detailov v originálnej maľbe. Po očistení premalieb bolo možné lepšie identifikovať výjavy, preto bolo pristúpené k detailnejšej analýze ikonografie jednotlivých výjavov. Vzhľadom k veľkým stratám originálu, bolo nevyhnutné dohľadať predlohy, podľa ktorých by sa rekonštruovali chýbajúce časti. Výsledky prieskumu nie sú zaujímavé, samé o sebe ale tvoria nevyhnutný nástroj reštaurátora, ktorý by mal pomôcť hlavne pri retušiach a rekonštrukciách reštaurovaného diela a tiež zabrániť prípadnej dezinterpretácii.

III. ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY A PRAMENOV

- MORA P., MORA L., PHILIPPOT P.: *Conservation of Wall Paintings*. London 1984.
- SLÁNSKÝ, B.: *Technika malby I a II*. Praha 2003
- VANĚČEK I.: *Nástěnné malby*. VŠCHT Praha 1997.
- ZELINGER J. a kolektiv: *Chemie v práci konzervátora a restaurátora*. Praha 1987.
- DVORSKÝ J. – Fučíková E. (edd.): *Dějiny českého výtvarného umění II/2*, Praha 1989.
- HALL J.: *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 1991.
- HEROUT J., *Slabikář návštěvníků památek*. Středisko památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje, Praha, 1980
- OURODOVÁ L.: *Klokoty: Poutní místo*, Tábor 2013
- OURODOVÁ L.: *Světecké obrazové cykly na jihu Čech*. Vyd. 1. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2011
- BARTŮŇKOVÁ L., VOJTĚCHOVSKÝ J.: *Restaurování nástěnných maleb v kupoli presbytáře kostela Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech*, Restaurátorská dokumentace, Litomyšl 2012
- BARTŮŇKOVÁ L., VOJTĚCHOVSKÝ J.: *Restaurování nástěnných maleb v západní části presbytáře kostela Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech*, Restaurátorská dokumentace, Litomyšl 2013
- PECHÁČKOVÁ, Ivana. *Legenda o svatém Václavovi*. Ilustroval Jarmila MAREŠOVÁ. Praha: Meander, 2008. *Pražské legendy*, 3. sv. ISBN 978-80-86283-54-8.
- ŠKRÉTA, Karel, STOLÁROVÁ, Lenka a Vít VLNAS (eds.). *Karel Škréta 1610-1674: his work and his era*. Prague: National Gallery, 2010. ISBN 978-80-7035-459-9.
- ŠTOLC, L., *Mariánské poutní místo Klokoty*. 1994.
- <http://sechtl-vosecek.ucw.cz/cml/desky/deska3794.html>
- <https://books.google.cz/>
- KOTLÍK, P. *Průzkum a restaurování barevné vrstvy*. Národní Muzeum. 2001

IV. KZOZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮV A SKRÁTEK

§ - paragraf

% - percent

% (hm.) – hmotnostné percentá

% (obj.) – objemové percentá

ARNMS - Ateliér restaurování nástěnné malby a sgrafita

č. – číslo

ČR – Česká republika

FR – Fakulta restaurování

NPÚ – Národní památkový ústav

obr. – obrázok

s. – strana

tzv. – takzvaně

napr. – například

UPCE - Univerzita Pardubice

V. ZOZNAM OBRAZOVÝCH A GRAFICKÝCH PRÍLOH

Obr. 01: Pohľad na celý komplex pútneho areálu, historická fotografia, archiv Šechtl a Voseček, okolo roku 1898.....	63
Obr. 02: Aktuálna fotografia pútneho areálu, pohľad na vstupnú bránu.	63
Obr. 03: Katastrálna mapa.	64
Obr. 04: Pôdorys kostola.	64
Obr. 06: Celkový pohľad na klenbu v kaplnke sv. Václava v Klokotoch.....	65
Obr. 05: Vyznačený úsek určený k samostatnému reštaurovaniu. Výjav v klenbe kaplnky „Sv. Václav sprevádzaný anjelmi prichádza do snemu ríšskych kniežat“	65
Obr. 07: Celkový pohľad na víťazný oblúk v kaplnke sv. Václava v Klokotoch.	66
Obr. 08: Vyznačený úsek určený k samostatnému reštaurovaniu. Výjav na víťaznom oblúku v kaplnke „korunovanie tŕním“	66
Obr. 09: Grafický zakres výjavu v klenbe kaplnky, vyznačenie stavu dochovania.	67
Obr. 10: Grafický zakres výjavu v klenbe kaplnky, vyznačenie poškodení ..	68
Obr. 11: Grafický zakres výjavu v klenbe kaplnky, vyznačenie vlastných reštaurátorských zásahov.	69
Obr. 12: . Grafický zakres maľby vo víťaznom oblúku, vyznačenie stavu dochovania.	70
Obr. 13: . Grafický zakres maľby vo víťaznom oblúku, vyznačenie poškodení.	71
Obr. 14: . Grafický zakres maľby vo víťaznom oblúku, vyznačenie vlastných reštaurátorských zásahov.	72
Obr. 15: Maľba v klenbe kaplnky „Sv. Václav sprevádzaný anjelmi prichádza do snemu ríšskych kniežat“. Pohľad na celok, stav pred reštaurovaním.....	73
Obr. 16: Maľba v klenbe kaplnky „Sv. Václav sprevádzaný anjelmi prichádza do snemu ríšskych kniežat“. Pohľad na celok, stav po reštaurovaní.....	73
Obr. 17: Maľba vo víťaznom oblúku kaplnky „korunovanie tŕním“. Pohľad na celok, stav pred reštaurovaním.	74
Obr. 18: Maľba vo víťaznom oblúku kaplnky „korunovanie tŕním“. Pohľad na celok, stav po reštaurovaní.....	74
Obr. 19: Detail maľby na sv. Václava s anjelmi. Prieskum v razantnom bočnom nasvietení. Stav pred reštaurovaním. Detail poškodení — strata adhézie farebnej vrstvy, krakely, biologické napadnutie (v spodnej časti pri ruke sv. Václava).	75
Obr. 20: Detail maľby na vojaka ako nasadzuje tŕňovú korunu Kristovi. Prieskum v razantnom bočnom nasvietení. Stav pred reštaurovaním. Detail poškodení — praskliny. Dobre viditeľná je tiež nerovnosť povrchu maľby...	75

- Obr. 21:** Prieskum v UV svetle. Celok maľby v klenbe kostola „Sv. Václav sprevádzaný anjelmi prichádza do snemu ríšskych kniežat“. Stav pred reštaurovaním. V celej ploche maľby môžeme pozorovať zvýraznenie premalieb, ktoré pôsobia v UV svetle tmavšie. Originálne časti maľby luminujú veľkou škálou farieb. Lokálne sa objavujú modré zhluky škvŕn, ktoré ukazujú na biologické napadnutie. 76
- Obr. 22:** Prieskum v UV svetle. Celok maľby v vo víťaznom oblúku „korunovanie trnám“. Stav pred reštaurovaním. V celej ploche maľby môžeme pozorovať zvýraznenie prasklín a iných drobných poškodení. Výraznú žltozelenú luminiscenciu vykazujú časti premaľby, kde bola pravdepodobne použitá zinková beloba. 77
- Obr. 24: Sonda S1** na stene pod výjavom na klenbe „Sv. Václav sprevádzaný anjelmi prichádza do snemu ríšskych kniežat“. Stratigrafická sonda farebných vrstiev. Popis vrstiev: 0. svetlý podklad, vápenný náter, 1. tmavo šedý náter, 2. svetlo šedý náter, 3. 1-2 vrstvy bieleho vápenného náteru, 4. vrstva svetlého okrovo-oranžového náteru, 5. vrstva svetlá došeda náteru, (možné nečistoty), 6. vrstva svetlého okrovo-oranžového náteru. 78
- Obr. 23:** Sonda S2 umiestnená pod výjavom v klenbe kaplnky. Vrstvy sú rovnaké ako na
- Obr. 24:** ale navyše tam má vrstvu písma, (tmavú šedú). na vrstve 0. vápenný náter (podklad písma) 78
- Obr. 25: Sonda S3** na štuku pod výjavom na klenbe. Stratigrafická sonda farebných úprav na štuku. Popis vrstvy: 0. svetlý vápenný štuk, 1. vrstva okrovo žltej so zlátením, 2. svetlo zelený náter, 3. tmavo šedý náter, 4. svetlo šedý náter, 5. tmavo šedý náter, 6. niekoľko vrstiev bieleho vápenného náteru. 79
- Obr. 26:** Sonda S4 na štuku v okolí výjavu na klenbe. Stratigrafická sonda má rovnaké vrstvy ako sonda S3 na obr. 25, akurát chýba vrstva zlátenia. 79
- Obr. 27:** Detail maľby v klenbe kaplnky, anjel za Václavom. Stav pred reštaurovaním. Detail poškodení a druhotných zásahov-strata originálnej farebnej vrstvy až na omietku a strata adhézie, krakely farebnej vrstvy, Tmavá škvŕna z druhotného zásahu (premaľba). 80
- Obr. 28:** Detail maľby na postavu kráľa a ďalších mužov. Stav pred reštaurovaním. Detail poškodení — praskliny po celej ploche maľby. 80
- Obr. 29:** Detail biologického napadnutia na výjave v klenbe kaplnky. 81
- Obr. 30:** Detail maľby v oblasti plášťa sv. Václava. Detail poškodenia — strata adhézie farebnej vrstvy na povrchu maľby. Biele škvŕny značia zhluky biologického napadnutia. 81
- Obr. 31:** Detail odkrytého nápisu v oblasti pod výjavom, v klenbe kaplnky. Stav v priebehu reštaurovania. Detail poškodenia: strata farebnej vrstvy, hnedé škvŕny v spodnej časti pod nápisom pravdepodobne z vlhkého prostredia. ... 82
- Obr. 32:** Detail maľby v klenbe kaplnky (svätováclavský cyklus). Skúška čistenia v oblasti červeného závesu, pomocou isopropanolu a čistiacieho štetca. 83

Obr. 33: Detail maľby v klenbe kaplnky. (svätováclavský cyklus). Skúška čistenia v oblasti hlavy muža a pozadia, pomocou čistiacieho Carbopol gelu, po dobe pôsobenia max. 10 minút bol odmytý pomocou acetónu.	83
Obr. 34: Celkový pohľad na výjav v klenbe kaplnky. Stav v priebehu reštaurovania, polovičné čistenie maľby. Vpravo je maľba očistená pomocou Carbopolového gelu.	84
Obr. 35: Detail pozadia maľby v klenbe kaplnky., (svätováclavský cyklus). Skúška čistenia pomocou gélu a roztoku citrátu amónneho mechanickým namáhaním čistiacim štetcom. Dočistenie maľby od reziduí pomocou mikroporéznej špongie <i>Blitz-Fix</i> namočenej vo vode.	84
Obr. 36: Detail na anjela z výjavu o sv. Václavovi. Stav pred reštaurovaním. Druhotné zásahy - premaľba v celej ploche tejto časti.	85
Obr. 37: Detail na postavu vľavo na výjave v oblúku. Stav pred reštaurovaním. Druhotné zásahy - silná vrstva premalieb, ktoré farebne nesedia k okoliu originálnej maľby.	85
Obr. 38: Detail maľby pozadia, priebeh prác - čistenie pomocou citrátu amónneho za pomoci čistiacieho štetca.	86
Obr. 39: Detail časti súvisejúceho nápisu pod výjavom v klenbe. Prebeh prác - konsolidácia omietky pomocou koncentrovanej nanosuspenzie na bázy vápna <i>CaLoSil E25</i>	86
Obr. 40: Detail maľby, hlava sv. Václava. Prebeh prác - čistenie pomocou mikroporéznej špongie <i>Blitz-Fix</i> namočenej vo vode.	87
Obr. 41: Detail tváří anjelov. Stav v priebehu tmelenia (obtmelovanie malých krakelov vystupujúcich nad omietkovú vrstvu).	87
Obr. 42: Detail na oblasť v písme pod výjavom. Postup prác - tmelenie.	88
Obr. 43: Detail na oblasť v písme pod výjavom. Postup prác - natieranie vrstvy vápenného náteru.	88
Obr. 44: Celok maľby „ <i>sv. Václav prevádzaný anjelmi prichádza do snemu ríšskych kniežat</i> “. Stav po očistení.	89
Obr. 45: Detail na sv. Václava s anjelmi. Stav po očistení maľby.	89
Obr. 46: Celok maľby „ <i>korunovanie trnám</i> “. Stav po úplnom očistení.	90
Obr. 47: Detail na maľbu v blízkosti štukového rámu. Stav po očistení.	90
Obr. 48: Detail na štukový rám vo víťaznom oblúku. Stav po očistení - zostatky originálneho nápisu na štuku odkazujúceho sa na Bibliu.	91
Obr. 49: Detail na štukový rám vo víťaznom oblúku. Stav po reštaurovaní - po dohľadani podkladov bol nápis doplnený pomocou retuše akvarelovými farbami.	91
Obr. 50: Detail na nápisovú pásku vo výjave „ <i>korunovanie trnám</i> “. Stav po očistení.	92
Obr. 51: Strana zo Svätováclavskej Biblie. Vo vrchnej časti je dohľadaný text k výjavu „ <i>korunovanie trnám</i> “:	92

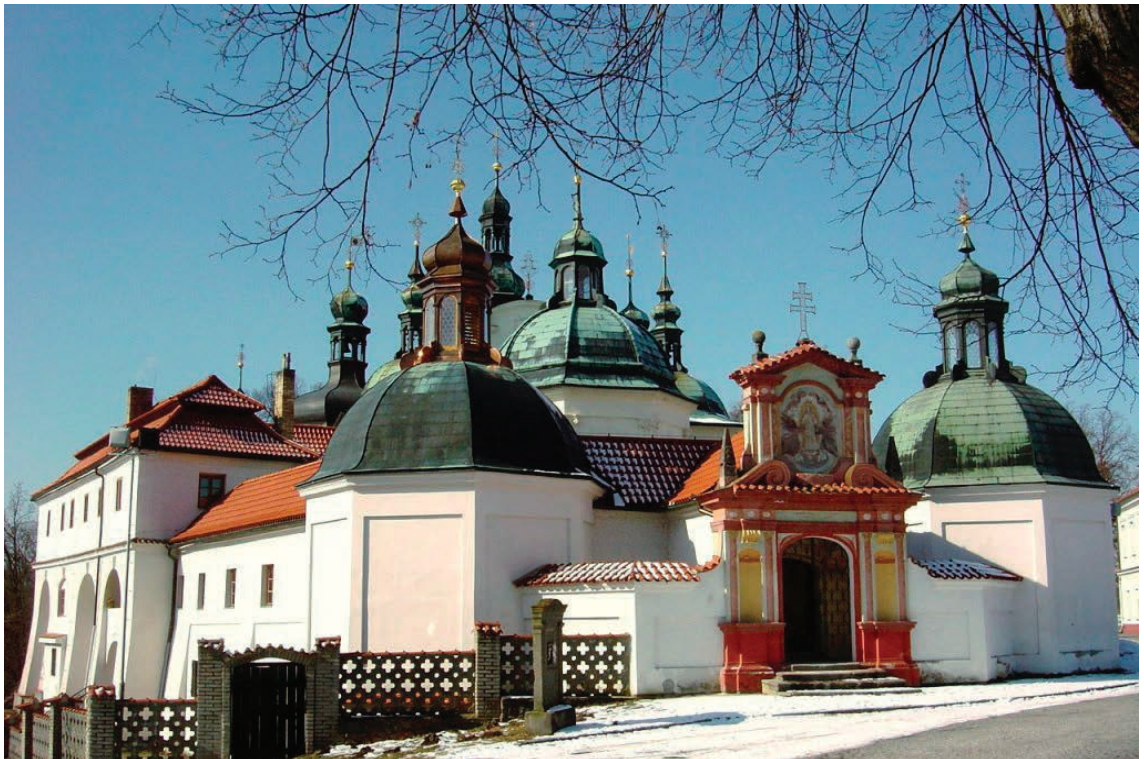
Obr. 52: Strana z knihy D. Wenceslao Bohemorum Duci ac Martyri inclyto Sertumz etc. Grafický list s číslom XIV. bol takmer totožný s výjavom a pomohol pri rozsiahlych rekonštrukciách.	93
Obr. 53: Protiľahlá strana ku grafickému listu z českej verzie knihy.	93
Obr. 54: Strana zo svätováclavskej Biblie, kde bolo dohľadané znenie textu v staročestine, k nápisu pod výjavom v klenbe. Job.29., ver.9. „Knižata přestávali mluvit/ a prst vkládali na usta swá“. [Nové zistenia v priebehu reštaurovania na strane 47].....	94
Obr. 55: Maľovaná štúdia technikou suchej tempery.k výjavu sv. Václava. Nevyhnutná pri rozsiahlej rekonštrukcii vo výjave.	95
Obr. 56: Maľovaná štúdia k nápisu súvisiaceho s výjavom sv. Václava v klenbe.	95
Obr. 57: Detail maľby na skupinu kráľov na ríšskom sneme, dole hlava H. Vtáčnika. Stav pred reštaurovaním.	96
Obr. 58: Detail maľby na skupinu kráľov na ríšskom sneme, dole hlava H. Vtáčnika. Stav po očistení.	96
Obr. 59: Detail maľby na skupinu kráľov na ríšskom sneme, dole hlava H. Vtáčnika. Stav v priebehu retuší, retuš akvarelovými farbami.....	97
Obr. 60: Detail maľby na skupinu kráľov na ríšskom sneme, dole hlava H. Vtáčnika. Stav po reštaurovaní	97
Obr. 61: Detail na dvoch mužov v popredí maľby. Stav pred reštaurovaním - dobre viditeľné je masťné znečistenie maľby.	98
Obr. 62: Detail maľby na spodnú časť postáv ako sedia. Stav pred reštaurovaním.	98
Obr. 63: Detail na dvoch mužov v popredí maľby. Stav po úplnom dočistení maľby.	99
Obr. 64: Detail na dvoch mužov v popredí maľby. Stav po reštaurovaní.	99
Obr. 65: Detail maľby na sv. Václava s anjelmi. Stav pred reštaurovaním... ..	100
Obr. 66: Detail maľby na sv. Václava s anjelmi. Stav po dôkladnom očistení.. .	100
Obr. 67: Detail maľby na sv. Václava s anjelmi. Stav po v priebehu retuše akvarelovými farbami.....	101
Obr. 68: Detail maľby na sv. Václava s anjelmi. Stav po reštaurovaní.	101
Obr. 69: Deatil na chýbajúci list z časti štukového rámu v okolí maľby. Stav pred reštaurovaním.	102
Obr. 70: Deatil na chýbajúci list z časti štukového rámu v okolí maľby. Stav po očistení prebytočných nánosov vápenného náteru a zdrsnenie povrchu omietkovej vrstvy, kvôli dobrej prilnavosti tmelu na domodelovanie štukových častí.	102
Obr. 71: Deatil na doplnený list z časti štukového rámu v okolí maľby. Stav v priebehu prác, po vymodelovaní chýbajúcej časti štku.	103

Obr. 72: Detail na časť steny pod výjavom, kde bol pri sondážnom prieskume objavený nápis. Stav pred reštaurovaním.....	104
Obr. 73: Detail na nápis pod výjavom v klenbe. Stav po očistení povrchu maľby a po vytmelení len naväčšieho tmelu.	104
Obr. 74: Detail na nápis pod výjavom v klenbe. Stav po očistení povrchu maľby a po vytmelení drobných nerovností v nápisovej časti.	105
Obr. 75: Detail na nápis pod výjavom v klenbe. Stav po reštaurovaní.....	105
Obr. 76: Detail maľby na vojaka ako nasadzuje trňovú korunu Kristovi. Stav pred reštaurovaním.	106
Obr. 77: Detail maľby na vojaka ako nasadzuje trňovú korunu Kristovi. Stav po očistení maľby.....	106
Obr. 78: Detail maľby na vojaka ako nasadzuje trňovú korunu Kristovi. Stav po reštaurovaní.....	107
Obr. 79: Detail na nápis pod výjavom „korunovanie trnám“. Stav po reštaurovaní.....	107
Obr. 80: Detail na postavu otočenú divákovi chrbtom, na výjave v oblúku. Stav pred reštaurovaním - výrazné premaľby vo veľkej vrstve.....	108
Obr. 81: Detail na postavu otočenú divákovi chrbtom, na výjave v oblúku. Stav po očistení maľby.....	108
Obr. 82: Detail na postavu otočenú divákovi chrbtom a vojaka, na výjave v oblúku. Stav v priebehu retuše akverelovými farbami.	109
Obr. 83: Detail na postavu otočenú divákovi chrbtom a vojaka, na výjave v oblúku. Stav po reštaurovaní.....	109

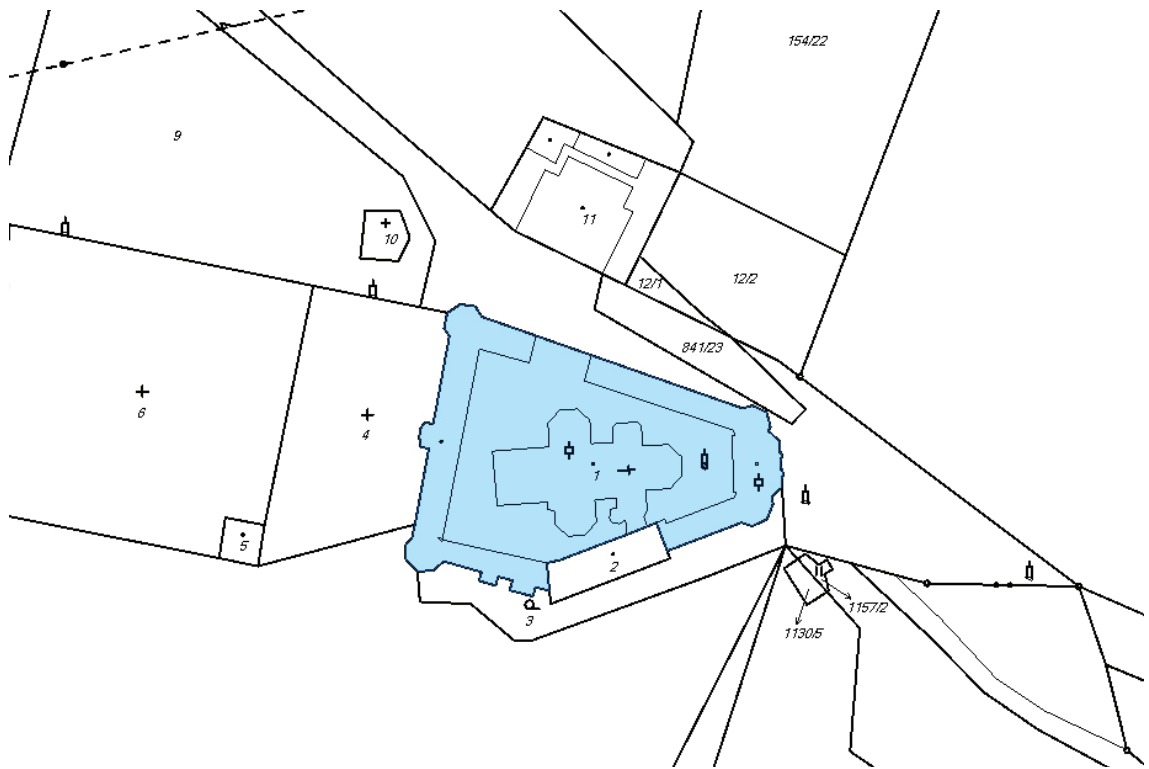
VI. OBRAZOVÁ A GRAFICKÁ PRÍLOHA

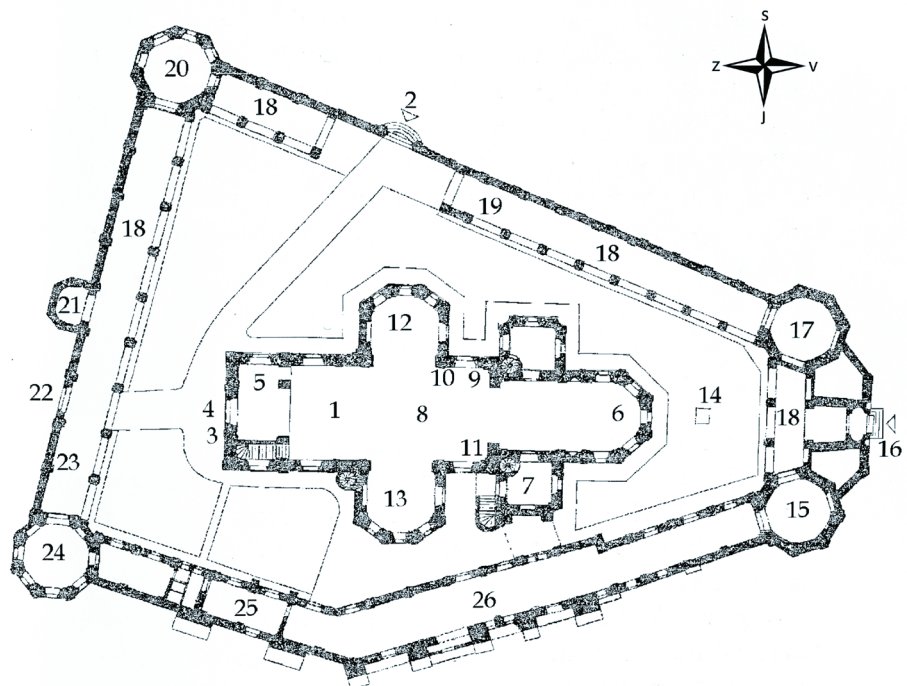
Obr. 01: Pohľad na celý komplex pútného areálu, historická fotografia, archiv Šechtl a Voseček, okolo roku 1898.

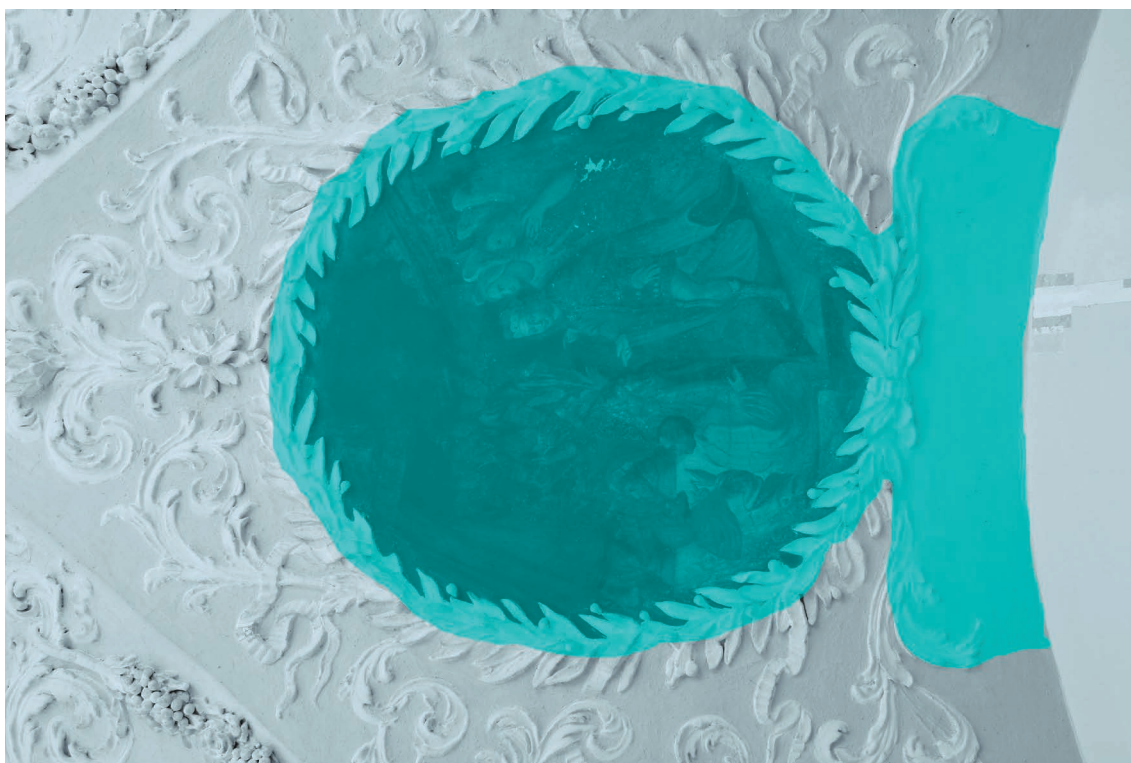
Obr. 02: Aktuálna fotografia pútného areálu, pohľad na vstupnú bránu.

Obr.03: Katastrálna mapa.

Obr.04: Pôdorys kostola.

Obr.05: Vyznačený úsek určený k samostatnému reštaurovaní. Výjav v klenbe kaplnky „Sv. Václav sprevádzaný anjelmi prichádza do snemu ríšskych kniežat“.

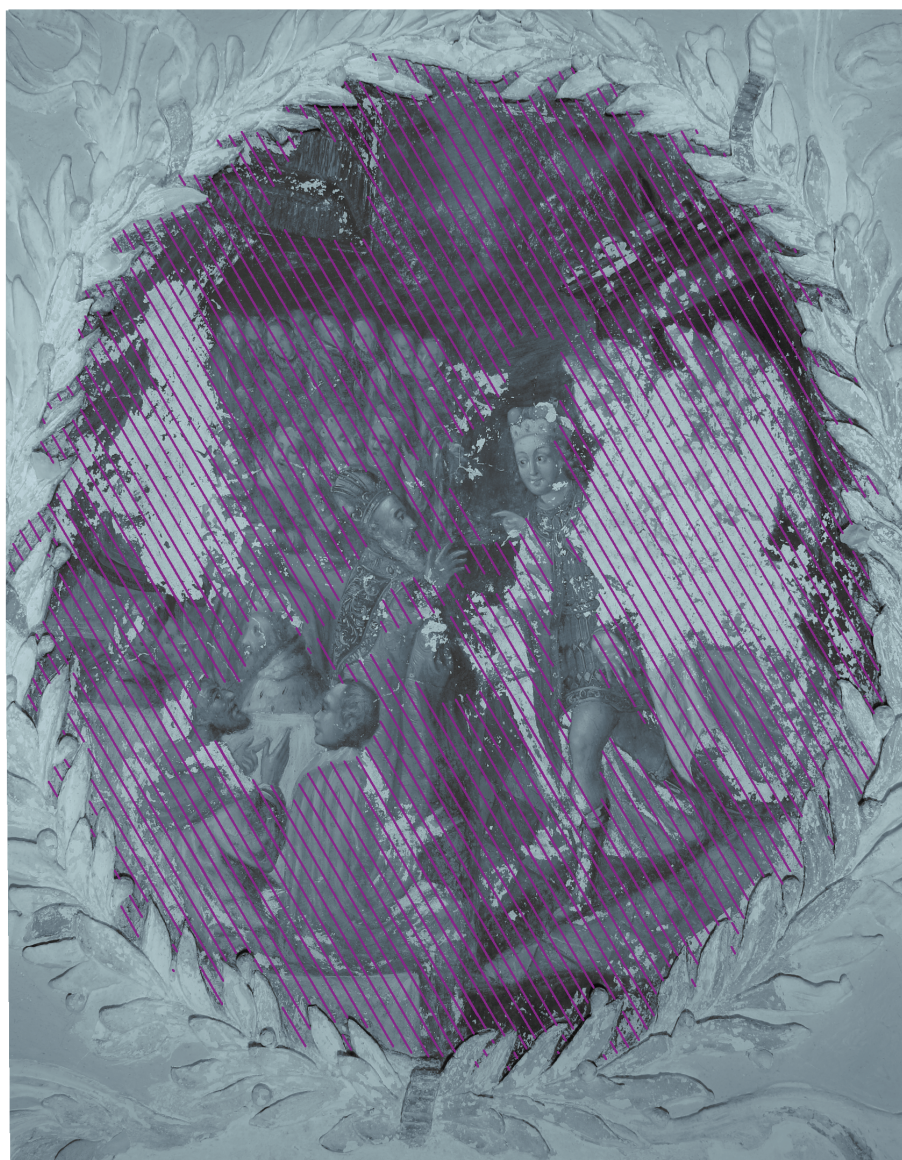
Obr.06: Celkový pohľad na klenbu v kaplnke sv. Václava v Klokočoch.

Obr. 07: Celkový pohľad na víťazný oblúk v kaplnke sv. Václava v Klokotoch.

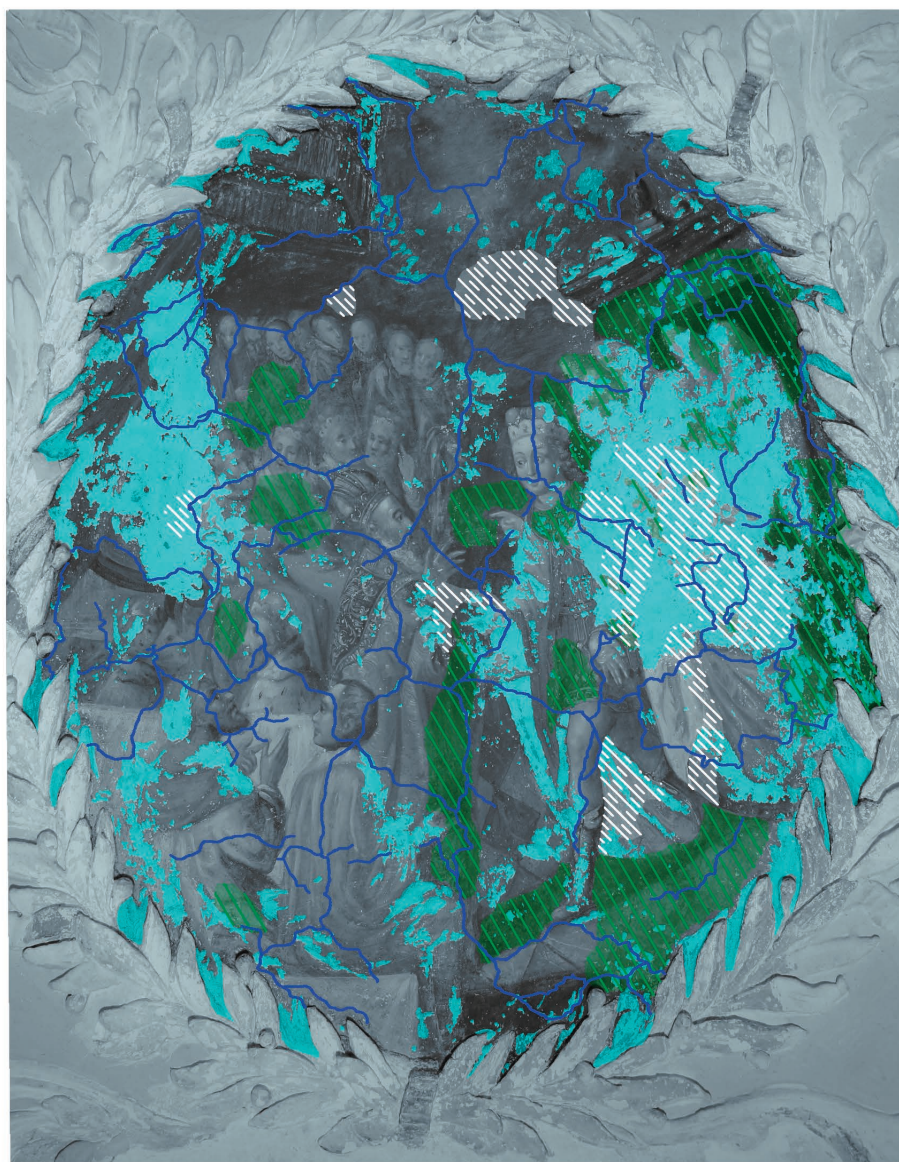

Obr. 08: Vyznačený úsek určený k samostatnému reštaurovaniu. Výjav na víťaznom oblúku v kaplnke „korunovanie trním“ .

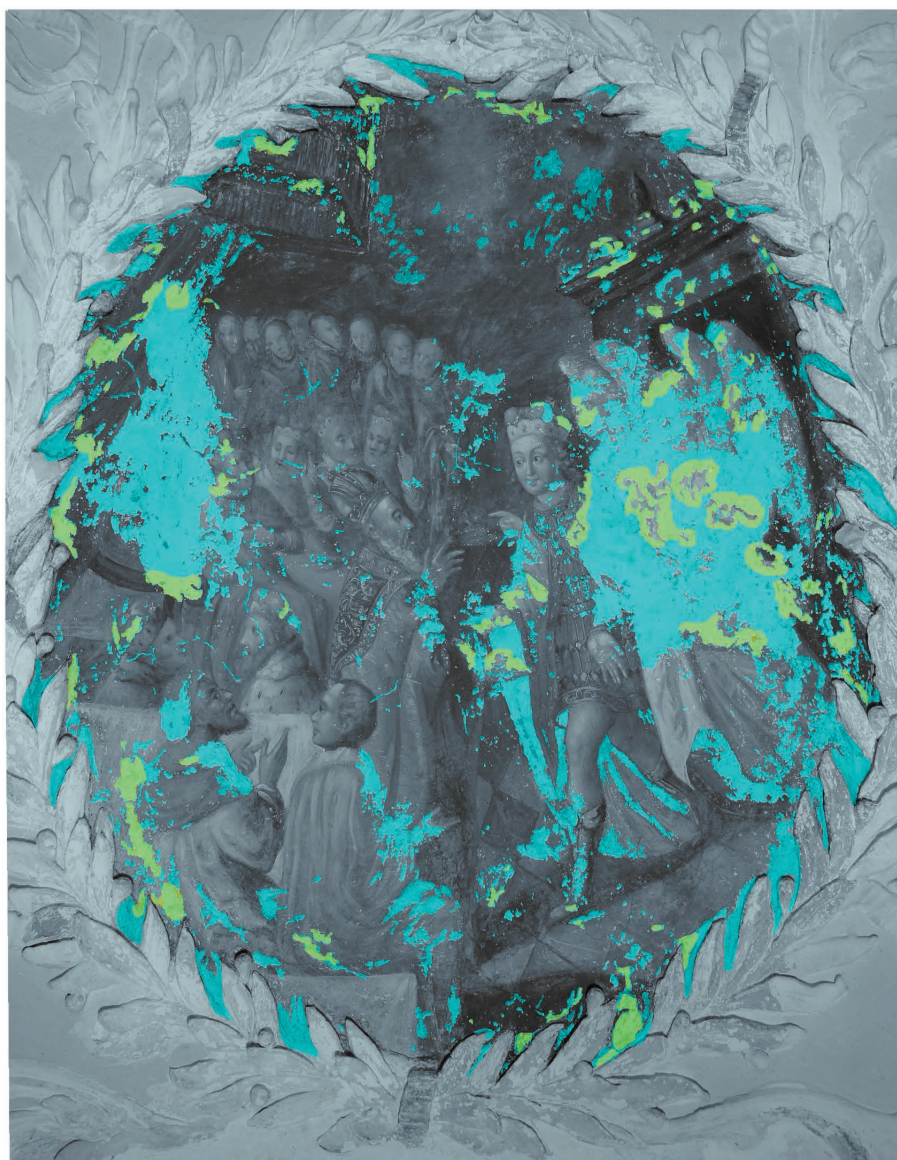
celok	0.580 m ²	99.83%
 premalba	0.610 m ²	104.99%

Obr. 09: Grafický zakres výjavu v klenbe kaplnky, vyznačenie stavu dochovania.

	celok	0.580 m ²	99.83%
	strata adhézie farebnej vrstvy	0.060 m ²	10.33%
	úplna strata farebnej vrstvy	0.070 m ²	12.05%
	mikrobiologické napadnutie	0.030 m ²	5.16%
	praskliny	11.900 m	-
	dutiny	0.000 m ²	0.00%

Obr. 10: Grafický zakres výjavu v klenbe kaplnky, vyznačenie poškodení.

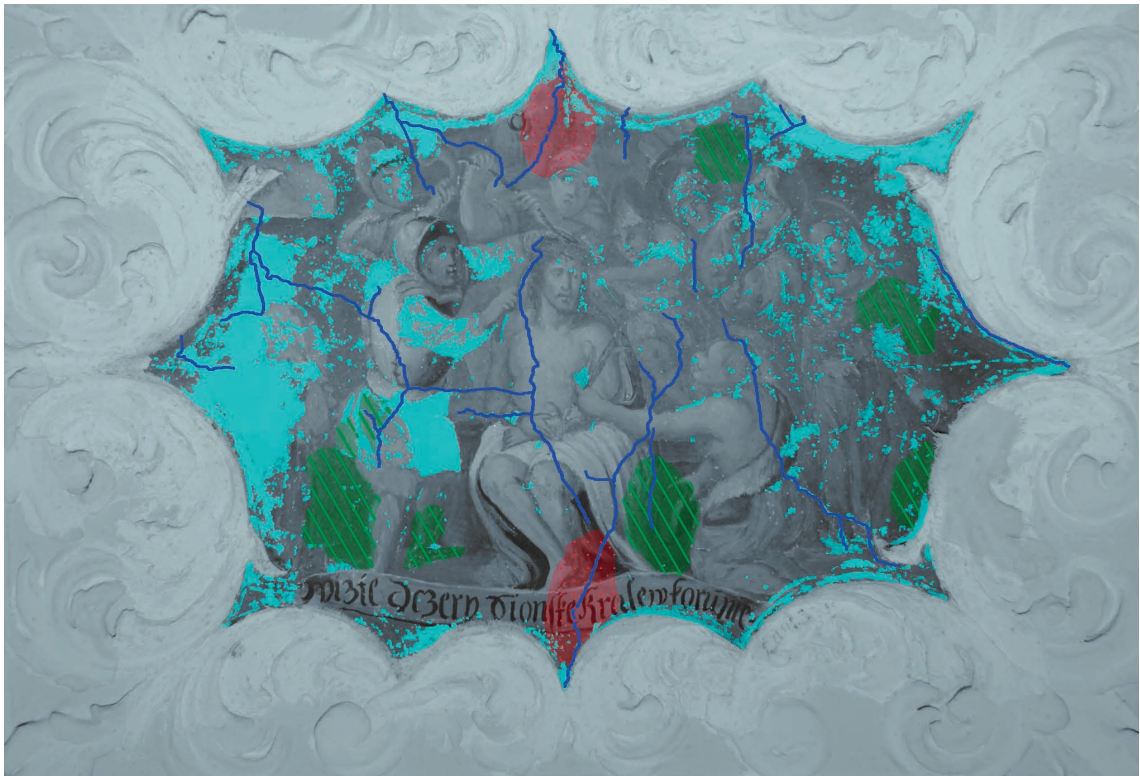
	celok	0.580 m ²	99.83%
	injektáž	0.000 m ²	0.00%
	nové tmely	0.000 m ²	0.00%
	retuše, rekonštrukcie	0.070 m ²	12.05%

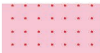
Obr. 11: Grafický zakres výjavu v klenbe kaplnky, vyznačenie vlastných reštaurátorských zásahov.

celok	0.120 m ²	101.69%
 premalba	0.080 m ²	67.80%

Obr. 12: . Grafický zakres maľby vo víťaznom oblúku, vyznačenie stavu dochovania.

	celok	0.120 m ²	101.69%
	strata adhézie farebnej vrstvy	0.000 m ²	0.00%
	retuše, rekonštrukcie	0.010 m ²	8.47%
	praskliny	1.960 m	-
	dutiny	0.000 m ²	0.00%

Obr. 13: . Grafický zakres maľby vo víťaznom oblúku, vyznačenie poškodení.

	celok	0.120 m ²	101.69%
	injektáž	0.000 m ²	0.00%
	nové tmely	0.000 m ²	0.00%
	retuše, rekonštrukcie	0.010 m ²	8.47%

Obr. 14: . Grafický zakres maľby vo víťaznom oblúku, vyznačenie vlastných reštaurátorských zásahov.

Obr. 15: Malba v klenbe kaplnky „Sv. Václav sprevázaný anjelmi přichádza do snemu říšských kniežat“. Pohľad na celok, stav pred reštaurovaním.

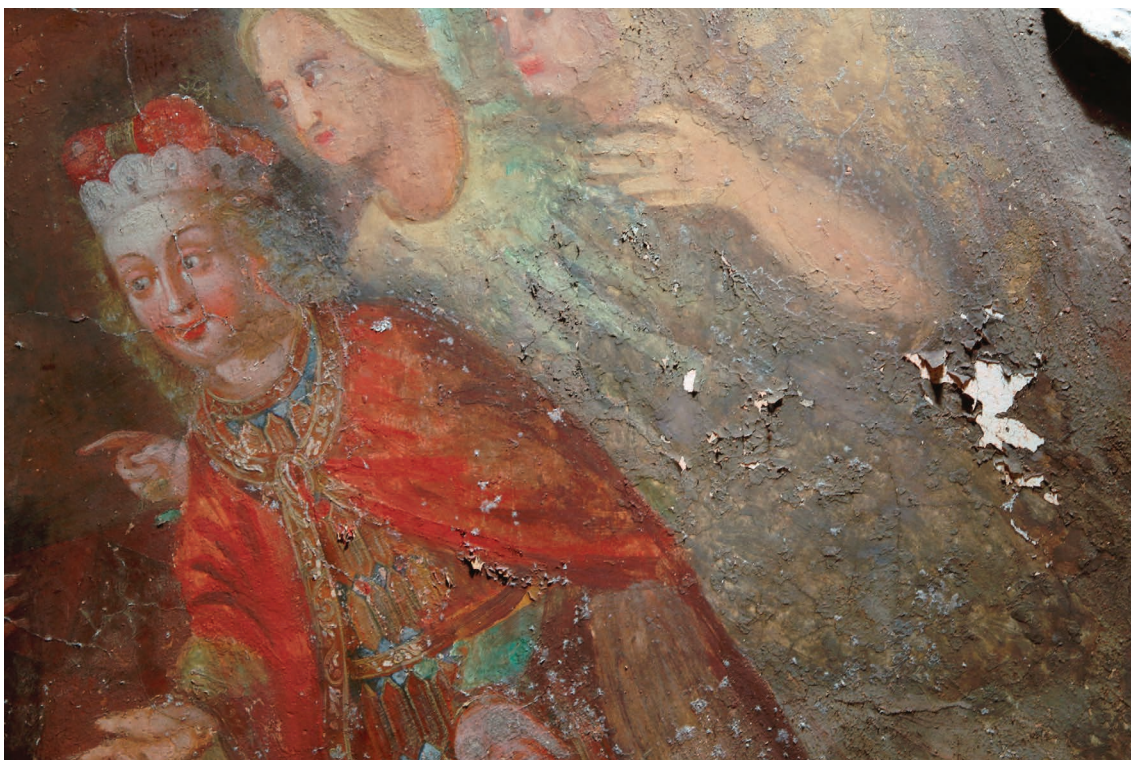
Obr. 16: Malba v klenbe kaplnky „Sv. Václav sprevázaný anjelmi přichádza do snemu říšských kniežat“. Pohľad na celok, stav po reštaurovaní.

Obr. 17: Malba vo víťaznom oblúku kaplnky „korunovanie trním“. Pohľad na celok, stav pred reštaurovaním.

Obr. 18: Malba vo víťaznom oblúku kaplnky „korunovanie trním“. Pohľad na celok, stav po reštaurovaní.

Obr. 19: Detail maľby na sv. Václava s anjelmi. Prieskum v razantnom bočnom nasvietení. Stav pred reštaurovaním. Detail poškodení — strata adhézie farebnej vrstvy, krakely, biologické napadnutie (v spodnej časti pri ruke sv. Václava).

Obr. 20: Detail maľby na vojaka ako nasadzuje trňovú korunu Kristovi. Prieskum v razantnom bočnom nasvietení. Stav pred reštaurovaním. Detail poškodení — praskliny. Dobre viditeľná je tiež nerovnosť povrchu maľby.

Obr. 21: Prieskum v UV svetle. Celok maľby v klenbe kostola „Sv. Václav sprevádzaný anjelmi prichádza do snemu ríšskych kniežat“. Stav pred reštaurovaním. V celej ploche maľby môžeme pozorovať zvýraznenie premalieb, ktoré pôsobia v UV svetle tmavšie. Originálne časti maľby luminujú veľkou škálou farieb. Lokálne sa objavujú modré zhluky škvrn, ktoré ukazujú na biologické napadnutie.

Obr. 22: Prieskum v UV svetle. Celok maľby v vo víťaznom oblúku „korunovanie tŕním“. Stav pred reštaurovaním. V celej ploche maľby môžeme pozorovať zvýraznenie prasklín a iných drobných poškodení. Výraznú žltozelenú luminiscenciu vykazujú časti premaľby, kde bola pravdepodobne použitá zinková beloba.

Obr. 24: Sonda S1 na stene pod výjavom na klenbe „ Sv. Václav sprevádzaný anjelmi prichádza do snemu ríšskych kniežat “. Stratigrafická sonda farebných vrstiev. Popis vrstiev: 0.svetlý podklad, vápenný náter, 1. tmavo šedý náter, 2.svetlo šedý náter, 3. 1-2 vrstvy bieleho vápenného náteru, 4. vrstva svetlého okrovo-oranžového náteru, 5. vrstva svetlá došeda náteru, (možné nečistoty), 6. vrstva svetlého okrovo-oranžového náteru.

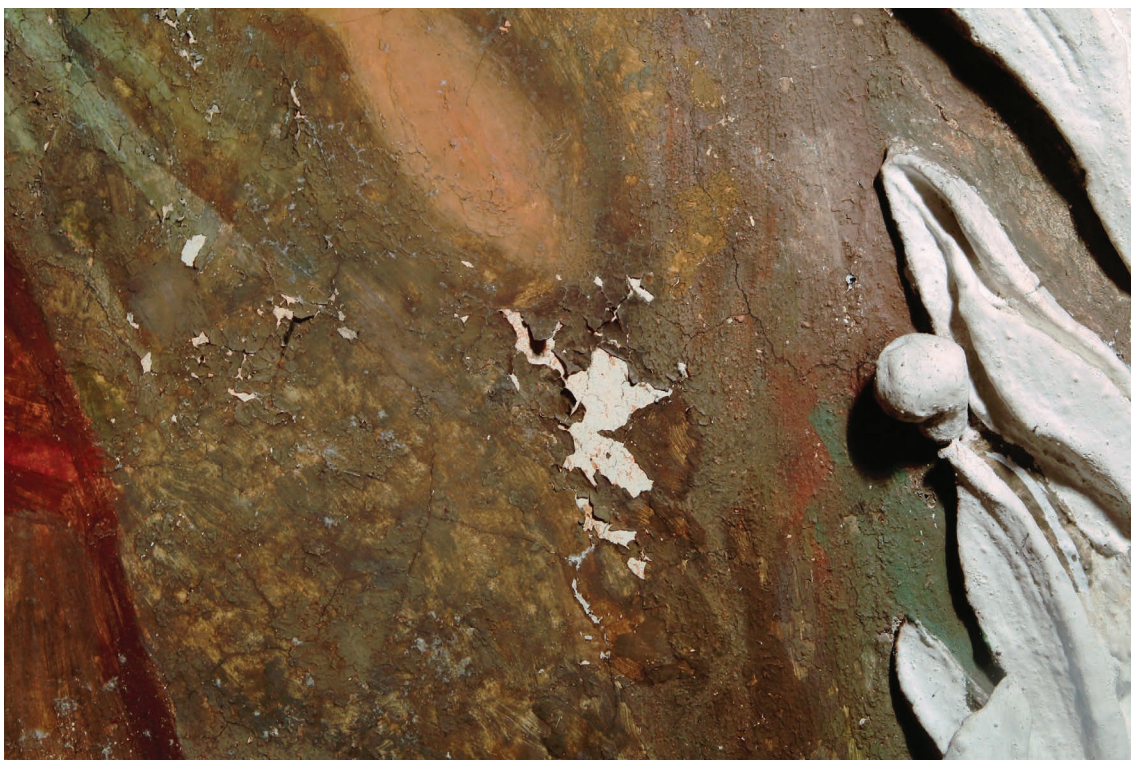
Obr. 23: Sonda S2 umiestnená pod výjavom v klenbe kaplnky. Vrstvy sú rovnaké ako na obr.24: ale navyše tam má vrstvu písma, (tmavú šedú), na vrstve 0. vápenný náter (podklad písma)

Obr. 25: Sonda S3 na štuku pod výjavom na klenbe. Stratigrafická sonda farebných úprav na štuku. Popis vrstvy: 0.svetlý vápenný štuk, 1. vrstva okrovo žltej so zlátením, 2.svetlo zelený náter, 3.tmavo šedý náter, 4. svetlo šedý náter, 5. tmavo šedý náter, 6. niekoľko vrstiev bieleho vápenného náteru.

Obr. 26: Sonda S4 na štuku v okolí výjavu na klenbe. Stratigrafická sonda má rovnaké vrstvy ako sonda S3 na obr. 25, akurát chýba vrstva zlátenia.

Obr. 27: Detail maľby v klenbe kaplnky, anjel za Václavom. Stav pred reštaurovaním. Detail poškodení a druhotných zásahov-strata originálnej farebnej vrstvy až na omietku a strata adhézie, krakely farebnej vrstvy, Tmavá škvrna z druhotného zásahu (premaľba).

Obr. 28: Detail maľby na postavu kráľa a ďalších mužov v ľavej časti výjavu. Stav pred reštaurovaním. Detail poškodení — praskliny po celej ploche maľby.

Obr. 29: Detail biologického napadnutia na výjave v klenbe kaplnky.

Obr. 30: Detail maľby v oblasti červeného plášťa sv. Václava. Detail poškodenia — strata adhézie farebnej vrstvy na povrchu maľby. Biele škvrny značia zhluky biologického napadnutia.

Obr. 31: Detail odkrytého nápisu v oblasti pod výjavom, v klenbe kaplnky. Stav v priebehu reštaurovania. Detail poškodenia: strata farebnej vrstvy, hnedé škvrny v spodnej časti pod nápisom pravdepodobne z vlhkého prostredia.

Obr. 32: Detail maľby v klenbe kaplnky (svätováclavský cyklus). Skúška čistenia v oblasti červeného závesu, pomocou isopropanolu a čistiaceho štetca.

Obr. 33: Detail maľby v klenbe kaplnky (svätováclavský cyklus). Skúška čistenia v oblasti hlavy muža a pozadia, pomocou čistiaceho Carbopol gelu, po dobe pôsobenia max. 10 minút bol odmytý pomocou acetónu.

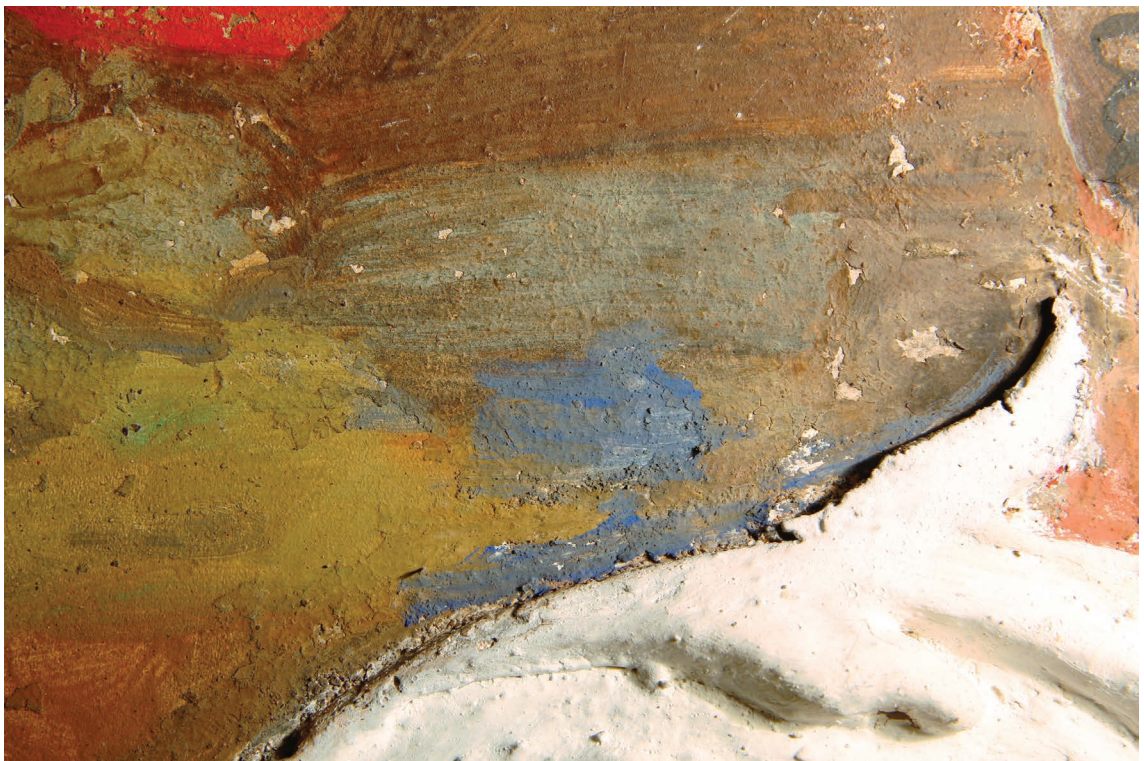
Obr. 34: Celkový pohľad na výjav v klenbe kaplnky. Stav v priebehu reštaurovania, polovičné čistenie maľby. Vpravo je maľba očistená pomocou Carbopolového gélu.

Obr. 35: Detail pozadia maľby v klenbe kaplnky., (Svätováclavský cyklus). Skúška čistenia pomocou gélu a roztoku citrátu amónneho mechanickým namáhaním čistiacim štetcom. Dočistenie maľby od reziduí pomocou mikroporéznej špongie *Blitz-Fix* namočenej vo vode.

Obr. 36: Detail na anjela z výjavu o sv. Václavovi. Stav pred reštaurovaním. Druhotné zásahy - premal'ba v celej ploche tejto časti.

Obr. 37: Detail na postavu vľavo na výjave v oblúku. Stav pred reštaurovaním. Druhotné zásahy - silná vrstva premalieb, ktoré farebne nesedia k okoliu originálnej maľby.

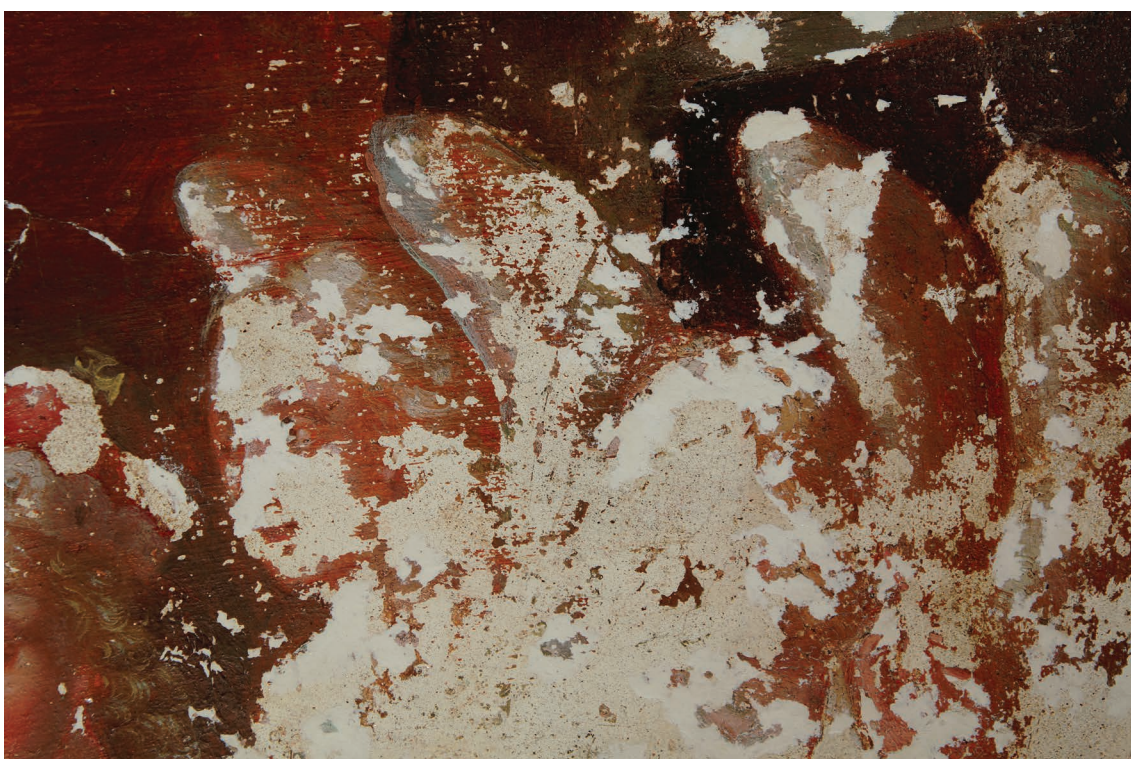
Obr. 38: Detail maľby pozadia, priebeh prác — čistenie pomocou citrátu amónneho za pomoci čistiaceho štetca.

Obr. 39: Detail časti súvisajúceho nápisu pod výjavom v klenbe. Prebeh prác — konsolidácia omietky pomocou koncentrovanej nanosuspenzie na bázy vápna *CaLoSil E25*.

Obr. 40: Detail maľby, hlava sv. Václava. Prebeh prác — čistenie pomocou mikroporéznej špongie *Blitz-Fix* namočenej vo vode.

Obr. 41: Detail tváří anjelov. Stav v priebehu tmelenia (obtmelovanie malých krakelov vystupujúcich nad omietkovú vrstvu).

Obr. 42: Detail na oblasť v písme pod výjavom. Postup prác - tmelenie.

Obr. 43: Detail na oblasť v písme pod výjavom. Postup prác - natieranie vrstvy vápenného náteru..

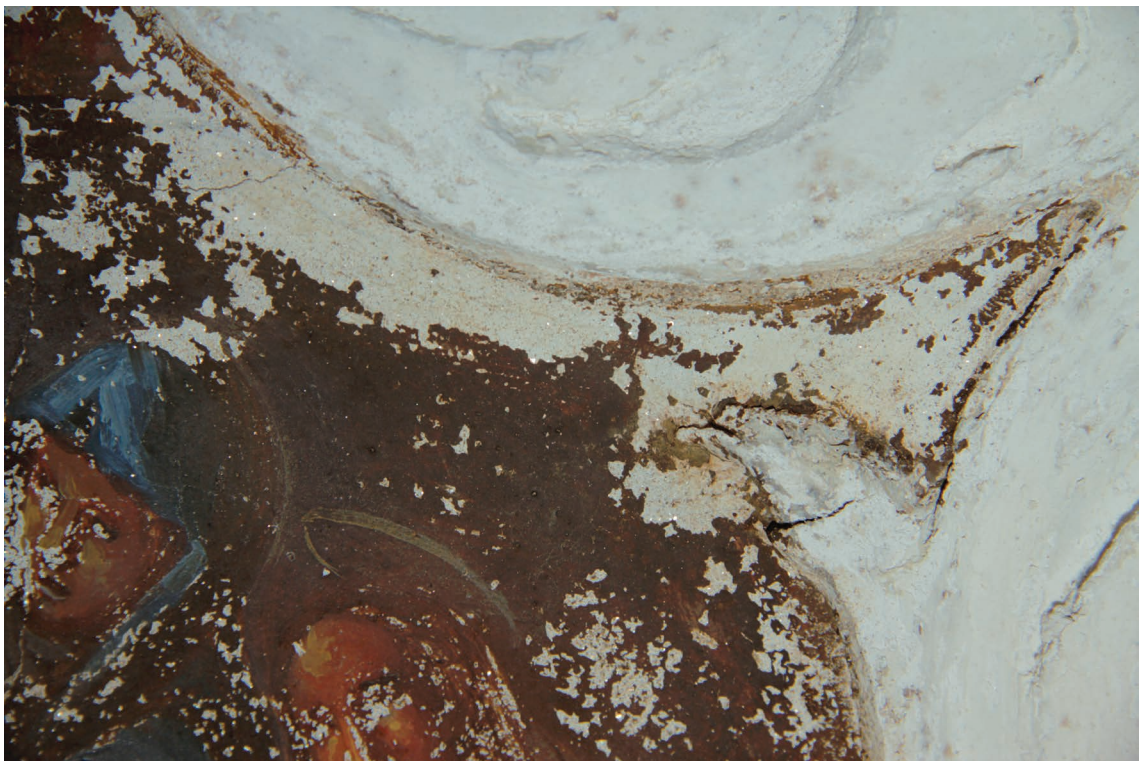
Obr. 44: Celok maľby „sv. Václav prevádzaný anjelmi prichádza do snemu ríšskych kniežat“. Stav po očistení.

Obr. 45: Detail na sv. Václava s anjelmi. Stav po očistení maľby.

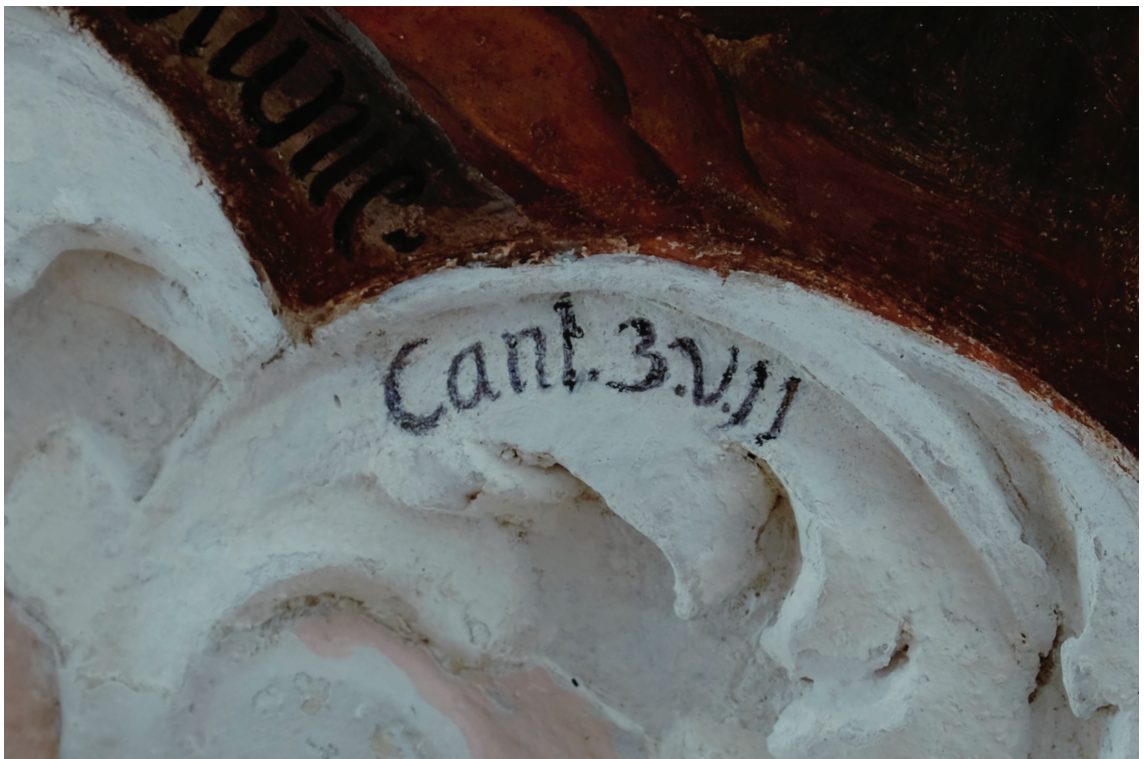
Obr. 46: Celok maľby „korunovanie trním“. Stav po úplnom očistení.

Obr. 47: Detail na maľbu v blízkosti štukového rámu. Stav po očistení.

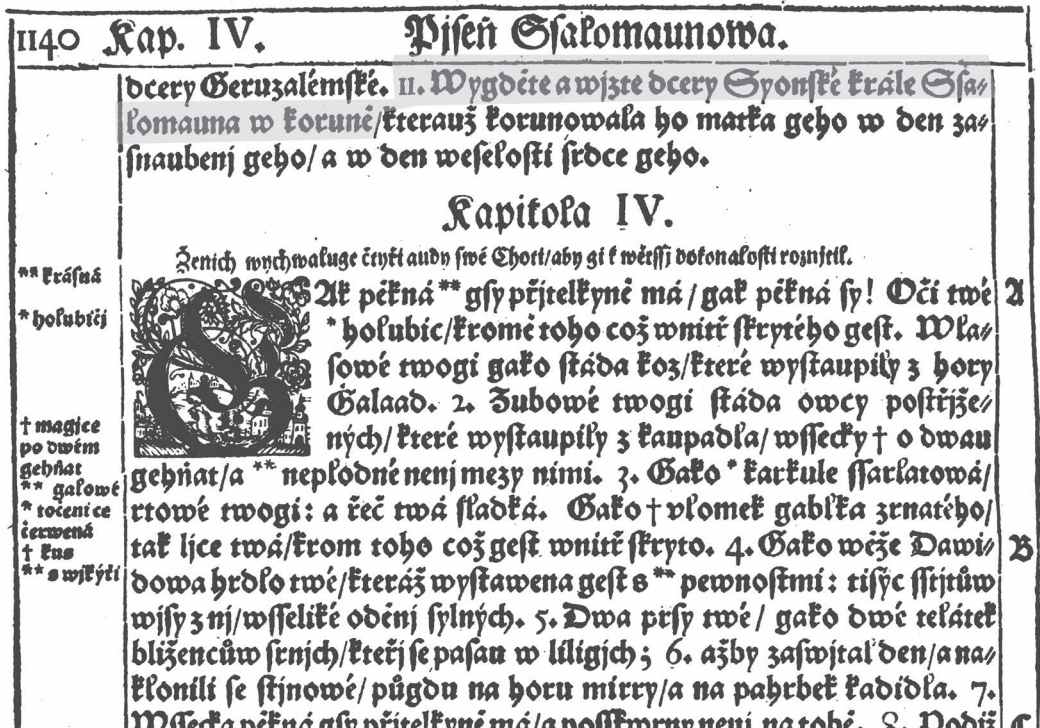
Obr. 48: Detail na štukový rám vo víťaznom oblúku. Stav po očistení - zostatky originálneho nápisu na štuku odkazujúceho sa na Bibliu.

Obr. 49: Detail na štukový rám vo víťaznom oblúku. Stav po reštaurovaní - po dohľadani podkladov bol nápis doplnený pomocou retuše akvarelovými farbami.

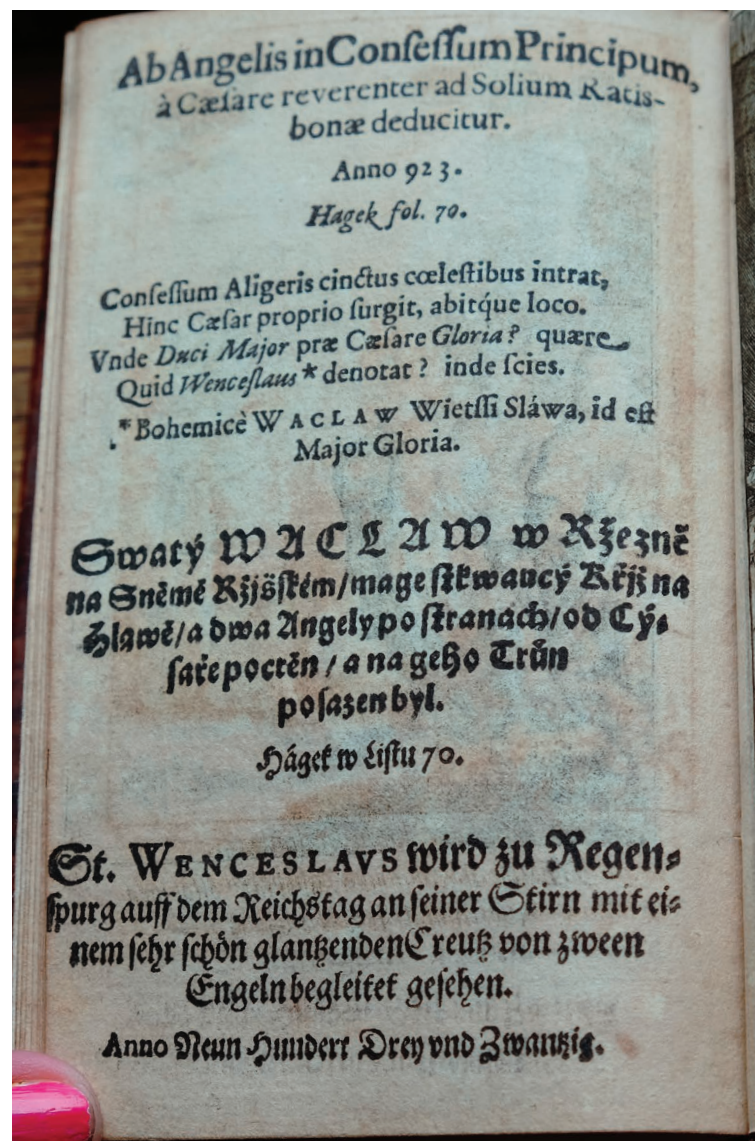
Obr. 50: Detail na nápisovú pásku vo výjave „korunovanie trním“. Stav po očistení.

Obr. 51: Strana zo Svätováclavskej Biblie. Vo vrchnej časti je dohľadovaný text k výjavu „korunovanie trním“:

Obr. 52: Strana z knihy D. Wenceslao Bohemorum Duci ac Martyri inclyto Sertumz etc. Grafický list s číslem XIV. bol takmer totožný s výjavom a pomohol pri rozsiahlych rekonštrukciách.

Obr. 53: Protiľahlá strana ku grafickému listu z českej verzie knihy.

gšau/hledj. 25. Kterýž učinil větrům váhu/a vody zavěsíl w mře. 26. Když ukládal desťtům práwo/a cestu baučkam zvačným : 27. Tehdaž widěl gi/a wyprawowal/a připrawil/a wystihl. 28. A řekl člověku : Ky bázeň Páne/tat gest maudrost; a odstaupiti od zleho/rozumnost.

S vnozo-
wání Doj-
ste wšemo-
baucností/
E bázeň Pá-
ni wšezno-
wosti se má-
me.

Kapitola XXIX.

Aby Job na pohanění Elifazowogenj mu režité hřichy křivé přičítal/odpověděl/tu pámeři přivojuje swá léta šťastná/w nichžto gša žiw spravedlnýj a milosrdný byl.

A Říkal také Job /wzaw podobensťwój swé /a řekl: 2. Kdo mi dá/abych byl podle měsěcá předěšlých/podle dná w kterýchž Báh ostřiháwal mne? 3. Když † swjtíla swjce geho nad hlawau mau/a při swětle ge-
 ho chodjwal sem we tmách? 4. Gako sem byl we dnech mladosti swé/když tagné Báh byl w stánku mern? 5. Když byl Wšsemohaucý sem nau/a okolo mne dšky mé? 6. Když sem vmýwal nohy swé máslem/a stála wyléwala mi potoky olege? 7. Když sem chodjwal k bráně města/a na vřicy připrawowali mi stolicy? 8. Wšdávali mne mladency/a vkrýwali se: a starcy powstanauce stáwali. 9. Knížata přestáwali mluwiti/a prst wklá-
B dali na wřta swá. 10. Glas swjg** zdržowali weywodowé/a gazyl gegich* hrdla gegich přidržel se. 11. Deho slyffe blahoslawilo mne/a o to wida swědectwój wydáwalo mi. 12. Proto že sem byl wyswobo-
C dil chudého křičějeho/a syrotka/gemužto nebyl pomocník. 13. Pože-
bnánj zabynauti magjčeho na mne přicházelo/a srdce wdowy potěšil sem. 14. Sprawedlnostj oblečen sem: a † odjíl sem se/gako rauchem/a korunau/saudem swým. 15. Oto byl sem slepému/a noha kulhawé-
D mu. 16. Otec byl sem chudých: a na při/kterěž sem neznal/welmi pil-
ně sem se wyptáwal. 17. Strjal sem čelísti neprawého/a z zubá geho odgjmáwal sem laupež: 18. A říkával sem: W hnjzdečku swém vm-
ru/a gako palma rozmnožim dny. 19. Kořen můg otewřen gest po-
dlé wod/a rosa** rěwati bude na žni swé. 20. Sláwa má wždydny obnowowána bude/a lučístě mě w ruce mé opravowáno bude. 21. Kteřj mne slycháwali/očekáwali wyrčenj/a pozorujce mlčeti k radde mé. 22. A slowám mým nic nesměli přidati/a na ně* kapala wýmly-
wnost má. 23. Očekáwali mne gako desťtē/a wřta swá otwřtali/gako k přjwalu večernjmu. 24. Zasmáli sem se kdy na ně/newěřili/a swé-
řto obličege mého nepadlo na zem. 25. Chřtli sem giti k nám/sedá-
wal sem prwnj: a když sem seděl gako král/obstaupěný wogštem/byl sem wšak šlutných potěšitel.

† obřítel
se

Báh ge w
stánku nar-
sem /když
nám pože-
bnánj wd-
luge.

Wewinný
štwot Jos-
be sřiřim
oplywagi-
cybo.

** zřstas
wowati
* Inal k
hrdla ges-
gich

† obřítel

žadny/let
sprawedln-
wé pie ner
obřítel.

** zdržos-
wati se.

* ořtřítel

Wem prot-
řastowste
wleebno-
řt/nřdy
wážně se za-
řmáti.

Obr. 54: Strana zo Svätováclavskej Bible, kde bolo dohľadané znenie textu v staročeštine, k nápisu pod výjavom v klenbe. Job.29., ver.9. „Knížata přestáwali mluwit/ a prst wkládali na usta swá“. [Nové zistenia v priebehu reštaurovania na strane 45]

Obr. 55: Maľovaná štúdia technikou suchej temperry.k výjavu sv. Václava. Nevyhnutná pri rozsiahlej rekonštrukcii vo výjave.

Obr. 56: Maľovaná štúdia k nápisu súvisiaceho s výjavom sv. Václava v klenbe.

Obr. 57: Detail maľby na skupinu kráľov na ríšskom sneme, dole hlava H. Vtáčnika. Stav pred reštaurovaním.

Obr. 58: Detail maľby na skupinu kráľov na ríšskom sneme, dole hlava H. Vtáčnika. Stav po očistení.

Obr. 59: Detail maľby na skupinu kráľov na ríšskom sneme, dole hlava H. Vtáčnika. Stav v priebehu retuší, retuš akvarelovými farbami.

Obr. 60: Detail maľby na skupinu kráľov na ríšskom sneme, dole hlava H. Vtáčnika. Stav po reštaurovaní

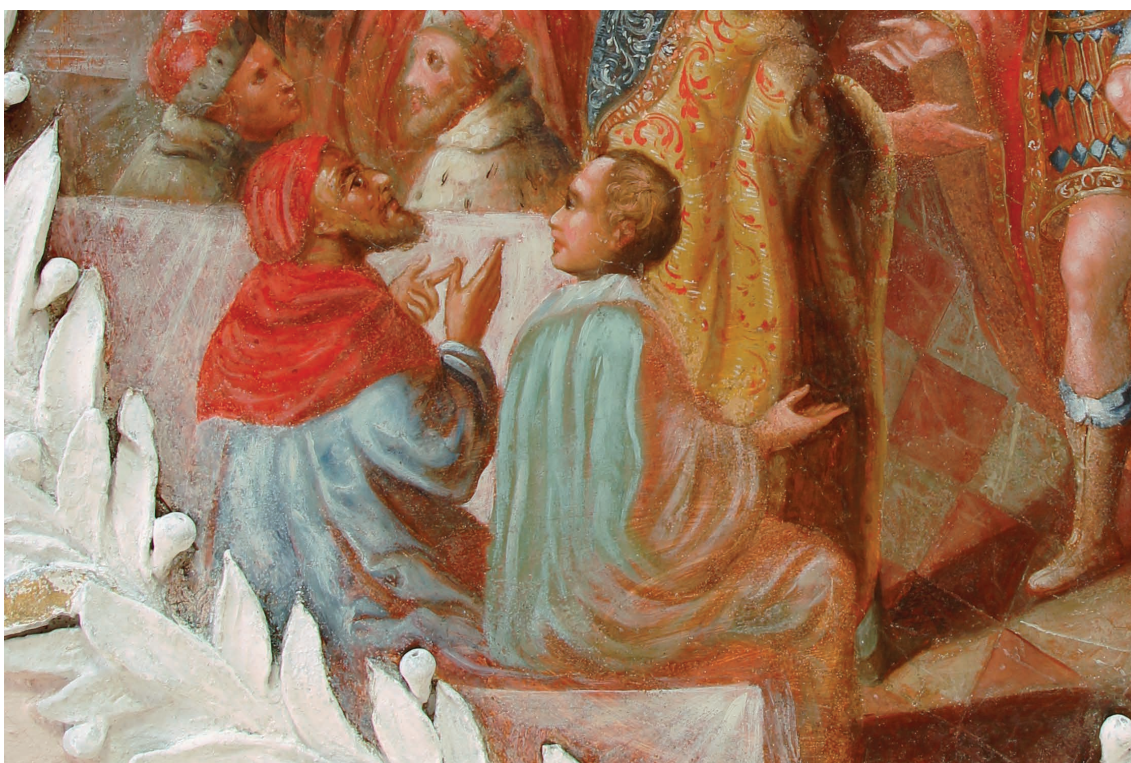
Obr. 61: Detail na dvoch mužov v popredí maľby. Stav pred reštaurovaním — dobre viditeľné je masťné znečistenie maľby.

Obr. 62: Detail maľby na spodnú časť postáv ako sedia. Stav pred reštaurovaním — dobre viditeľné sú premaľby, ktoré sú výrazne odlišné od originálnej farebnosti, čo sa týka tónu aj farby.

Obr. 63: Detail na dvoch mužov v popredí maľby. Stav po úplnom dočistení maľby.

Obr. 64: Detail na dvoch mužov v popredí maľby. Stav po reštaurovaní.

Obr. 65: Detail maľby na sv. Václava s anjelmi. Stav pred reštaurovaním.

Obr. 66: Detail maľby na sv. Václava s anjelmi. Stav po dôkladnom očistení..

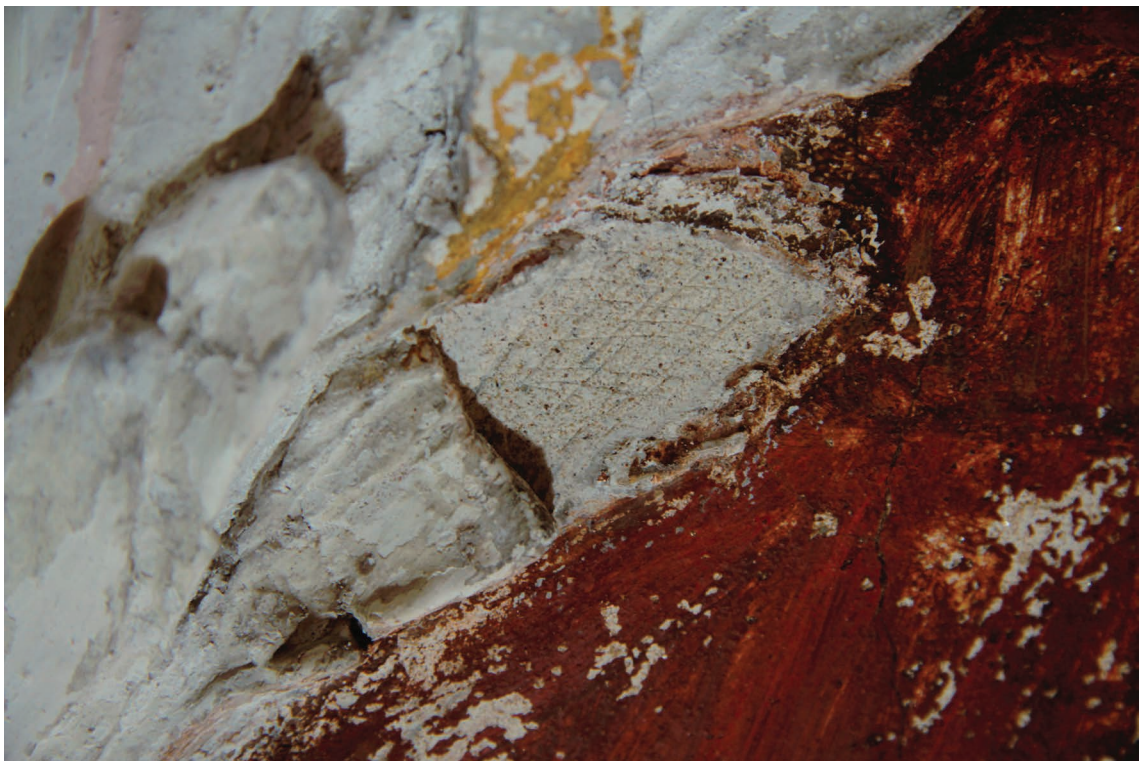
Obr. 67: Detail maľby na sv. Václava s anjelmi. Stav po v priebehu retuše akvarelovými farbami.

Obr. 68: Detail maľby na sv. Václava s anjelmi. Stav po reštaurovaní.

Obr. 69: Detail na chýbajúci list z časti štukového rámu v okolí maľby. Stav pred reštaurovaním.

Obr. 70: Detail na chýbajúci list z časti štukového rámu v okolí maľby. Stav po očistení prebytočných nánosov vápenného náteru a zdrsnenie povrchu prerytím omietkovej vrstvy, kvoli dobrej prilnavosti tmelu k povrchu na domodelovanie štukových častí.

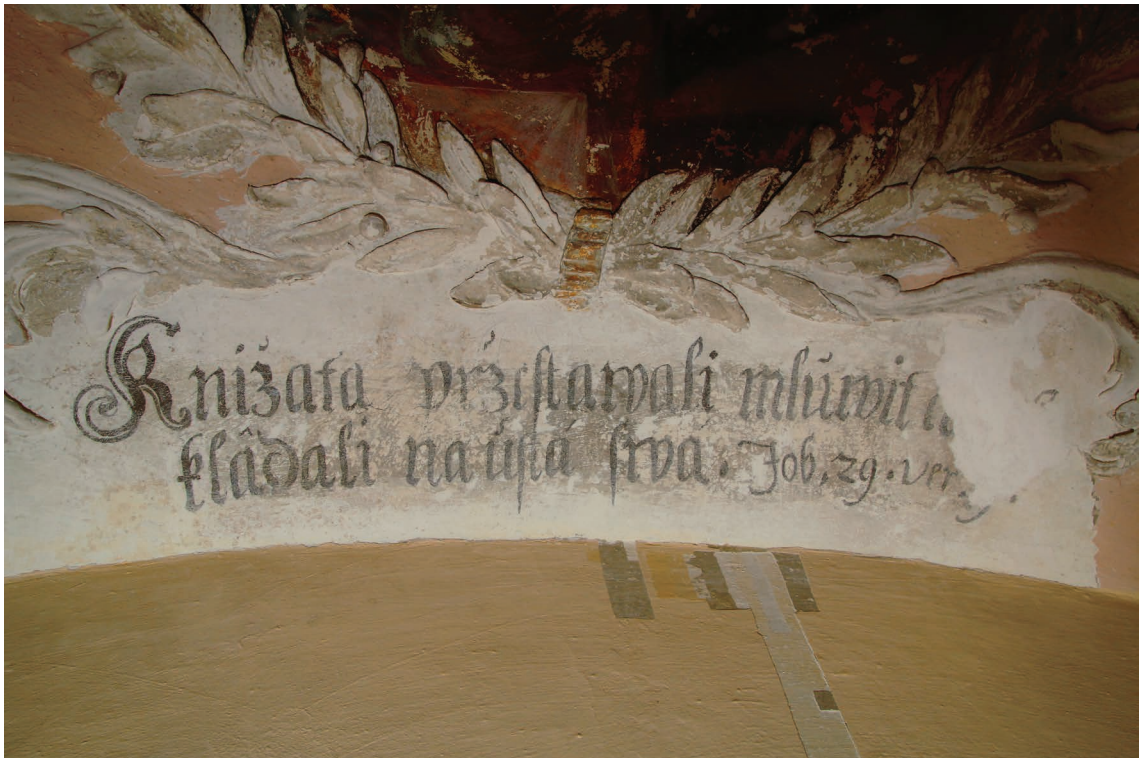
Obr. 71: Detail na doplnený list z časti štukového rámu v okolí maľby. Stav v priebehu prác, po vymodelovaní chýbajúcej časti štuku.

Obr. 72: Detail na časť steny pod výjavom, kde bol pri sondážnom prieskume objavený nápis. Stav pred reštaurovaním.

Obr. 73: Detail na nápis pod výjavom v klenbe. Stav po očistení povrchu maľby a po vytmelení len naväčšieho tmelu.

Obr. 74: Detail na nápis pod výjavom v klenbe. Stav po očistení povrchu maľby a po vytmelení drobných nerovností v nápisovej časti.

Obr. 75: Detail na nápis pod výjavom v klenbe. Stav po reštaurovaní.

Obr. 76: Detail maľby na vojaka ako nasadzuje tŕňovú korunu Kristovi. Stav pred reštaurovaním.

Obr. 77: Detail maľby na vojaka ako nasadzuje tŕňovú korunu Kristovi. Stav po očistení maľby.

Obr. 78: Detail maľby na vojaka ako nasadzuje tŕňovú korunu Kristovi. Stav po reštaurovaní.

Obr. 79: Detail na nápis pod výjavom „korunovanie tŕním“. Stav po reštaurovaní.

Obr. 80: Detail na postavu otočenú divákovi chrbtom, na výjave v oblúku. Stav pred reštaurovaním - výrazné premalby vo veľkej vrstve.

Obr. 81: Detail na postavu otočenú divákovi chrbtom, na výjave v oblúku. Stav po očistení maľby.

Obr. 82: Detail na postavu otočenú divákovi chrbtom a vojaka, na výjave v oblúku. Stav v priebehu retuše akverelovými farbami.

Obr. 83: Detail na postavu otočenú divákovi chrbtom a vojaka, na výjave v oblúku. Stav po reštaurovaní.

VII. ZOZNAM TEXTOVÝCH PRÍLOH

Textová príloha č. 1: Chemicko-technologický prieskum

Textová príloha č. 2: Kópia záväzného stanoviska

Textová príloha č. 3: Kópia reštaurátorského zámeru

kaple sv. Václava Klokoty Průzkum nástěnných maleb klenby a vítězného oblouku

Akce: Restaurování nástěnných maleb z kaple sv. Václava v Klokotech

Objekt/zkoumaná část památky: kaple sv. Václava, výjevy na klenbě kaple a na vítězném oblouku

Materiál/technika: kombinovaná, figurální kompozice olejomalba, nápisy na klenbě a vítězném oblouku vápenná technika

Popis objektu a jeho stavu: popis stavu detailně popisuje Restaurátorská dokumentace

Sloh, datace: baroko, kolem roku 1712

Realizace restaurování: březen-červenec 2016

Lokalizace památky: Staroklokotská I, 390 03 Tábor (Jihočeský kraj)

Objednatel/zadavatel restaurování: Římskokatolická farnost Tábor-Klokoty, Staroklokotská I, 39003 Tábor

Památkový dozor: NPÚ, ÚOP, České Budějovice

Zadání a cíle průzkumu:

ad 1) Stratigrafie vzorků barevných úprav - studium stratigrafie se zaměří na popis výstavby a barevných vrstev odebraných vzorků. Primárním cílem průzkumu je popsat původní souvrství vrstev a odlišit pozdější úpravy. Odlišnosti mezi jednotlivými fázemi úprav je možné popsat na základě výstavby a optického charakteru vrstev, přítomnosti vrstev depozitů či jiných povrchových vrstev, případně užití odlišného typu pigmentů a pojiva, jež je možné identifikovat na základě odlišného chování v případě interakce s UV zářením. Průzkum bude proveden na příčných řezech vzorky (nábrusy) pomocí mikroskopických technik optické a skenovací elektronové mikroskopie (SEM).

ad 2) Skladba vybraných barevných vrstev - průzkum bude zaměřen na analýzu použitých pigmentů v původních barevných vrstvách i pozdějších úpravách. Rozdíly v paletě užitých pigmentů mohou být specifické pro dílčí etapy úprav a mohou napomoci při jejich bližší specifikaci.

Restaurují: studenti 4. ročníku Fakulty restaurování (FR), Ateliéru restaurování nástěnné malby a sgrafita (ANM), Univerzita Pardubice (UPa) - Verena Fialová, Eliška Miklovičová, David Svoboda, DiS., Adéla Škrabalová, dále MgA. Lenka Slouková.

Odborný a pedagogický dozor: Mgr. art. Jan Vojtěchovský, vedoucí ARNMS, FR, UPa.

Průzkum provádí: Ing. Renata Tišlová, PhD., Katedra chemické technologie, FR, UPa.

Obr. 1 a-b: kaple sv. Václava, pohled na klenbu (a) a vítězný oblouk (b). Foto: Martina Poláková, FR, UPa.

II. METODY PRŮZKUMU, INSTRUMENTACE

a) Optická mikroskopie (OM) nábrusů v odraženém bílém světle a fluorescenci (UV a modrém světle)

Popis analýzy: metoda slouží pro dokumentaci a charakterizaci barevných úprav (stratigrafii), podkladu a jiných povrchových úprav, příp. depozitů.

Instrumentace a podmínky měření: optický mikroskop Nikon Eclipse LV-100, pozorování bylo prováděno na příčných řezech vzorky (nábrusech) v odraženém bílém světle, UV a modrém světle. Mikroskop je vybaven fluorescenční jednotkou Nikon s UV 365 nm fluorescencí.

b) Skenovací elektronová mikroskopie (SEM) s mikrosondou (EDX) - prvková analýza barevných vrstev

Popis analýzy: při analýze se zjišťuje stratigrafie a prvkové složení vybraných vrstev, na základě níž lze určit složení vrstvy (pigmenty, plniva, příp. pojiva).

Instrumentace a podmínky měření: skenovací elektronový mikroskop MIRA3-LMU (TESCAN) nebo VEGA3-SG s EDX analyzáto-rem v režimu zpětně odražených elektronů (BSE). Vzorky byly analyzovány ve vysokém napětí 20kV, před analýzou pouhličený. Vzorky byly analyzovány ve formě nábrusů.

III. VZORKY K ANALÝZE

Popis vzorků a míst odběru sumarizuje *Tab. 1*, detaily míst odběru jsou detailně zdokumentovány v *Restaurátorské dokumentaci*, orientačně označeny v *Obr. 2*. Detaily míst odběru jsou uvedeny v části *VI. Příloha* průzkumové zprávy.

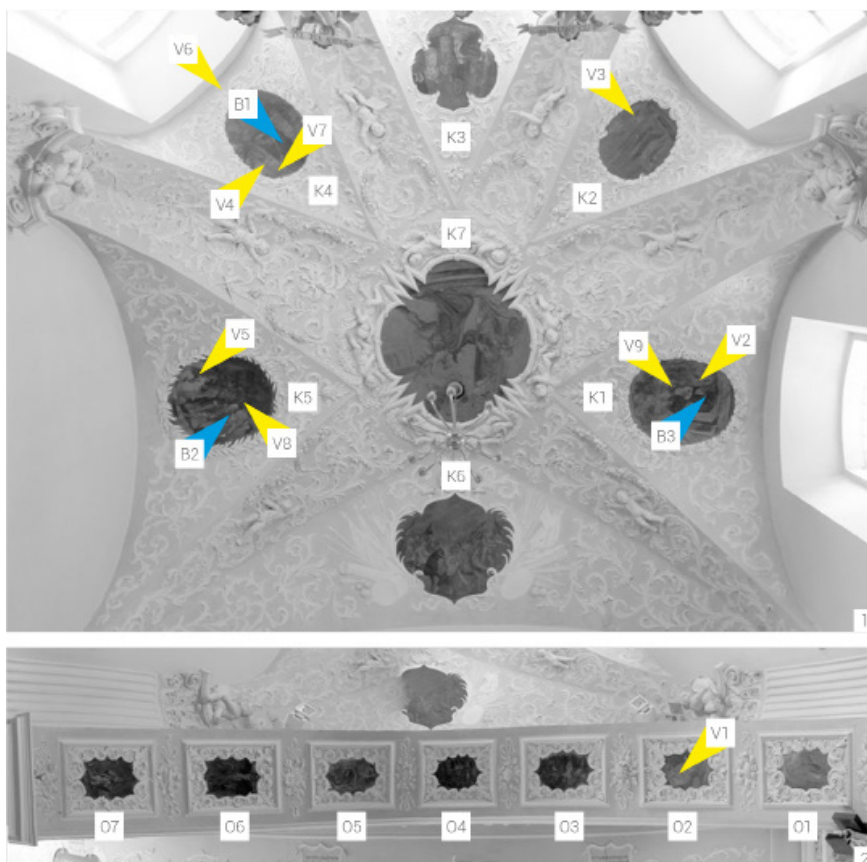
Odběr vzorků: studenti pod odborným vedením pedagoga

Označení: vzorky byly označeny dle zadavatele VI-V9, označení čísla vyplývá ze vzorkového systému Katedry chemické technologie, FR UPa, kde budou vzorky archivovány.

Popis vzorků: Vzorky povrchových úprav byly dodány jako zlomky souvrství s povrchovými úpravami. Popis vzorků, místa odběru poskytl zadavatel. Bližší specifikaci a dokumentaci míst odběru vzorků lze nalézt v *Restaurátorské dokumentaci*.

vzorek	popis vzorku	Místo odběru	Požadovaný průzkum	Metody analýzy
V1/8227	modrá na hnědém podkladu, se zelenou přemalbou	páska/obloha, výjev O2 'Kristus na hoře Olivetské'	stratigrafie	optická mikroskopie skenovací elektronová mikroskopie s EDX mikrosondou (SEM-EDX)
V2/8228	žlutá na červeném podkladu	drapérie, postava vpravo v pozadí, výjev 1 'Vyučování sv. Václava' na klenbě	stratigrafie, analýza žlutého pigmentu	
V3/8229	okrová na červeném podkladu, s hnědou přemalbou	drapérie, výjev 2 z klenby, postava za Václavem	stratigrafie	
V4/8230	modro-zelená na červeném podkladu s modro-zelenou přemalbou	hora v pozadí, výjev 4 na klenbě, vedle hnědého sloupu	stratigrafie	
V5/8231	červená s červenou přemalbou	postava s červenou kápí, výjev 5 na klenbě	stratigrafie, identifikace červených vrstev	
V6/8232	černá, suchá	nápis pod štukovým zrcadlem, výjev 4 na klenbě	stratigrafie, určení černého pigmentu	
V7/8295	zeleno-modrá přemalba na souvrství podkladu a původní barevné vrstvy?	pozadí - obloha, výjev 4 na klenbě v pravé části	stratigrafie	
V8/8298	zeleno-modrá s červeným podkladem	pozadí, výjev 5 na klenbě	stratigrafie	
V9/8299	zeleno-modrá s červeným podkladem	pozadí, architektura, výjev 1	stratigrafie	

Tab. 1: Vzorky k chemicko-technologickému průzkumu. Popis vzorků, míst odběru a požadovaný průzkum. Místa odběru jsou zdokumentována v části VI. Příloha, graficky vyznačena na Obr. 2. Detail míst odběru a jejich popis je uveden v Restaurátorské dokumentaci.

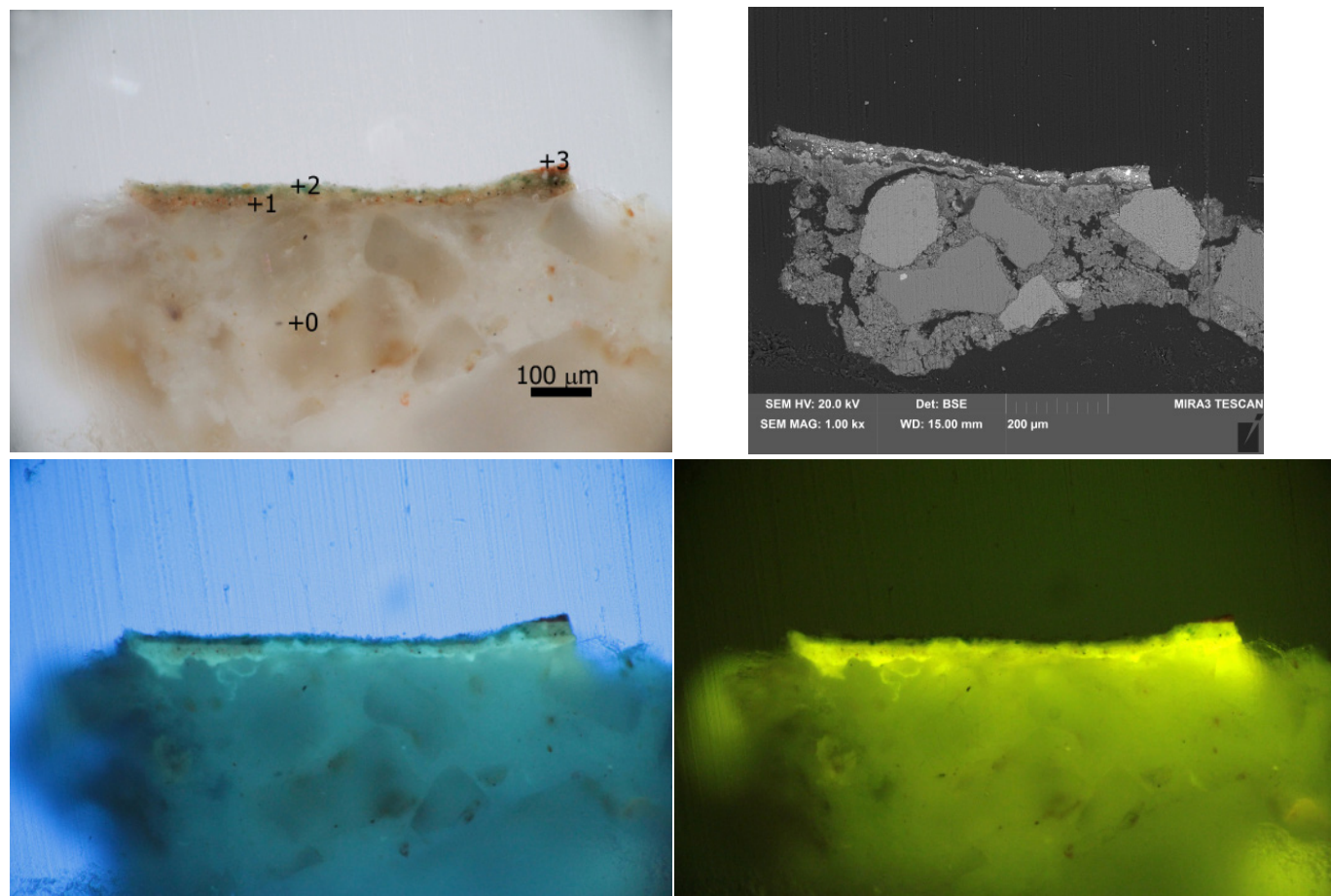

Obr. 2: Dokumentace míst odběru - zakres míst v rámci restaurované části hlavní klenby a vítězného oblouku. Grafická úprava: David Svoboda

IV. VÝSLEDKY PRŮZKUMU - STRATIGRAFIE, SLOŽENÍ BAREVNÝCH VRSTEV

V1/8227: modrá na hnědém podkladu se zelenou přemalbou

Místo odběru vzorku: páska/obloha, výjev 'Kristus na hoře Olivetské'

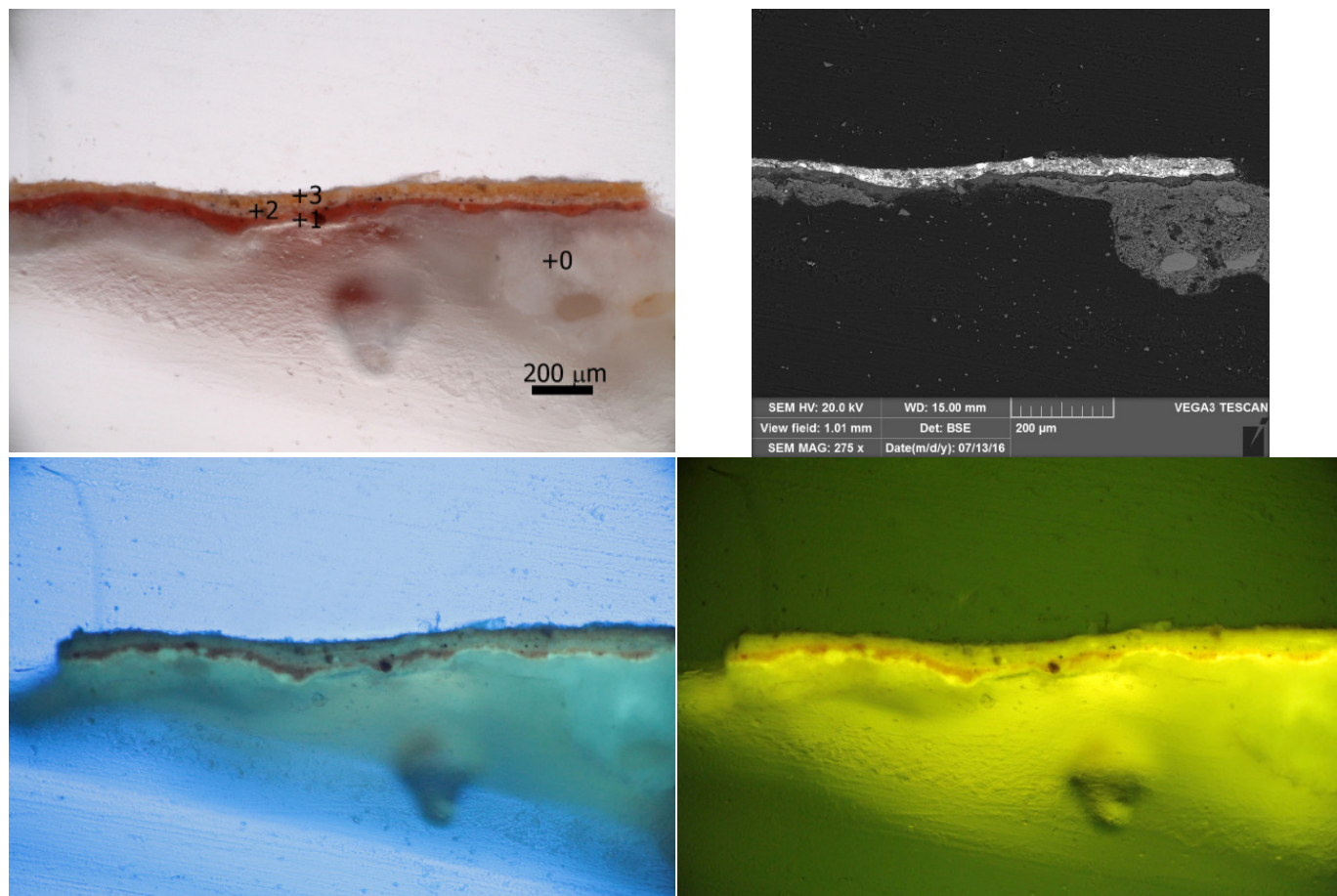

Obr. 3 a-d: Stratigrafie povrchových úprav vzorku V1 (8227). Popis: a) snímek v odraženém světle z optického mikroskopu Nikon LV100 při zvětšení na mikroskopu 200x. b, c) snímky v UV a modrém světle. b) snímek ze skenovacího elektronového mikroskopu SEM MIRA3-LMU (Tescan) v režimu zpětně odražených elektronů (BSE), 20 kV.

V1/8227	Popis	složení dle SEM-EDX	Popis
0	podklad - vápenná omítka	Ca, Si, (Mg, S), kamenivo: <u>Si</u>	podklad; tvořený vápennou omítkou s vápenným typem pojiva. Kamenivo ve vzorku je křemen, nelze vyloučit ostatní složky kameniva (silikáty s obsahem železa (Fe)). Na povrchu je patrné rozhraní tvořené zkarbonatizovanou vrstvou vápna. Povrch omítky silně žluto-zeleně luminoje (viz. snímek v UV světle), patrně se jedná o penetraci povrchu před nanesením podkladu (barva luminescence po excitaci UV světlem je identická s luminescencí vrstvy 1).
1	hnědá (spíše okrovo-červená)	<u>org.</u> , Ca, Si, Fe (Al, Mg, Na)	hlinkový podklad nebo barevná úprava; vrstva obsahuje vysoký podíl organického pojiva (v UV světle zeleno-žlutá luminescence), uhličitán vápenatý, žlutou a červenou hlinku. Nelze vyloučit ani použití olovnaté běloby nebo jiného olovnatého pigmentu (druhou možností je kontaminace vrstvy olovem z vrstvy 2, kde byla olovnatá běloba jednoznačně prokázána). Ve vrstvě byla analyzována přítomnost vodorozpuštěných solí (síranů a chloridů).
2	zelená	<u>org.</u> , Ca, Si, Pb, Al, Fe (Na, K, P) zrna olovnatá běloba: Pb zrna zem zelené: <u>Si</u> , K Fe, Mg, Al	barevná úprava; s vysokým podílem organického pojiva. Obsahuje uhličitán vápenatý, příměs olovnaté běloby a patrně zem zelenou s charakteristickou příměsí vrstevnatých minerálů (galukonit, seladonit?), příměs žluté hlinky. Mezi vrstvou 2 a 3 není jednoznačně patrné rozhraní, které by jednoznačně potvrzovalo, že se jedná o přemalbu.
3	červená	<u>org.</u> , Si, Al, Fe, Ca, Mg, Pb, K (Na) zrna červená hlinka: <u>Si</u> , Al, Fe (Mg, K)	barevná úprava; lokálně dochovaná. Obsahuje červenou hlinku, příměs uhličitanu vápenatého a olovnatých pigmentů (nelze jednoznačně určit zda se jedná o bělobu či minium?).

V2/8228: žlutá na červeném podkladu

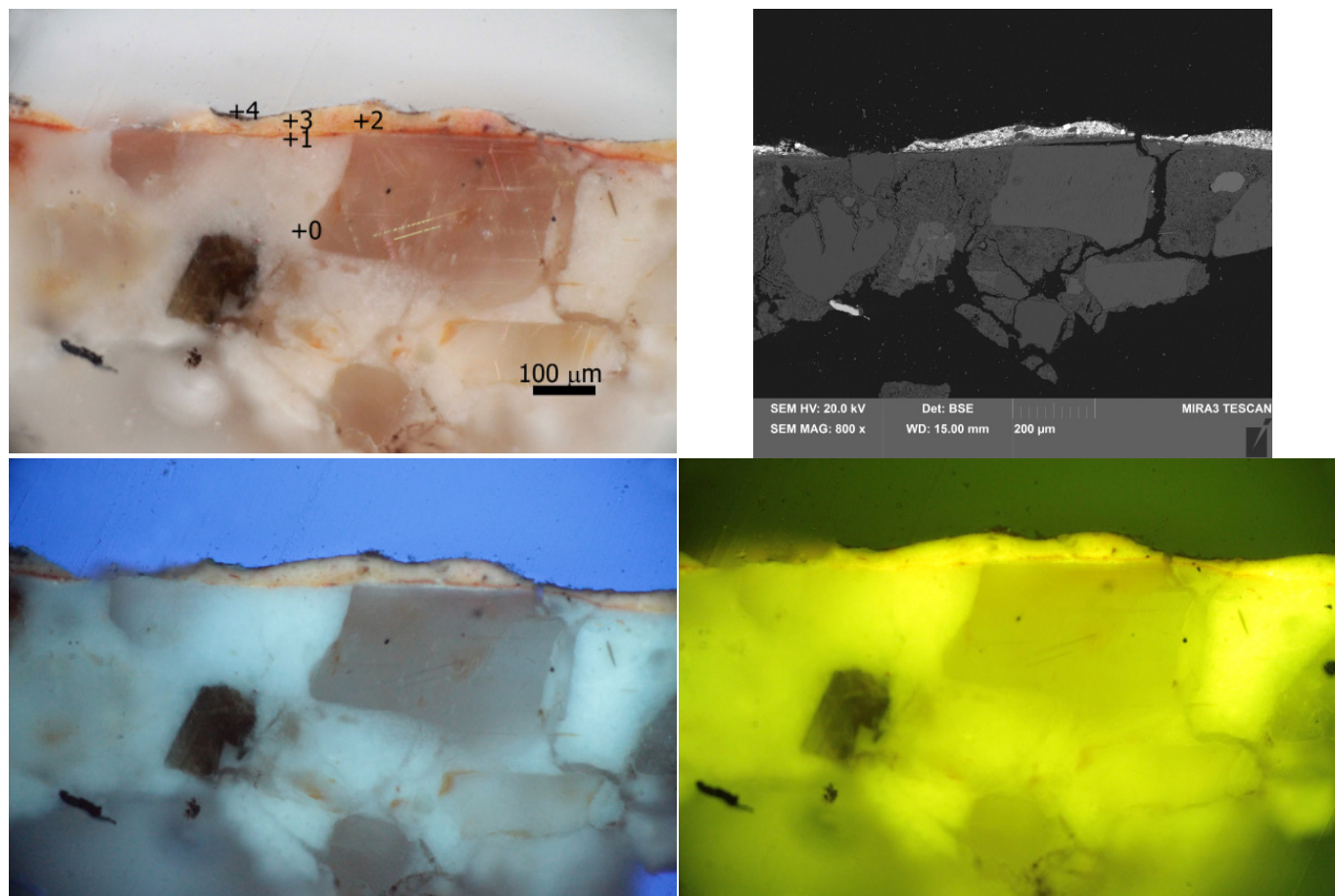
Místo odběru vzorku: drapérie, postava vpravo v pozadí, výjev 1 na klenbě

Obr. 4 a-d: Stratigrafie povrchových úprav vzorku V2 (8228). Popis: a) snímek v odraženém světle z optického mikroskopu Nikon LV100 při zvětšení na mikroskopu 200x. b, c) snímky v UV a modrém světle. b) snímek ze skenovacího elektronového mikroskopu SEM VEGA3-SG (Tescan) v režimu zpětně odražených elektronů (BSE), 20 kV.

V2/8228	Popis	složení dle SEM-EDX	Popis
0	podklad - vápenná omítka	Ca, (Si, Al)	podklad; tvořený vápennou omítkou s vápenným typem pojiva. Na povrchu je patrné rozhraní tvořené zkarbonatizovanou vrstvou vápna. Povrch omítky byl patrně napenetrován pojivem podkladu (vrstva 1) (v UV světle patrná výrazná zeleno-žlutá luminiscence povrchu).
1	červená	org., Si, Al, Fe, Ca, Pb, Zn (K, Ti) zrna červená hlínka: Si, Al, Fe, K	hlínkový podklad; s vysokým podílem organického pojiva (s identickou luminiscencí jako má vrstva penetrace). Obsahuje červenou hlínku, malou příměs uhlíčitanu vápenatého. Ve vrstvě byla také prokázána přítomnost titanu (Ti) a zinku (Zn), které jsou patrně znečišťujícími příměsí složek vrstev (vázaný na hlínkové pigmenty?). Ve vrstvě byla také prokázána přítomnost olovnatého pigmentu - na snímku z optického mikroskopu jsou patrná ojedinělá zrna olovnaté běloby (nelze však vyloučit ani kontaminaci z vrstvy 2).
2	světle žlutá	org., Pb, Si, Al, Ca (Fe, Zn, Ti) zrna olovnatého pigmentu: Pb zrna žluté hlínky: Si, K Fe, Mg, Al uhlíčitan vápenatý: Ca (Mg, K, Ti)	barevná úprava; s olovnatou bělobou, příměsí uhlíčitanu vápenatého a ojedinělou příměsí žluté hlínky. Optickým charakterem a obsahem složek identická s vrstvou 3 (pouze obsahuje více bělob). Ve vrstvách 2 a 3 jsou shodně s předchozí vrstvou přítomny v malém množství znečišťující příměsí sloučeninami obsahující Ti a Zn.

V3/8229: okrová na červeném podkladu s hnědou přemalbou
Místo odběru vzorku: drapérie, výjev 2 z klenby, postava za Václavem

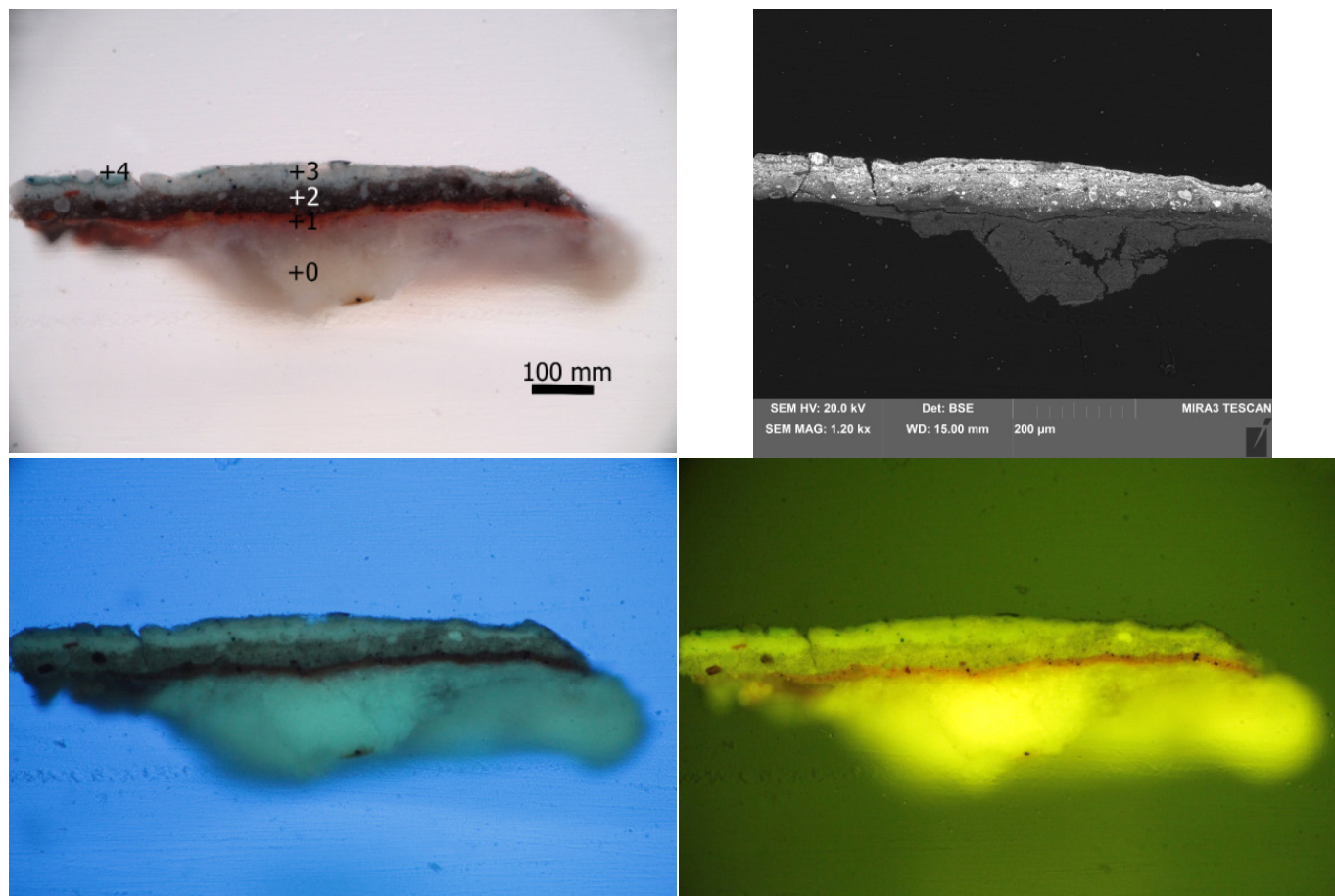

Obr. 5 a-d: Stratigrafie povrchových úprav vzorku V3 (8229). Popis: a) snímek v odraženém světle z optického mikroskopu Nikon LV100 při zvětšení na mikroskopu 200x. b, c) snímky v UV a modrém světle. b) snímek ze skenovacího elektronového mikroskopu SEM MIRA3-LMU (Tescan) v režimu zpětně odražených elektronů (BSE), 20 kV.

V3/8229	Popis	složení dle SEM-EDX	Popis
0	podklad - vápenná omítka	matrice: <u>Ca</u> , (Si, Al, S)	podklad; tvořený vápennou omítkou s vápenným typem pojiva. Na povrchu je patrné rozhraní tvořené zkarbonatizovanou vrstvou vápna.
1	červená	<u>org.</u> , Si, Al, Ca, (Mg, Na, S, Fe)	hlinkový podklad; velmi tenký. Vzhledem k tloušťce vrstvy není patrná luminiscence. Obsahuje červenou hlinku, malou příměs uhličitanu vápenatého.
2	žlutá (spíše oranžový tón vrstvy)	<u>org.</u> , Si, Al, Ca, Fe (Na, Al). zrna hlinky: <u>Si</u> , Al, Fe (Na, Mg) zrna transparentní: <u>Si</u>	barevná úprava; pouze lokálně dochovaná, podobného optického charakteru s vrstvou 3. Obsahuje uhličitán vápenatý a příměsí žluté a červené hlinky a olovnatého pigmentu. Oproti vrstvě 3 obsahuje více organického pojiva. Transparentní zrna tvoří křemen. Na povrchu pomocí SEM identifikováno rozhraní (?).
3	žlutá	<u>Pb</u> , Si, Al, Fe, Ca, Mg, S, K (Na) zrna olovnatá běloba: Pb zrna žluté hlinky: <u>Si</u> , Al, Fe (Na, Mg)	barevná úprava; charakterem i skladbou identická s vrstvou 2. Rozdíl spočívá ve vyšším obsahu bělob a žluté a malé příměsí červené hlinky, které ovlivňují barevný tón vrstvy do světlejšího žlutého odstínu. Obsahuje olovnatou bělobu, směs hlinek a příměs uhličitanu vápenatého.
4	černá	<u>Pb</u> , Ca, (Si, Al, Na, Fe)	alterace povrchu?; s největší pravděpodobností se nejedná o samostatnou barevnou vrstvu, ale o alteraci olovnaté běloby, která se projevuje tmavnutím. Vrstva neluminuje v UV světle. Obsahuje olovnatou bělobu, prvkové složení odpovídá vrstvě 3. Druhou, méně pravděpodobnou, možností je tmavnutí pozdější úpravy (např. fixáže nebo finálního laku?).

V4/8230: modro-zelená na červeném podkladu s modro-zelenou přemalbou?, u vzorku originální modrá chybí, zeleno-modrá byla prokázána pouze jako přemalba

Místo odběru vzorku: hora v pozadí, výjev 4 na klenbě, vedle hnědého sloupu

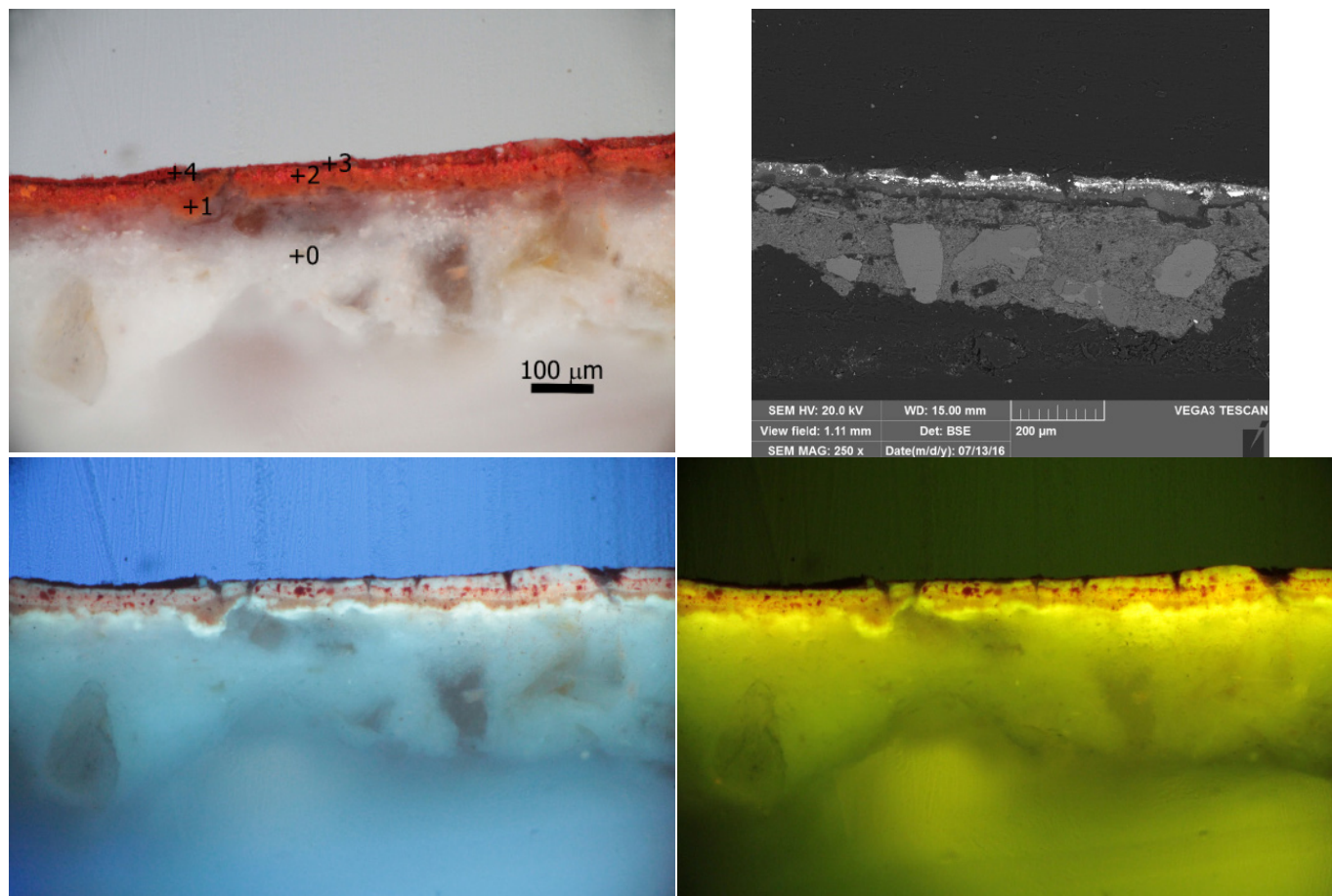

Obr. 6 a-d: Stratigrafie povrchových úprav vzorku V4 (8230). Popis: a) snímek v odraženém světle z optického mikroskopu Nikon LV100 při zvětšení na mikroskopu 200x. b, c) snímky v UV a modrém světle. b) snímek ze skenovacího elektronového mikroskopu SEM MIRA3-LMU (Tescan) v režimu zpětně odražených elektronů (BSE), 20 kV.

V4/8230	Popis	složení dle SEM-EDX	Popis
0	podklad - vápenná omítka	matrice: Ca , (Si, Al, S)	podklad ; tvořený vápennou omítkou s vápenným typem pojiva. Na povrchu je patrné rozhraní tvořené zkarbonatizovanou vrstvou vápna.
1	červená	org. , Si, Al, Ca, (Mg, Na, S, Fe) zrna červené hlínky: Si , Al, Fe, (Na, z okolí Pb)	hlínkový podklad ; obsahuje červenou hlínku, nelze vyloučit také příměs žluté hlínky. Ve vrstvě lokálně patrná zrna žlutého olovnatého pigmentu (masikotu). Pojivo podkladu je patrně organického původu, na snímku v UV světle však není patrná barva luminiscence.
2	hnědo-červená	Pb , Si, Al, Fe, Ca (Mg, Mn) zrna umbry: Si , Al, Fe (Na, Mg, Mn, z okolí Pb) zrna červené hlínky: Si , Al, Fe (Na, Mg) olovnatá běloba: Pb	barevná úprava ; s olovnatou bělobou (sférické částice), umbrou a hlínkami. Hnědá je umbra, lokálně vrstva obsahuje zrna červené hlínky. Ve vrstvě dále přítomna příměs běloby na bázi uhličitanu vápenatého. Charakterem identická s vrstvou 3.
3	bílá se ztmavým povrchem	Pb , Si, Al, Ca (Mg, Al) zrna olovnatá běloba: Pb	barevná úprava ; obsahuje olovnatou bělobu, patrně bílou hlínku a příměs běloby na bázi uhličitanu vápenatého. V UV světle slabá zeleno-žlutá luminiscence. Povrch je ztmavlý (možná alterace olovnaté běloby?). Na povrchu je patrné rozhraní .
4	zelená	Pb , org., (Si, Al, Na)	barevná úprava - alterovaná? ; patrně pozdější barevná úprava. Obsahuje olovnatou bělobu, bílou hlínku. Zelený pigment je patrně organického původu.

V5/8231: červená s červenou přemalbou

Místo odběru vzorku: postava s červenou kápí, výjev 5 na klenbě

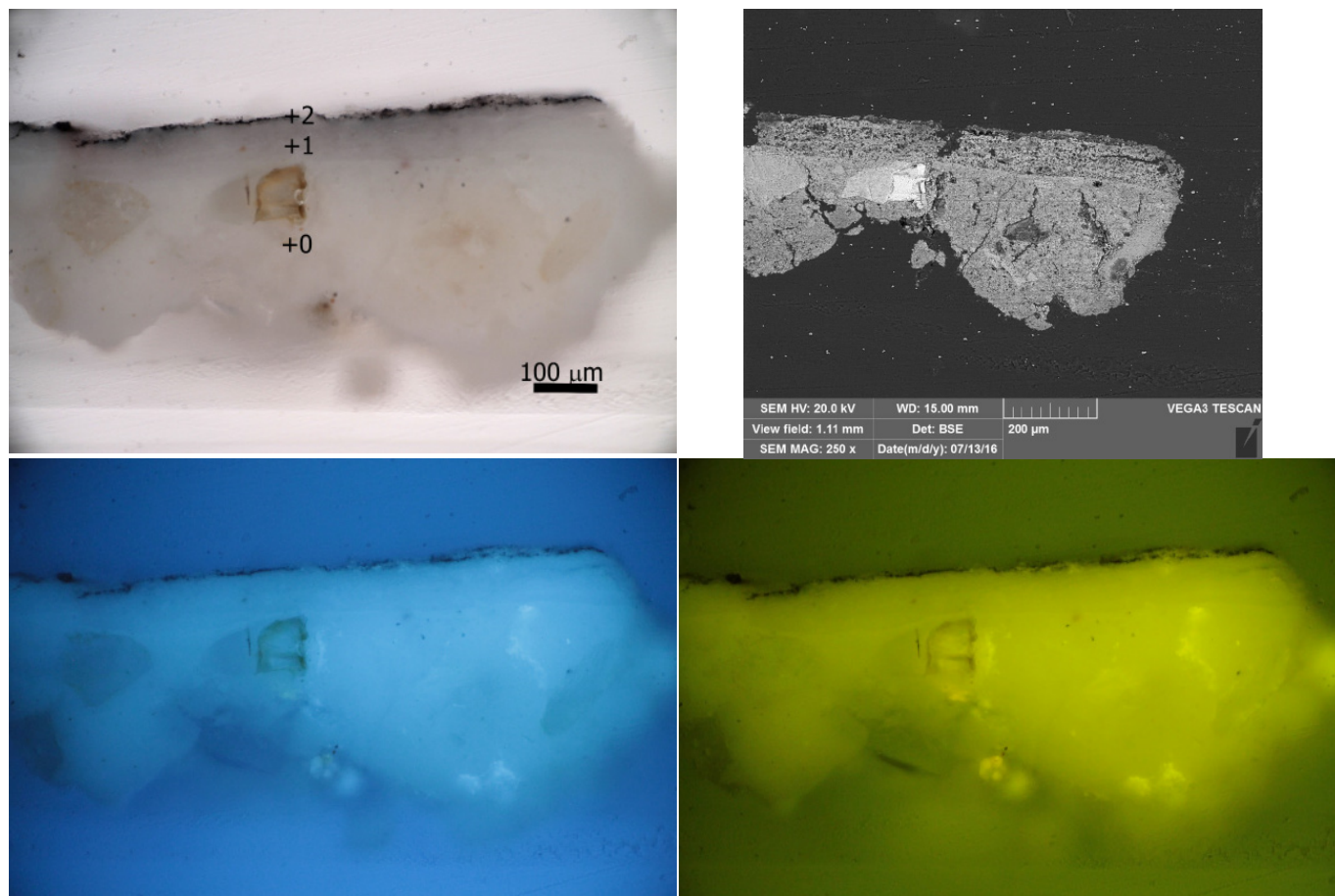

Obr. 7 a-d: Stratigrafie povrchových úprav vzorku V5 (8231). Popis: a) snímek v odraženém světle z optického mikroskopu Nikon LV100 při zvětšení na mikroskopu 200x. b, c) snímky v UV a modrém světle. b) snímek ze skenovacího elektronového mikroskopu SEM MIRA3-LMU (Tescan) v režimu zpětně odražených elektronů (BSE), 20 kV.

V5/8231	Popis	složení dle SEM-EDX	Popis
0	podklad - vápenná omítka	matrice: Ca , (Si, Al, S)	podklad ; tvořený vápennou omítkou s vápenným typem pojiva. Na povrchu je patrné rozhraní tvořené zkarbonatizovanou vrstvou vápna a penetrace s výraznou luminiscencí do zeleno-žluté (viz. snímek v UV světle).
1	oranžovo-červená	org. , Si, Al, Fe, Ca, Pb (K, Na, P, Ti) zrna masikot: Pb , z okolí Si, Al, Fe, Ca (Na) zrna červené hlínky: Si , Al, Fe, (Na, Ti, z okolí Pb)	hlínkový podklad ; obsahuje červenou hlínku a příměs běloby na bázi uhličitane vápenatého. Pojivo je patrně organického původu (silná luminiscence vrstvy), ve vrstvě byla zjištěná přítomnost fosforu, který mohl být součástí například proteinové složky pojiva. Nelze vyloučit také malou příměs žluté hlínky. Ve vrstvě na snímku z optického mikroskopu lokálně patrná zrna červeno-oranžového olovnatého pigmentu (minia).
2	červená	org. , Si, Al, Fe, Pb, Hg, S (Ti, K) zrna červené hlínky: Si , Al, Fe (Na, Mg, Ti, z okolí Pb) rumělka: Hg, S minium: Pb , (z okolí ostatní prvky)	barevná úprava ; s olovnatými pigmenty, rumělkou a červenou hlínkou. Vrstva obsahuje směs červených pigmentů (rumělky, minia a červené hlínky), jako běloba byly použity olovnatá běloba (bílé sférické částice) a malá příměs běloby na bázi uhličitane vápenatého. Pojivo je patrně organického původu (v UV světle žluto-bílá luminiscence). Na snímku z optického mikroskopu je patrné rozhraní s následující barevnou úpravou.
3	červená	org. , Hg, S, Pb (Si, Al, Ca, Fe)	barevná úprava ; patrně pozdější úprava (zateklá do defektů) s rumělkou a miniem, olovnatou bělobou a malou příměsí červené hlínky. V UV světle žluto-bílá luminiscence. Na povrchu vrstvy patrné rozhraní .
4	červená	Fe , Si, Al, K, Ca, S (Cl, Na) železitá červeň: Fe , patrně z okolí stopy (Si, Al, K, Ca)	barevná úprava ; patrně druhá pozdější barevná úprava, nesouvislá. Vrstva obsahuje železitou červeň a červenou hlínku. Ve vrstvě je dále přítomen uhličitane vápenatý. Neobsahuje olovnaté pigmenty, ani rumělkou.

V6/8232: černá, suchého charakteru

Místo odběru vzorku: nápis pod štukovým zrcadlem, výjev 4 na klenbě uprostřed

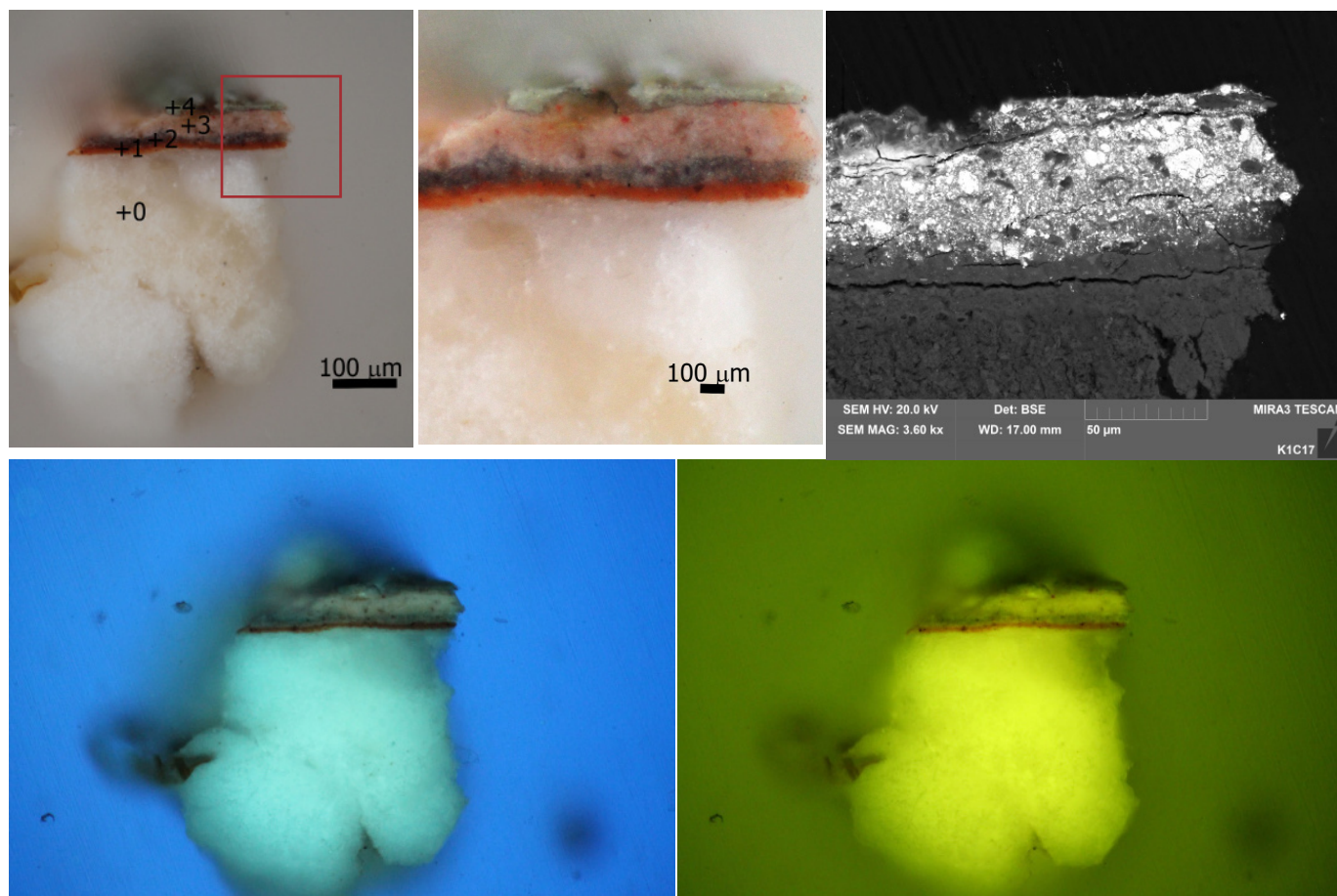

Obr. 8 a-d: Stratigrafie povrchových úprav vzorku V6 (8232). Popis: a) snímek v odraženém světle z optického mikroskopu Nikon LV100 při zvětšení na mikroskopu 200x. b, c) snímky v UV a modrém světle. b) snímek ze skenovacího elektronového mikroskopu SEM VEGA 3-SG (Tescan) v režimu zpětně odražených elektronů (BSE), 20 kV.

V6/8232	Popis	složení dle SEM-EDX	Popis
0	podklad - vápenná omítka	matrice: <u>Ca</u> , (Si, Al, stopy S, Cl)	podklad; tvořený vápennou omítkou s vápenným typem pojiva. Na povrchu je patrné nevýrazné rozhraní tvořené částečně vyzrálou vrstvou vápna. Vrstva omítky (celé souvrství je kontaminované patrně solemi - chloridy a sírany).
1	bílá	<u>Ca</u> , ((Si, Al))	bílý podklad; vápenný nátěr bez kameniva nanesený po částečném vyzrání podkladu (na rozhraní mezi vrstvou omítky a vápenným nátěrem se nachází nevýrazné rozhraní). Matrice obsahuje prakticky pouze uhličitán vápenatý.
2	černá	<u>Ca</u> , Mg (Na, Si, stopy Cl, S)	barevná úprava suchého charakteru; vrstva barevné úpravy s vápenným pojivem. Černý pigment je drobnozrný bez zřetelné morfologie. Patrně se jedná o jemnozrný typ černi patrně uhlikatého původu (saze?). Přítomnost černí rostlinného či živočišného původu lze vyloučit.

V7/8233: zeleno-modrá na souvrství barevných vrstev

Místo odběru vzorku: pozadí, obloha, výjev 4 na klenbě v pravé části

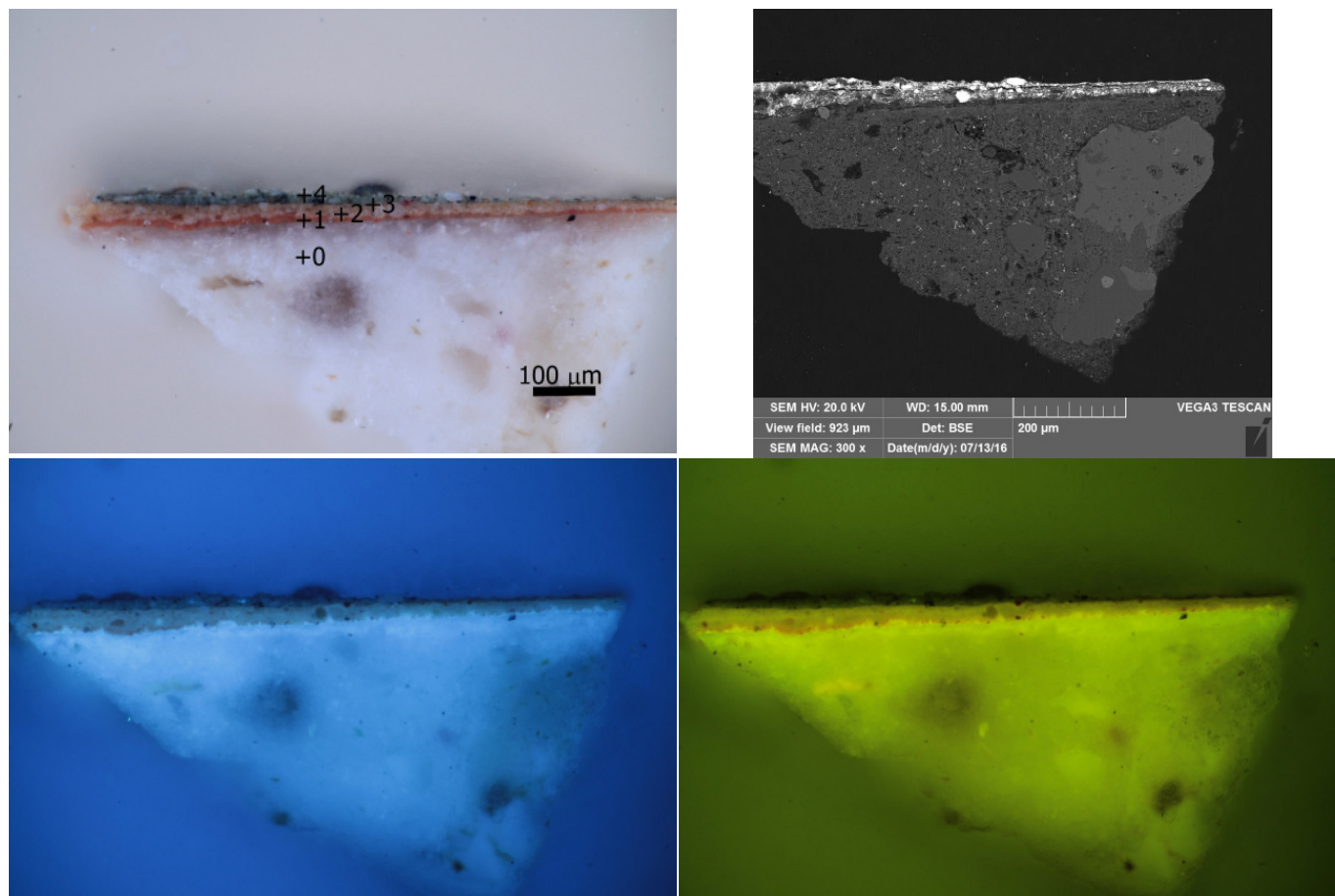

Obr. 9 a-d: Stratigrafie povrchových úprav vzorku V7 (8295). Popis: a) snímek v odraženém světle z optického mikroskopu Nikon LV100 při zvětšení na mikroskopu 200x. b, c) snímky v UV a modrém světle. b) detailní snímek ze skenovacího elektronového mikroskopu SEM MIRA3-LMU (Tescan) v režimu zpětně odražených elektronů (BSE), 20 kV. Na snímku patrné rozhraní mezi vrstvami 0-I, 3-4.

V7/8295	Popis	složení dle SEM-EDX	Popis
0	podklad - omítková vrstva	matrice: Ca , (Si, Al, Mg, stopy S, P)	podklad ; vápenná omítková vrstva bez kameniva. Pojivo je na bázi uhličitanu vápenatého. Ve vrstvě jsou stopy sloučeniny obsahující síru (S) a fosfor (P).
1	červená	org. , Pb, Si, Al, Fe, Ca (K, Na, Mg, Ti), lokálně místa obsahující Zn, P. minium nebo olovnatá běloba: Pb	hlinkový podklad ; s olovnatými pigmenty (patrně jsou přítomny olovnatá běloba i minium), červenou hlinkou (patrně s obsahem titanu jako znečišťující příměsí). Obsahuje malou příměs uhličitanu vápenatého. Ve vrstvě byla prokázána malá příměs zinku (není přítomen celoplošně, ale spíše lokálně a nepravidelně. Spíše než o bělobu se patrně jedná o znečišťující příměs některé ze složek, nelze však vyloučit ani využití běloby).
2	hnědo-červená	Pb , Si, Al, Fe, Ca (Na, Mg, lokálně Cd)	barevná úprava ; s olovnatou bělobou (bílé sférické částice), hnědou a lokálně i oranžovo-červenou hlinkou (u hnědé se nejedná o umbru, ve vrstvě nebyl prokázán mangan). Ve vrstvě byla dále přítomna příměs běloby na bázi uhličitanu vápenatého a prokázána přítomnost stop kadmia, jež bylo zachyceno též ve vrstvě 3 (může se jednat o příměs žlutě nebo červeně, nelze vyloučit ani stržení zrn pigmentu ze svrchní vrstvy).
3	sv. okrová, narůžovělá	Pb , Si, Al, Fe, Ca, K (Mg, K, stopy Cd, S)	barevná úprava ; barevná vrstva s nažloutlou luminiscencí. Povrch je ztmavlý a odděluje se od vrstvy 4 (viz. snímek SEM). Obsahuje olovnaté pigmenty (bělobu, nelze vyloučit ani příměs minia), červenou a žlutou hlinkou, příměs uhličitanu vápenatého. Možná je i příměs kadmiové žlutě nebo méně pravděpodobně červeně (ojedinele prokázán obsah Cd, ale ne Se). Ojedinelá zářivá červená zrna jsou barvivo srážené na uhličitan vápenatý.
4	zelená	org. , Pb , Si, Al, Fe, K, P (Zn, Mg) země zelená: Si, Al, Fe (kontaminace Pb, Ca, K)	barevná úprava ; barevná úprava s olovnatou bělobou a země zelenou. Země zelená je velmi jemnozrná bez zřetelné morfologie částic. V optickém mikroskopu jsou patrná ojedinelá zrna žluté hlinky. Ve vrstvě byla prokázána malá příměs zinkové běloby a sloučenin fosforu. Vzhledem k vysokému podílu organických sloučenin a nezřetelné morfologii částic zeleného pigmentu, nelze vyloučit ani použití zeleného barviva.

V8/8298: zeleno-modrá s červeným podkladem

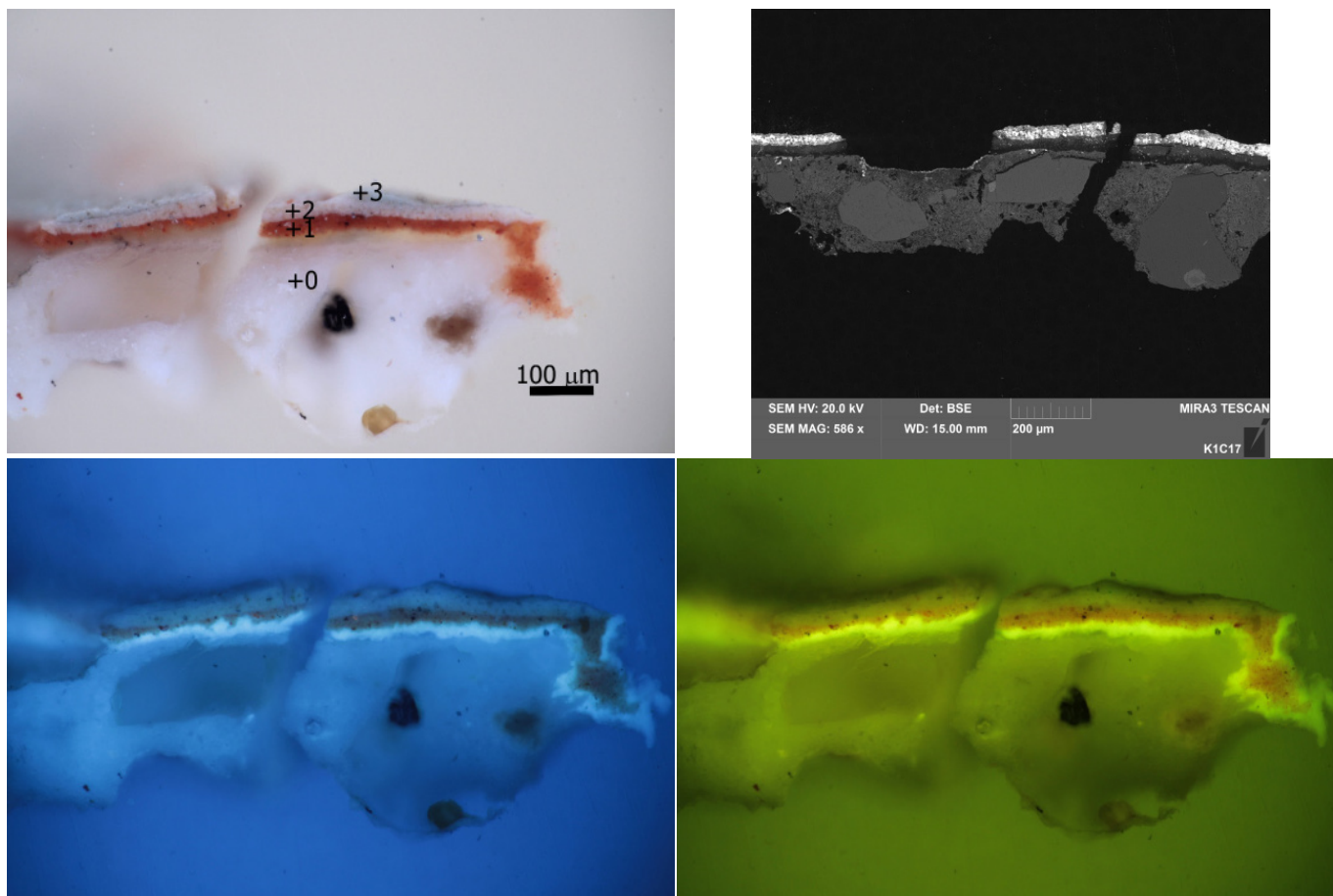
Místo odběru vzorku: pozadí, výjev 5 na klenbě

Obr. 10 a-d: Stratigrafie povrchových úprav vzorku V8 (8298). Popis: a) snímek v odraženém světle z optického mikroskopu Nikon LV100 při zvětšení na mikroskopu 200x. b, c) snímky v UV a modrém světle. b) snímek ze skenovacího elektronového mikroskopu SEM VEGA3-SG (Tescan) v režimu zpětně odražených elektronů (BSE), 20 kV.

V4/8230	Popis	složení dle SEM-EDX	Popis
0	podklad - vápenná omítka	matrice: <u>Ca</u> , Si, Al (stopy Na, Pb)	podklad ; tvořený vápennou omítkou s vápenným typem pojiva, obsahuje zrna křemičitého kameniva. Na povrchu je patrné rozhraní tvořené zkarbonatizovanou vrstvou vápna. Na snímku v UV světle je viditelná luminescence na povrchu. Patrně se jedná o vrstvu penetrace před nanesením podkladu.
1	červená	<u>org.</u> , Ca, Si, Al, Fe (Zn, Cl, S, Mg) částice obsahující uhlíčitán vápenatý: <u>Ca</u> (Cl, Zn, Si)	hlinkový podklad ; tenká vrstva podkladu s organickým pojivem (viz. snímek v UV světle). Obsahuje červenou hlinku, bělobu na bázi uhlíčitanu vápenatého (oproti ostatním vzorkům se v podkladu vyskytuje více vápna). Ve vrstvě byla identifikována příměs sloučenin obsahující zinek (znečišťující příměsí), nebyla prokázána přítomnost olovnatých pigmentů.
2	žluto-červená (světlejší)	<u>Pb</u> , Si, Al, Fe, Zn, Ca, K (Mg) zrna hlinky: <u>Si</u> , Al, Fe (K, z okolí Zn, Pb) olovnatá běloba: <u>Pb</u> některá zrna jen Si	barevná úprava ; optickým charakterem i složením identická s vrstvou 3. Obsahuje více bělob - převážně olovnaté běloby (charakteristické sférické útvary), žluté a červené hlinky. Vzhledem k obsahu olova nelze vyloučit ani přítomnost dalších olovnatých pigmentů (masikotu nebo minia). Ve vrstvě je dále přítomna příměs běloby na bázi uhlíčitanu vápenatého a shodně jako v podkladu příměs zinku.
3	žluto-červená (tmavší)	viz. vrstva 2	barevná úprava ; složení viz. vrstva 2, obsahuje více hlinek. Na povrchu <u>rozhraní</u> (viz. snímek SEM).
4	zelená	<u>Pb</u> , Si, Al, Fe, Ca (Zn) zrna zem zelená: <u>Si</u> , Al, Fe (K, stopy Mg, z okolí Zn, Pb)	barevná úprava ; obsahuje olovnatou bělobu. Zelený pigment je patrně zem zelená, ale nelze vyloučit ani použití organického barviva. Ve vrstvě jsou patrná ojedinělá zrna žluté a červené hlinky a černého jemnozrnného pigmentu. Charakteristická je opět malá příměs uhlíčitanu vápenatého a znečišťujících příměsí sloučenin obsahující zinek.

V9/8299: zeleno-modrá s červeným podkladem
Místo odběru vzorku: architektura, výjev 1 z klenby

Obr. 11 a-d: Stratigrafie povrchových úprav vzorku V9 (8299). Popis: a) snímek v odraženém světle z optického mikroskopu Nikon LV100 při zvětšení na mikroskopu 200x. b, c) snímky v UV a modrém světle. b) snímek ze skenovacího elektronového mikroskopu SEM MIRA3-LMU (Tescan) v režimu zpětně odražených elektronů (BSE), 20 kV.

V9/8299	Popis	složení dle SEM-EDX	Popis
0	podklad - vápenná omítka	matrice: <u>Ca</u> , (Si, Al, S)	podklad ; tvořený vápennou omítkou s vápenným typem pojiva. Na povrchu je patrné rozhraní tvořené zkarbonatizovanou vrstvou vápna. Na snímku v SEM jsou patrné fragmenty vrstvy obsahující olovnatý pigment (lemuje povrch omítky), patrně bělobu, na snímku v optickém mikroskopu nejsou tyto fragmenty patrné.
1	červená	<u>org.</u> , Si, Al, Fe, Ca, Zn, (Pb, K, Ti, S, Cl, Mg) zrna žlutá: <u>Pb</u> , Si, Al, Fe, Ca (Na) zrna červené hlinky: <u>Si</u> , Al, Fe, Zn (Ti)	hlinkový podklad ; skládá se ze dvou vrstev. Spodní obsahuje více organických složek, vápna a méně pigmentu, svrchní je naopak bohatší na červenou hlinku. Celkové prvkové spektrum odpovídá skladbě podkladu u ostatních vzorků - obsahuje červenou hlinku, proměnlivé množství uhlíčitanu vápenatého. Charakteristická je přítomnost zinku a titanu, které jsou patrně znečišťující příměsi hlinky. Ve vrstvě jsou ojediněle přítomná zrna olovnatého pigmentu.
2	bílá až sv. okrová	<u>org.</u> , Pb, Si, Al, Zn, Ca (Pb, K, Cl) zrna olovnatá běloba: <u>Pb</u> drobnozrná matrice: <u>Ca</u> , <u>Zn</u>	barevná úprava ; s olovnatou bělobou a malou příměsí žluté hlinky. Ve vrstvě je dále přítomna příměs běloby na bázi uhlíčitanu vápenatého a zinku (shodně s vrstvou 1). Ve vrstvě 1, 2 jsou přítomné S a Cl (sole). Na povrchu vrstvy není zcela zřetelné rozhraní (ztmavlá vrstva je patrná na snímku z optického mikroskopu, snímek ze SEM přítomnost rozhraní jednoznačně nepotvrdil).
3	sv. modro-zelená	<u>org.</u> , <u>Pb</u> , Si, Al, Ca (Zn, Mg, Al) zrna olovnatá běloba: <u>Pb</u> bílá hlinka: <u>Si</u> , Al, Na (K) žlutá hlinka: <u>Si</u> , Al, Fe, Na (K)	barevná úprava ; obsahuje olovnatou bělobu, bílou hlinku, malou příměs uhlíčitanu vápenatého. Ve vrstvě nejsou patrná ohraničená zrna zeleného pigmentu, lze se domnívat, že k obarvení vrstvy bylo použito zelené barvivo (potvrzuje i zvýšený obsah organických komponent ve vrstvě). Ve vrstvě se vyskytují ojedinělá zrna žluté hlinky, nelze však vyloučit ani malou přítomnost zem zelené. Shodně s předchozími vrstvami se ve vrstvě vyskytuje malé množství zinku. Modrý pigment se ve vrstvě patrně nevyskytuje.

IV. SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ, ZÁVĚR

Předmětem průzkumu byly nástěnné malby v kapli sv. Václava v Klokotech lokalizované v hlavní klenbě a vítězném oblouku kaple. Z hlediska techniky se jedná o kombinovanou techniku; výjevy v zrcadlech na klenbě a vítězném oblouku jsou olejomalby, nápisy a štukové prvky jsou pojednané patrně ve vápenné technice. Malby byly v minulosti dvakrát přemalovány (na malbě se dle stávajících zjištění nachází dva typy přemaleb). Poslední zásah byl proveden v 70. letech 20. století, pravděpodobně technikou suché tempéry. Cílem průzkumu bylo popsat stratigrafii vzorků odebraných z výjevů v zrcadlech i písma na vítězném oblouku. Pro průzkum bylo odebráno celkem 9 vzorků, u nichž měla být určena stratigrafie (vesměs se jedná o vzorky souvrství původní malby a pozdějších úprav), u všech vzorků byl průzkum doplněn o prvkovou analýzu, jejímž cílem bylo definovat skladbu vrstev a přesněji rozlišit originální souvrství a pozdější úpravy. Paleta užitých pigmentů by mohla napomoci při specifikaci jednotlivých fází úprav (pokud to bude možné), příp. sloužit jako podklad pro restaurování (určující pro orientaci ve vrstvách *in-situ* a případné snímání, čištění maleb, aj.).

Průzkum byl proveden pomocí mikroskopických technik, optické a skenovací elektronové mikroskopie s mikrosondou (SEM-EDX), na úlomcích vzorků souvrství barevných úprav. Vzorky byly pro účely průzkumu upraveny do formy nábrusů, příčných řezů vzorky.

Výsledky průzkumu lze shrnout do několika bodů takto:

Vzorky z výjevů v zrcadlech (vzorky V1-V5, V7-V9/8227-8231, 8295, 8298, 8299)

Lze částečně společně charakterizovat. Velmi podobná je výstavba/stratigrafie vrstev i jejich skladba a materiálové složení.

Podklad pod malbu tvoří u všech vzorků červený hlinkový podklad s vysokým podílem organického pojiva (z dostupných informací se jedná patrně o pojivo na bázi vysychavých olejů). Podklad byl nanášen do omítkové vrstvy patrně s předchozí penetrací povrchu omítky. Pojivo je organického původu, z informací od zadavatele i předchozích průzkumů vyplývá olejový typ pojiva, čemuž odpovídá i zeleno-žlutá barva luminující vrstvy penetrace i vlastní vrstvy podkladu. Přesná skladba pojiva podkladu nebyla předmětem průzkumu, avšak je možné se domnívat, že olejové pojivo mohlo být modifikováno přídavkem např. proteinů (dle nálezů fosforu v podkladu vzorku V5). Škálu pigmentů užitých v podkladu tvoří především červená hlinka a malá příměs běloby na bázi uhličitanu vápenatého. U většiny vzorků byla prokázána také minoritní příměs olovnatých pigmentů (u některých vzorků byla optickou mikroskopií prokázána přítomnost olovnaté běloby, v některých případech také minia). Příměs olovnatých pigmentů měl patrně podpořit barvicí schopnost podkladu, zároveň mohly být přidávány záměrně pro urychlení schnutí olejového pojiva.

Původní barevné souvrství je tvořeno nejčastěji dvěma vrstvami barevných úprav. Pouze v případě vzorku V9 se patrně jednalo pouze o jednu vrstvu bílé. Paleta užitých pigmentů je v původních vrstvách velmi podobná a omezená. Hlavní složkou je vždy olovnatá běloba a příměs běloby na bázi uhličitanu vápenatého. Barevné pigmenty jsou vesměs hlinky (V1, V2, V7, V8), umbra (V4), případně i jiné olovnaté pigmenty (minium, masikot). V červené u vzorku V5 je v červených vrstvách původního souvrství rumělka, užitá ve směsi s miniem a červenou hlinkou. Narůžovělá barevná úprava u vzorku V7 obsahovala příměs červeného barviva, možné je i použití kademnatých pigmentů (není zcela prokazatelné).

Pozdější úpravy byly prokázány u vzorků V4, V5, V7-V9 spíše na základě stratigrafie než materiálového složení (škála užitých pigmentů je velmi podobná s pigmenty v originálních vrstvách). Vrstvy pozdějších úprav jsou většinou nanesené na vrstvě nečistot, alterovaném nebo 'vyzrálém' povrchu (u vrstev s olovnatými pigmenty). Určující by mohla být také přítomnost organického barviva v zelených vrstvách přemaleb (u vzorků V1, V7?, V9).

Vzorky z písma (V6/8232)

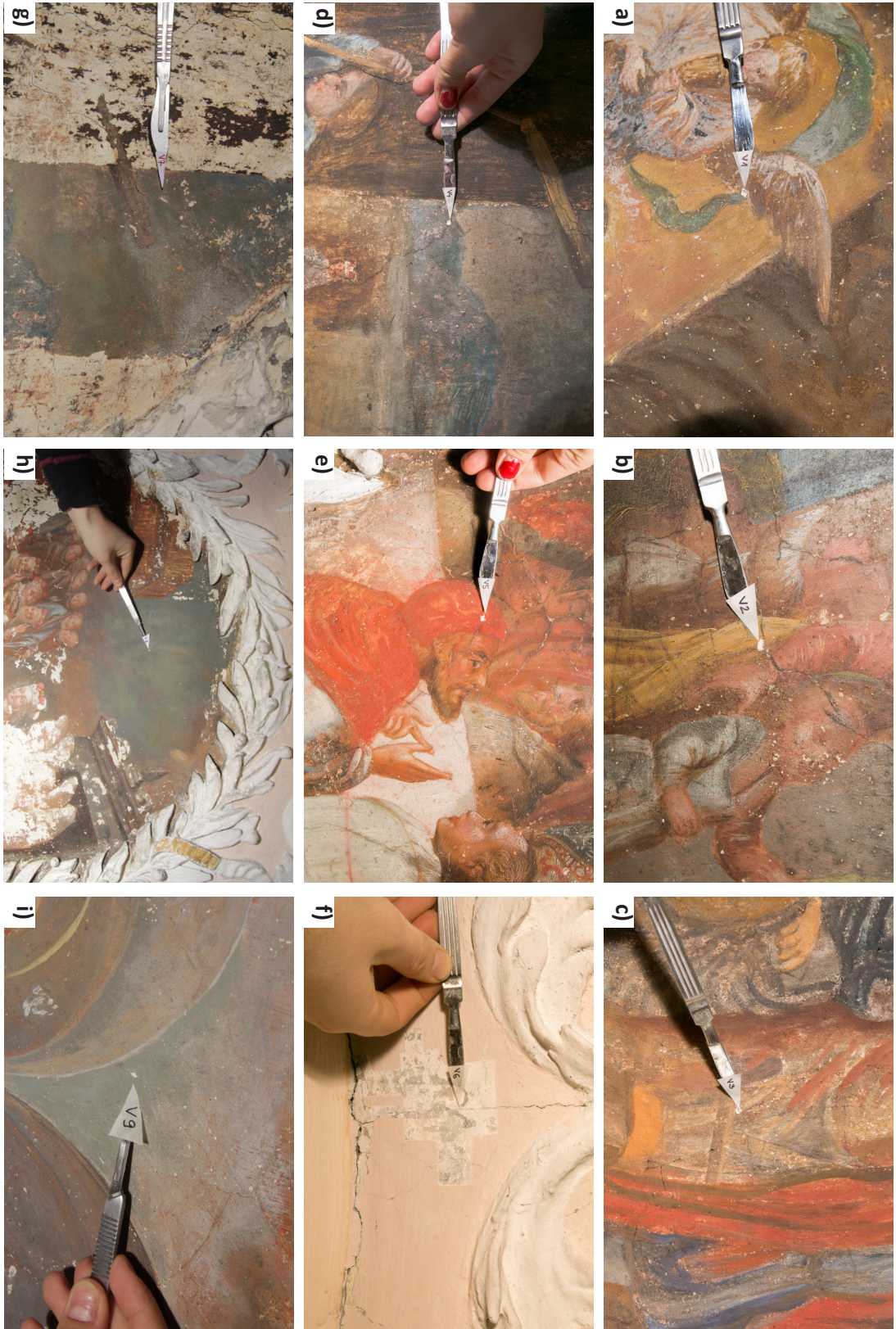
jediný vzorek byl odebrán z písma pod štukovým zrcadlem na vítězném oblouku. Oproti ostatním vzorkům se vyznačoval zcela odlišnou stratografií vrstev - černá barevná vrstva je nanesená na bílém vápenném nátěru, který byl nanesen na částečně vyzrálou vápennou omítku. Pojivem barevné úpravy je vápno, jako černý pigment byl použit černý jemnozrný uhlíkatý pigment, jehož původ nelze přesně určit. Domníváme se, že se může jednat o saze, s jistotou lze vyloučit uhlíkaté černě rostlinného i živočišného původu.

V Litomyšli, 31.7. 2016

Ing. Renata Tišlová, PhD., Katedra chemické technologie
Fakulta restaurování, Univerzita Pardubice

VI. PŘÍLOHA - dokumentace míst odběru vzorků pro Chemicko-technologický průzkum.

Obr. 12 (a-j): Místa odběru vzorků pro chemicko-technologický průzkum. Popis míst odběru je uveden v Tab. 1. Foto: V. Fialová, E. Milkovičová, D. Svoboda, A. Škrabalová.

Poutní kostel Panny Marie z roku 1701-1704
s ambity a rohovými kaplemi sv. Vavřince, sv. Vojtěcha, sv. Anny a Růžencovou
kaplí
KLOKOTY-TÁBOR

Popis a kulturně-historický význam památky:

Poutní kostel postaven v místech starší tvrze a původního farního kostela zničených v letech 1420-21. Roku 1440 opraven kostel, novostavba kostela podle plánu před rokem 1700. Stavba kostela v letech 1701-04, sakristie s oratořemi 1708. Boční kaple sv. Václava a Josefa z roku 1712-14, ambity s kaplemi z let 1729-30.

Kostel je jednodílný s trojboce uzavřeným presbytářem s bočními sakristiemi a oratořemi a s trojboce uzavřenými kaplemi po obou stranách lodi.

Stávající stav:

Kostel a boční kaple s ambity mají opraveny vnější fasády. Byly zahájeny dílčí restaurátorské práce (výklenková kaple sv. Jana Nepomuckého z roku 1724 a východní brána).

Kostel Panny Marie:

Presbytář a boční kaple sv. Václava a Josefa.

Klenby a špalety oken jsou pokryty bohatou štukovou výzdobou akantových arabesk s andílky a malovanými medailony s figurálními výjevy ze života svatých z roku 1708-1714.

Stávající stav maleb:

Povrch obrazů je ztmavlý (degradovaná fixáž), barevná vrstva uvolněná, odpadávající v šupinkách, lokálně již odpadaná. V minulosti již restaurované, jsou patrné četné, rozsáhlé ztmavlé přemalby. Stav maleb je havarijní.

Poškození štukové výzdoby nelze bez postavení lešení stanovit, ale lze na základě zkušeností z předcházejících restaurování štukové výzdoby kaple sv. Jana Nepomuckého a výzdoby východního vstupu předpokládat podstatné uvolnění štukových prvků a pozdější zásahy (v předcházejících restaurování se jednalo přibližně o 1/3 výzdoby).

Lod' kostela:

Štuková výzdoba stropu lodi s malovanými medailony technikou secco od V. Bartůňka z roku 1892.

Stávající stav:

Povrch maleb je znečištěn, rozsáhlé ztmavlé plochy přemalby. Barevná vrstva zpráškovatělá lokálně odpadaná.

Štuková výzdoba je uvolněná, na omítce, která je silně narušená trhlinami vniklými uvolněním rákosového podbití. Velké plochy omítky stropu jsou poškozené zatečením poškozenou střešní krytinou (v současnosti již opravenou).

Výmalba kostela pravděpodobně ze 70tých let minulého století neodpovídá významu známého poutního místa, spodní partie omítek jsou narušené vzlinající vlhkostí.

Boční kaple sv.Vavřince, sv.Vojtěcha, sv.Anny a Růžencová:

Štuková výzdoba s malovanými medailony z roku 1720-30. Malby jsou ve stejném stavu jako v presbytáři kostela, tzn. povrch maleb je znečištěn se zřetelnými četnými přemalbami. Barevná vrstva lokálně odpadaná. Bohatá štuková výzdoba stropů.

Presbytář-20 medailonů s figurální malbou

8 medailonů s nápisy,
8 malovaných štítů,

okenní špalety-13 medailonů s erby a motivem stromu,
štuková výzdoba stropu a okenních špalet

Vítězný oblouk-7 medailonů s figurálními výjevy,
štuková výzdoba

Kaple sv.Václava a sv.Josefa

27 medailonů s figurálními výjevy, 5 malovaných štítů,
štuková výzdoba stropu a okenních špalet,

Lod' kostela:

9 medailonů s figurálními výjevy,
štuková výzdoba stropu

Sakristie s oratořemi:

10 medailonů s figurálními výjevy,
štuková výzdoba

Kaple sv.Vojtěcha 8 medailonů s figurálními výjevy,
štuková výzdoba stropu

Růžencová kaple-8 medailonů, 8 nápisů (kartuše),
štuková výzdoba stropu

Kaple sv.Anny-15 medailonů s figurálními výjevy,
štuková výzdoba stropu

Kaple sv.Vavřince-8 medailonů s figurálními výjevy,
štuková výzdoba stropu

Návrh na restaurování:

- 1) Odvlhčení zdiva kostela
- 2) Provedení restaurátorského průzkumu (zjištění původní barevnosti stěn a štukové výzdoby) a zjištění stavu maleb
- 3) Restaurování maleb: Vyčištění, zpevnění omítky, stabilizace barevné vrstvy, sejmutí přemaleb, vytmelení, retuš a konzervace,
- 4) Restaurování štukové výzdoby: Upevnění štukových prvků, sejmutí druhotných vápenných nátěrů, retuš a konzervace. V lodi kostela je štuková výzdoba provedena na rákosové podbití. Omítka je silně narušená trhlinami a bude nutné omítku kotvit k prkenné konstrukci.
- 5) Na základě průzkumu barevnosti stěn provést výmalbu kostela a kaplí.

MĚSTSKÝ ÚŘAD TÁBOR
Odbor územního rozvoje
Žižkovo náměstí 3 • 390 15 Tábor
Telefon: +420 381 486 111
Fax: +420 381 486 100
E-mail: posta@mu.tabor.cz
www.tabor.cz

S00FX00BXTFY

Římskokatolická farnost Klokoty
Staroklokotská 1
390 03 Tábor

Naše značka S-META 2607/2008 OR/V1 6
Vyřizuje Vičková Marie

Tábor
2008-02-06

Městský úřad Tábor, odbor územního rozvoje, jako orgán věcně a místně příslušný ve věci:

**„Tábor-Klokoty, kostel Panny Marie Klokotské s klášterem, parc.č. 1, k.ú.
Klokoty, č.r. 03-4878“**

vydává v přenesené působnosti podle § 42a zákona č. 20/1987 Sb. O státní památkové péči v platném znění a podle § 67 zákona č. 500/2004 Sb. Správní řád, na žádost vlastníka nemovitosti, Římskokatolické farnosti Klokoty, se sídlem Tábor, Staroklokotská 1, IČO 60060581, podanou podle § 14 odst. (1) zák. č. 20/1987 Sb. O státní památkové péči v platném znění dne 11.1.2008 a na základě vyjádření Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Českých Budějovicích, č.j.: NPU-331/327/2008 ze dne 29.1.2008, toto

ROZHODNUTÍ:

Restaurování maleb, barokních štuků a medailonů

spočívající v provedení restaurátorských prací v kostele a bočních kaplích sv. Vojtěcha, sv. Vavřince, sv. Anny a v Růžencové kapli, tj. odvlhčení zdi kostela, provedení restaurátorského průzkumu, restaurování maleb, restaurování štukové výzdoby a výmalba kostela a kaplí

dle restaurátorského záměru „Poutní kostel Panny Marie z roku 1701-1704 s ambity a rohovými kaplemi sv. Vavřince, sv. Vojtěcha, sv. Anny a Růžencovou kaplí, Klokoty-Tábor“ vypracovaného restaurátorem Mgr. Josefem Novotným, Praha v r. 2007, ve smyslu žádosti o vydání rozhodnutí, dle ustanovení § 14 odst. (3) zákona č. 20/1987 Sb. O státní památkové péči v platném znění, se považuje za

přípustné

za předpokladu splnění následujících podmínek:

1. Restaurátorské práce může provádět pouze restaurátor s příslušným oprávněním MK ČR.
2. V restaurátorském návrhu nespecifikovaný postup odvlhčení zdiva a materiálová báze jednotlivých restaurátorských zásahů budou upřesněny a konzultovány s památkovými orgány. Do starších omítkových vrstev a štuků budou provedeny sondy za účelem zjištění původní barevnosti.
3. Před započítím restaurátorského zásahu bude svolána konzultační schůzka, na níž bude upřesněn postup prací.
4. Jednotlivé etapy restaurování budou průběžně konzultovány s odborným pracovníkem Národního památkového ústavu v Českých Budějovicích, na stavbě budou konány pravidelné kontrolní dny za účasti odborných pracovníků NPÚ a MěstÚ Tábor.
5. Práce budou ukončeny řádnou kolaudací, při níž bude odevzdána restaurátorská zpráva, která bude obsahovat kompletní fotodokumentaci postupu restaurování, doklady o použitých technologiích a textový popis prací; 1 výtisk restaurátorské zprávy bude odevzdán k archivaci do NPÚ České Budějovice, 1 výtisk na odbor územního rozvoje MěstÚ Tábor.

Toto rozhodnutí je současně ve smyslu § 14 odst. 3 zák. č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči v platném znění závazným stanoviskem.

Odůvodnění:

Městský úřad ve svém rozhodování vycházel ze žádosti vlastníka nemovitosti, z písemného vyjádření územního odborného pracoviště Národního památkového ústavu v Českých Budějovicích, z předloženého restaurátorského záměru a z vlastních archivních materiálů.

Objekt se nachází na území ochranného pásma Městské památkové rezervace Tábor, které bylo prohlášeno Rozhodnutím ONV Tábor dne 20.5.1970 dle § 5 odst. 1 zák.č. 22/1958 Sb. o kulturních památkách a podle Vyhlášky č. 118/1959 Ú.l. o památkových ochranných pásmech.

Restaurátorské práce budou provedeny na rozsáhlém cyklu malovaných výjevů ze života Panny Marie, Ježíše Krista, který se spolu s výjevy z Písma svatého nalézá na fabionovém stropu lodi, klenbě kněžiště a na stěnách kostela. Jednotlivé výjevy jsou namalovány ve štukových kartuších a volnou plochu mezi nimi pokrývá štukový dekorační z akantových rozvilin, ovocných festonů a andálků. Celkem se jedná o 177 malovaných medailonů a cca 660 m² štukové výzdoby; stav maleb je havarijní – povrch obrazů je znečištěný se ztmavými četnými přemalbami, barevná vrstva zpráškovatělá, lokálně odpadávající, spodní partie omítek jsou narušené vzlínající vlhkostí.

Poněvadž se jedná o práce umělecko-řemeslné, může restaurátorský průzkum a restaurátorské práce provádět pouze restaurátor s příslušným oprávněním MK ČR. Vzhledem k rozsahu prací i skutečnosti, že restaurátorský průzkum lze provést v lodi kostela až po postavení lešení, je nutná úzká a průběžná spolupráce restaurátorů s odborným pracovníkem územního pracoviště NPÚ; v rámci těchto konzultací bude upřesněn jak postup odvlhčení zdiva, tak materiálová báze restaurátorských zásahů. Práce budou ukončeny řádnou kolaudací a vypracováním restaurátorské zprávy podle § 10 vyhl. 66/1988 Sb. v platném znění, kterou se provádí zákon č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči.

Pravidelné kontrolní dny konané za účasti pracovníků památkové péče jsou v daném případě základním předpokladem pro zdárný průběh prací z hlediska zájmů státní památkové péče.

Z uvedených důvodů správní orgán rozhodl tak, jak je uvedeno ve výroku.